Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

~~112~~
168 E 11.

GW 3913
CA 263
[abcde^8].
a_1 en e_8 ontbreken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

28

Beati Bernardi Libri V. de Consideratione ad Eugenium Papam.
sine loco et anno; sed typis Nicolai Ketelaer et Gherardi de
Leempt Typographis Ultrajectensibus circa 1473.
Lineis longis impressi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Incipit liber pꝛim⁹ bt̄i bernardi de cōſideratione ad eugeniū papā

Subit animū dictare aliquid qđ te papa beatiſſime euge
ni vel edificet vel delectet vel conſolet᷑. Sȝ neſcio quomō
vult et non vult exire leta quidem ſed lenta oꝛatio: dum
certatim illi contraria īpare contendūt maieſtas atq̄ꝫ a-
moꝛ. Nempe vꝛget ille: inhibet illa. Sȝ interuenit dignatio tua. quia
hoc ipm̄ non pꝛecipis ſed petis: cū pꝛecipe magis te deceat. Maieſtate
igitur tam dignāter cedente. quid ni cedat pudoꝛ? Quid enim ſi cathe
dꝛam aſcendiſti? Nec ſi ābules ſup pennas ventoꝝ: ſubduceris affectui
Amoꝛ dn̄m neſcit. agnoſcit filiū et in īſulis. per ſe ſatis ſubiectus ē: ob
ſeq̇tur ſponte. gratis optemperat. libere reueret᷑. Non ſic aliqui non ſic
ſed aut timoꝛe īpellunt᷑ ad iſta aut cupiditate. Hij ſunt qui ī facie bn̄
dicūt: mala aūt in coꝛdib⁹ eoꝝ. Blandiunt᷑ corā: in necītate deficiūt. At
caritas nūq̄ꝫ excidit. Ego vt verū fatear matris ſum liberat⁹ officio:
ſed non depꝛedat⁹ affectu. Olim michi īuiſceratus es: non tā facile eru
eris. Aſcende in celos deſcende in abiſſos. non recedes a me: ſequar te q̄
cūq̄ꝫ ieris. Amaui paupem: amabo pauperū et diuitum patrē. Non enī
ſi bene te noui qꝛ pater pauperū fact⁹: ideo non pauper ſpū es. Hanc
in te mutationē factā eſſe cōfido. non de te: nec pꝛioꝛi ſtatui ſucceſſiſſe
pꝛomotionē. ſed acceſſiſſe. Monebo pinde te non vt magiſter: ſȝ vt mat̄
plane vt amās. Amans magis videar: ſed ei qui non amat. ei qui vim
non ſentit amoꝛis. Vnde iā ergo incipiā? Libet ab occupationib⁹ tuis
quia in hijs maxime cōdoleo tibi. Condoleo dixerim: ſi tn̄ doles et tu.
Alioquin doleo magis dixiſſe debuerī: quia nō eſt condolere. vbi nemo
qui doleat. Itaq̄ꝫ ſi doles. condoleo. ſi non. doleo tn̄. et maxime ſciēs a
ſalute longius abſiſtere mēbꝛū qđ obſtupuit: et egrū ſeſe nō ſentientē
piculoſius laboꝛare. Abſit aūt vt de te id ſuſpicer. Noui quibus delicijs
dulcis quietis tue. non longe an̄ hac fruebare. nō potes deſueuiſſe tā
cito: ita ſubito non dolere nup ſubſtractas. Plaga recēs doloꝛe non ca
ret: neq̄ꝫ eī iam occalluit vuln⁹. nec in tam bꝛeui verſum in īſenſibile ē

KONINKL. BIBLIOTHEEK TE 'SHAGE.
168 E 11.

[a2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Qm̄q̄ ſi non ſi diſſimules: non deeſt tibi iugis materia iuſti doloris a
cotidianis iacturis. Inuitus ni fallor auelleris a tue rachelis amplexi
bus: et quociens id pati contigerit. tociens dolor tuus renouetur. ne-
ceſſe eſt. At quando non contigit? Quociens vis et incaſſum? quotiens
moues et non promoues? quotiens conaris et non datur vltra? eniteris
et non parturis? temptas et abripis· et vbi incipis ibi deficis: et dum
adhuc ordiris ſuccidunt te. Venerūt filij vſq̧ a partum vt ait ꝓpheta:
et vires non habet ꝑturiens. Noſti hoc? Nemo te melius. Attrite frō
tis es. et inſtar vitule effraym doctus diligere trituram: ſi pace tua ſic
ſe tue res habent. Abſit. Hec eſt pars illius qui datus eſt in reprobum
ſenſum. Ab hijs ſane cupio tibi pacem: non cum his. Nichil pl9 metuo ti
bi pace iſta. Miraris ſi vm̄q̄ poſſit accidere? Eciā dico tibi: ſi res vt aſ
ſolet per cōſuetudinē in īcuriā venerit. Noli nimis credere affectui tuo
qui nūc ē. Nil tam fixū aīo: q̄d neglectu et tēpore non obſoleſcat. Vulne
ri vetuſto et neglecto callus obducitur: et eo īſanabile quo inſenſibi-
le fit. Deniq̧ dolor continu9 et acerb9: diuturn9 eſſe non patit̄. Nam
ſi aliunde non extundit̄: necē ē cedat vel ſibi· Enīuero cito aut de reme
dio conſolationē recipiet: aut de aſſiduitate ſtuporem. Quid non īuer
tat conſuetudo? Quid non aſſiduitate duret̄? Quid nō vſui cedat? Qūā
tis qui pre amaritudine prius exhorrebant vſu ipſo male in dulce con
uerſum eſt. Audi iuſtum quid lamentet̄ ſuper huiuſmoī. Que prius no
lebat tangere aīa mea: nūc pre anguſtia cibi mei ſunt. Primū tibi im-
portabile videbit̄ aliquid? ꝓceſſu tpis ſi aſſueſcas iudicabis non adeo
graue? paulopoſt et leue ſenties? paulopoſt nec ſenties: paulopoſt eciam
delectabit· Ita paulatim in cordis duriciam itur: et ex illa in auerſio-
nem. Sic grauis et continuus dolor. citum vt dixi habiturus eſt exi-
tum: aut ſanitatem profecto aut inſenſibilitatem. Hinc prorſus hinc ti
bi timui ſemper et timeo: ne dilato remedio dolorem non ſuſtinens. ꝑ
iculo te irreuocabiliter deſperatus immergas. Vereor inq̄ ne in medi-
is occupationibus quoniam multe ſunt. dum diffidis frontem dures: et
ita ſenſim teipſum quodammodo ſenſu priues iuſti vtilis q̧ doloris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Multo prudentiꝰ te tali ſubtrahas vel ad tēpus: ꝙ̄ paciare trahi ab ip
ſis. et certe paulatim duci quo tu nō vis. Queris quo? Ad coꝛ durū. Ne
ꝑgas querere q̄d illd̄ ſit: ſi nō expauiſti tuū eſt hoc: ſolū eſt coꝛ durum
qḋ ſemetipm̄ non exhoꝛret qꝛ nec ſentit. Quid me īterrogas? Interro-
ga pharaonē. Nemo duri coꝛdis ſalutē vmꝙ̄ adeptꝰ ē: niſi quē foꝛte mi
ſerās deus abſtulit ab eo iuxta ꝓphetā lapideū coꝛ. et dedit coꝛ carneum
Quid ergo coꝛ durū? Ipm̄ eſt qḋ nec cōpunctione ſcindit̄. nec pietate
mollit̄. nec mouet̄ ꝓcibus? minis non cedit: flagellis duratur. Ingratū
ad bn̄ficia ē. ad conſilia īfidum. ad iudicia ſeuū. īuerecundū ad turpia
īpauidū ad ꝑicula. inhuānum ad huāna. temerariū ī diuina: ꝓteritoꝝ
obliuiſcēs pn̄tium negligēs. futura non pꝛeuidens. Ipm̄ ē cui pꝛeterito
rū pꝛeter ſolas īiurias nichil oīno nō ꝓterit? pn̄tiū nichil non perit: fu
turoꝝ nulla. niſi foꝛte ad vlciſcendū ꝓſpectio ſeu pꝛeparatio ē. Et vt ī
bꝛeui cuncta hoꝛribilis mali mala cōplectar: ipm̄ eſt qḋ nec deum timꝫ
nec hoīem reueret̄. En quo trahere te hn̄t occupatioēs he maledicte: ſi
tn̄ pergis vt cepiſti dare ita te totū illis. nil tui tibi relinquēs. Perd̄
tēpus? et ſi licet nunc alterū me tibi exhibere ietro. tu qꝫ in his ſtulto
laboꝛe conſumeris: qui non ſit niſi afflictio ſpūs. euiſceratio mētis: eua
cuatio gr̄e. Nā fructꝰ hoꝛum q̄d niſi aranearū tele? Queſo te quale eſt
iſtud de mane vſqꝫ ad veſꝑam litigare? aut litigātes audire? Et vtinā
ſufficeret diei malicia ſua. Non ſunt libere noctes. Vix relinquit̄ neci-
tati nature qḋ coꝛpuſculi pauſationi ſufficiat: et rurſum ad iurgia ſurgi
tur. Dies diei eructat lites? et nox nocti īdicat maliciā: vſqꝫ adeo non
eſt reſpirare in bonis. non ē alternā capeſcē reqiuē. nō vel rara īterſeri
ocia. Non ambigo te qꝫ iſta deploꝛare: at fruſtra iſtud ſi non emēdare
ſtudueris. Interim tn̄ ſic ſemꝑ facias hoꝛtoꝛ: nec te vmꝙ̄ ad iſta dura-
ueris quo libet vſu vel aſſiduitate. Percuſſi eos et nō doluerūt ait d̄s
Nichil tibi et illis. Iuſti potiꝰ tibi aptare curato et affectionē et vocē
qui ait. Que eſt enī foꝛtitudo mea vt ſuſtineā? aut quis finis meus vt
pacient̄ agā? Nec foꝛtitudo lapidū foꝛtitudo mea: nec caro mea enea ē
Magna virtus pacie: ſed non hanc tibi ad iſta optauerim. Interdum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

impacientem eſſe probaliꝰ. Tu ne approbes illorum pacienciam quibꝰ paulus dicebat? libenter ſuffertis inſipientes. cum ſitis ipſi ſapientes? Ni fallor hyronia erat. et non laus. ſed ſuggillatio quorūdam manſuetudinis: qui quaſi datis manibꝰ pſeudo aplis a quibus fere ſubducti erant. ad queqꝫ ipſorum peregrina et praua docmata trahi ſe pacientiſſime ferrent. Unde et ſubdit. ſuſtinetis inquit enī ſi quis in ſeruitutem redigit. Non bona patiā. cum poſſis eſſe liber. ſeruū te ꝑmittere fieri. Nolo diſſimules ſeruitutē: inꝙ certe in dies dum neſcis redigeris. Hebetati cordꝭ indiciū eſt ꝓpriam nō ſentire continuā vexationē. Uexatio dat ītellcm̄ auditui ait quidā. Uerū eſt ſed ſi nimia non fuerit. Nā ſi ſit: non plane intellcm̄ dat ſed contēptum. Deniqꝫ īpius cū venerit in ꝓfundū maloꝝ contemnit. Expgiſcere ergo: et peſſime ſeruitutis iugum iā iamqꝫ īminens. ꝓmmo iā non modice ꝑmens. nō tm̄ caue ſꝫ horre. An ideo non ſeruꝰ? quia non vni ſeruis ſed oībus? Nulla turpior ſeruitꝰ grauior ve ꝙ iudeoꝝ? quā quocūqꝫ ierint poſt ſe trahunt: et vbiqꝫ dominos īueniunt ſuos. Tu qꝫ dic queſo vbi vmꝙ ſis liber. vbi tuꝰ vbi tuus? Ubiqꝫ ſtrepitus vbiqꝫ tumultus. vbiqꝫ iugum tue ſeruitutus tue premit. Nec michi tñ reponas nunc apli vocem qua ait. Cum liber eſſem ab oībus: oīm me ſeruū feci. Longe eſt iſtud a te. Nunꝙ hac ille ſeruitute hominibus inſeruiebat in acquiſicione turpis queſtus. Numquid ad eum de toto orbe confluebant ambitioſi · auari. ſymoniaci. ſacrilegi. concubinarij. īceſtuoſi. et quecūqꝫ iſtiuſmoī monſtra hominum? vt ipſiꝰ apoſtolica auctoritate vel optinerēt honores eccleſiaſticos vel retinerent. Ergo ſe ſeruū fecit homo cui viuere xp̄s erat. et mori lucrū vt plures lucrifaceret xp̄o · non vt lucra augeret auaricie. Non ē igiť quod de ſollertiſſima pauli induſtria. et caritate tam llibera ꝙ liberali ſeruili conuerſationi tue patrocinīū. ſumas Qm̄ tuo digniꝰ apoſtolatu ꝙ ſalubrius tue conſcie. qm̄ fructuoſius eccleſie dei audias potiꝰ ipſum dicentē. Precio empti eſtis: nolite effici ſerui hoīm. Quid ſeruilius indigniꝰ qꝫ preſertim ſummo pontifici? ꝙ nō dico omī die ſed pene omī hora īſudare talibꝰ rebꝰ et pro talibus? Denide qñ oramus? Quando

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

docemꝰ ꝓplos? Qn̄ edificabimꝰ eccłiam? Qn̄ meditamur in lege? Et qui
dem cotidie perſtrepūt in palatio leges: ſꝫ iuſtiniani nō dn̄i. Juſte ne et
iſtud: tu videris. Nā certe lex dn̄i īmaculata. conuertens aīas: he aūt
non tā leges ꝙ̄ lites ſunt et cauillatioēs ſubuertētes iudiciū. Tu ergo
paſtoꝛ et ep̄us aīaꝝ qua mēte obſecro ſuſtines corā te ſemꝑ ſilere illam
garrire iſtas? Falloꝛ ſi nō mouet tibi ſcrupulū ꝑuerſitas hec· Puto qđ
et īterdū cōpellat clamare ad dn̄m cū ꝓpheta. Narrauerūt m̄ iniq̄ fabu
latioēs ſed non vt lex tua. Ergo et te audes libeꝝ ꝯfiteri ſub tā graui
mole īconuenientie huiꝰ? et cui fas nō ſit ceruicē ſubducē? Nā ſi potes
et non vis: multomagis ſeruꝰ hꝰ ipſius tā peruerſe volūtatis tue. An
non ſeruꝰ cui dn̄atur iniq̄tas? Et maxīe: niſi tu foꝛte īdignius iudi-
ces hoīem tibi ꝙ̄ viciū dominari. Quid ītereſt volēs ſeruias an īuitꝰ?
Nam et ſi coacta ſeruitꝰ miſerabilioꝛ: ſi affectata miſerioꝛ eſt. Et quid
me vis facere iniq̄s? Vt tibi ab his occupationibꝰ parcas. Impoſſibile
foꝛtaſſe reſpondebis: facilius cathedꝛe valedicere poſſe. Recte hoc ſi rū
pere et non magis īterrumpe iſta hoꝛtarer. Audi ergo q̄d redarguā.
quid ſuadeā. Si q̄d viuis. ſi q̄d ſapis· totū das actioni: cōſideratioī nich
il. Laudo te: in hoc non laudo. Puto qđ et nemo qui a ſalomone audi
erit: qui minoratᷣ actu ꝑcipiet ſapiāꝫ. Certe nec ipſi actioī expedit: cō
ſideratione non ꝑueniri· Si itē totꝰ eſſe vis oīm īſtar illiꝰ qui omībꝰ
oīa factus eſt: laudo huānitatem. ſed ſi plena ſit. Quomō autem plena
te excluſo? Et tu homo es. Ergo vt ītegra ſit et plena ſit huānitas: col
ligat et te intra ſe ſinꝰ qui oēs recipit. Alioquī quid tibi ꝓdeſt iuxta
verbū dn̄i ſi vniuerſos lucreris? te vnū ꝑdens? ꝙ̄obꝛem cum oēs te ha
beāt: Eſto eciā tu ex habentibꝰ vnus. Quid ſolus fraudaris munē tui
Vſq̄quo vadens ſpūs et non rediēs? Vſq̄quo nō recipis te et ipſe īter
alios vice tua? Sapientibus et inſipientibꝰ debitoꝛ es. et ſoli negas te
tibi? Stultus et ſapiens. ſeruus et liber. diues et pauper. vir et femīa
ſenex et iuuenis. clericus et laicus. iuſtus et īpius oēs participant te.
oēs de fonte publico bibunt pectoꝛe tuo? et tu ſeoꝛſum ſitiēs ſtabis? Si
maledictus qui ꝑtem ſuā facit deterioꝛē? quid ille qui ſe penitꝰ reddit

exptem? Sane diriuentur aque tue in plateas: hoīes et iumenta et pe
cora bibant ex eis: quin et camelis pueri abrahe potū tribuas. Sed ī
ter ceteros bibe tu de fonte putei tui. Alienꝰ īquit nō bibat ex eo. Nū
quid tu alienus? Cui non alienus: ſi tibi es? Deniqꝫ qui ſibi neqꝫ: cui
bonus? Memento proinde nō dico ſp non dico ſepe: ſed vel interdum
reddere teipſum tibi. Utere tu qꝫ te īter multos: aut certe poſt multos
Quid indulgentiꝰ? Hoc enī dico ſcđm indulgenciā: non ſcđm iudicium
Puto et ipſo aplō indulgentiorē me in hac parte. Ergo plus qm̄ opor
teat inquis. Non inficior. Quid ſi ita oportet? Nam tu vt confido noſ
tra non eris meticuloſa informatione contentus: ſed habundabis ma-
gis. Sane ſic decet te ſcilicet habundāciorē qꝫ me audatiorē eſſe. Ego
qꝫ m̄ tuciꝰ iudico apud maieſtatē timiditate qꝫ temeritate periclitari.
Et fortaſſis nō ſecus moueri oportuit ſapientē: vt ſit qđ ſcriptū ē. Da
occaſionē ſapienti: et ſapientior erit. Audi tn̄ apſm quid de huiuſmodi
ſentiat. Sic nō ē ſapiens int̄ nos q̄ iudicet ait ille int̄ frēm et frēm? Et
infert. Ad ignominiā vobis dico. Contēptibiliores qui ſunt ī eccleſia:
illos conſtituite ad iudiciū. Itaqꝫ ſcđm apoſtolū īdigne tibi vſurpas tu
apl'icus officiū vile. gradū contēptibiliū. Dn̄ et dicebat epūs epm̄ īſtru
ens. Nemo militans deo. īplicat ſe negotijs ſecularibꝰ. Ego aūt parco
tibi. Non eī fortia loquor: ſed poſſibilia. Putas ne hec tpa ſuſtinerēt ſi
hoībus litigantibꝰ pro terrena hereditate et flagitantibꝰ abs te iudi
ciū voce dn̄i tui rn̄deres: o hoīes quis me cōſtituit iudicē ſup vos? In
quale mox iudiciū tu venires? Quid dicit hō ruſticanꝰ et īperitꝰ. ig-
norās primatū ſuū. ignorās ſummā et p̄excelſam ſedem. derogās apoſto
lice dignitati. Et tn̄ nō mōſtrabūt puto qui hec dicerēt vbi aliqn̄ q̄ſpi
am apoſtolorꝫ iudex ſederit hoīm: aut diuiſor terminorꝫ: ā diſtributor t̄
rarꝫ. Stetiſſe deniqꝫ lego apoſtolos iudicandos: ſediſſe iudicantes non
lego. Erit iſtud nō fuit. Itane īminutor eſt dignitatis ſeruꝰ ſi nō vult
eſſe maior dn̄o ſuo: ā diſcipulꝰ ſi non vult ēe maior eo q̄ ſe miſit: ā fi-
lius ſi non trāſgredit̄ t̄minos quos poſuerūt prēs ſui? Quis me conſti
tuit iudicē ait ille mgr̄ et dn̄s: et erit īiuria ſeruo diſcipuloqꝫ niſi iudi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

cet vniuerſos? Michi tñ non videt̃ bonꝰ eſtimatoꝛ reꝝ qui ĩdignũ pu
tat apl'is ſeu aplicis viris nõ iudicare de talibꝰ: quibꝰ datũ ẽ iudiciũ ĩ
maioꝛa. Quid ni contẽpnãt iudicare de terrenis poſſeſſiũculis hoĩm? q
in celeſtibꝰ et ãgelos iudicabũt? Ergo ĩ criminibꝰ non in poſſeſſionibꝰ
ptãs vrã. ꝓpter illa ſiquidem et non ꝓpter has accepiſti claues regni ce
loꝝ: ꝑuaricatoꝛes vtiqꝫ excluſuri. non poſſeſſoꝛes. Vt ſciatis ait qꝛ filiꝰ
hoĩs ptãtem hꝫ in terra dimittẽ peccã. et cetera. Que nã tibi maioꝛ vide
tur et dignitas et ptãs dimittẽdi pccĩ. an ꝑdia diuidendi? Sꝫ non eſt
compatio. Habẽt hec ĩfima et terrena iudices ſuos: reges et pꝛĩcipes
terre. Quid fines alienos ĩuaditis? Quid falcem vrãm in alienã meſſem
extenditis? Non qꝛ indigni vos. ſed qꝛ indignũ vobis talibꝰ inſiſtere:
quippe potioꝛibꝰ occupatis. Deniqꝫ vbi nccĩtas exigit: audi q̃d aplũs
cenſeat. Si enĩ in vobis iudicabit̃ hic mundꝰ? indigni eſtis qui de mi
mis iudicetis? Sed aliđ eſt incident̃ excurrẽ in iſta cauſa q̃dem vrgẽte
aliđ vltro incũbere iſtis tãq̃ magnis digniſqꝫ tali et taliũ intentione
rebꝰ. Itaqꝫ hec et ĩnumera talia dicerẽ: ſi foꝛtia dicerẽ. ſi recta ſi ſince
ra. Nũc aũt qm̃ dies mali ſunt. ſufficit interĩ ãmonitũ eſſe non totũ te
nec ſꝑ dare actioni: ſed conſiderationi aliquid tui et coꝛđ et tẽpoꝛis ſe
queſtrare. Hoc aũt dico nccĩtatẽ intuẽs non equitatẽ: q̃q̃m non ſit pꝛe
ter equũ cedere nccĩtati. Nã ſi licerꝫ qđ decẽt: abſolute ꝑ oĩa et in oĩbꝰ
pꝛeferendã. et vel ſolam vel maxime colendã eam que ad oĩa valet
idest pietatẽ ꝓꝛſus irrefragabilis rõ monſtrat. Quid ſi ſit pietas. q̃ris?
Vacare conſiderationi. Dicas foꝛſitã in hꝰ diſſentire me ab illo qui pie
tatẽ diffinit cultũ dei. Non ẽ ita. Si bñ conſideras illiꝰ ſenſum meis ex
pꝛeſſi verbis: et ſi tñ ex ꝑte. Quid tã ꝑtinẽs ad cultũ dei. q̃ qđ ipſe hoꝛ
tat̃ in pſalmo? vacate videte et qm̃ ego ſum dꝫ? Qđ ſanũ ĩ partibꝰ con
ſiderationis ꝑcipuũ ẽ. Quid deĩn tam valens ad oĩa? Que ipſius quoqꝫ
actionis ꝑtes benigna q̃dam pꝛeſumptioẽ ſuas facit: ꝑagendo q̃dãmõ
et pꝛeoꝛdinãdo q̃ agẽda ſũt. Neceſſarie ſane. ne foꝛte q̃ pꝛeuiſa et ꝑme
ditata. poterãt eſſe ꝓficuo: pꝛecipitata magis ꝑiculo fiãt. Qđ tibi imꝫ ſi
recoꝛdaris ĩ ipſis actioĩbꝰ cãꝝ et in magnis q̃buſqꝫ negocijs magnaꝝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ve conſilijs rex frequent̄ accidiſſe non ābigo. Et p̄rimū q̄dem ip̄m fon
tē ſuū.i.mentē de qua orit̄ purificat conſideratio· Deiñ regit affectus.
dirigit act9.corrigit exceſſus. cōpoīt mores· vitā honeſtat et ordinat
poſtremo dīnax ꝑiter et hūanarū rex ſciam confert. Hec ē q̄ confuſa
diſcrimīat. ꝓpācia cogit. ſpſa colligit. ſecreta rimat̄. vera veſtigat: ve/
riſilia exaīat: ficta et fucata explorat. Hec ē q̄ agēda ꝑordinat. acta re
cogitat: vt nichil in mēte reſideat ā incorrectū· ā correctione egēs. Hec
eſt q̄ in ꝓſperis aduerſa p̄ſentit. in aduerſis q̄ſi non ſentit. quox altm̄
fortitudīs. alterū prudentie ē. Ibi eciā aduertē tibi ē ſuauiſſimū quēdā
concentū cōplexūq3 virtutū.at3 alterā pendere ex altera: ſicut hoc loco
vides fortitudīs matrē eſſe prudenciā nec fortitudinē ſ3 temeritatē eſſe
quēlibet auſum quē nō ꝑturiuit prudencia. Hec itē ē q̄ īter voluptates
et nccītates media q̄ſi quedā arbitra ſedens vtriq3 certis limitib9 diſ
termīat fines: iſtis aſſignās et p̄bens qđ ſatis eſt. illis qđ nimis eſt de/
mēs. et ſic ex alt̄ utro terciā formās virtutē q̄ꝫ dicūt tēperanciā. Nempe
intēperantē ipſa conſideratio cenſet. tā eū q̄ neceſſar ijs ꝑtinacit̄ demit
quā qui īdulget ſuꝑfluis. Non eſt g° tēperancia in ſolis reſecandis ſu/
perfluis: eſt et in admittēdis neceſſarijs. Hui9 ſnīe aplūs non factor tm̄
ſ3 actor eſſe videt̄: q̄ curā carnis nr̄e docet non ꝑfici ī deſiderio. Dicēs
ſiq̄dem curā carnis non ꝑfici ſuꝑflua cohibet: addens ī deſiderio neceſſa
ria non excludit. Vñ michi videt̄ nō oīo abſurde diffinire tēperātiā qui
hāc nec p̄cidere nccītatē: nec excedere dicat. Juxta illud p̄hi. Ne quid
nimis. Jā de iuſticia q̄ vna ex quatuor ē. nonne conſtat conſideratione
mentē preueniri? vt ſe formet in ea? Se ei nccē eſt pri9 cogitet. vt ex
ſe normā ducat iuſticie: nec factura vtriq3 alteri qđ ſibi fieri nolit. nec
qđ ſibi fieri velit negatura. In his nēpe duob9 liquet integrū eſſe iuſti
cie ſtatū. Sed nec ipſa ſolitaria eſt. Intuere et eī nūc mecū eciā h9 pul
chrā connexionē et coherentiā cū temperācia et itē ambax cū duab9
ſuperiorib9.i.prudencia et fortitudine. Nā cū iuſticie dicat̄ porcio. qđ
ſibi nō vult fieri q̄s alij nō facē porro ꝑfectio qđ ait dñs q̄cūq3 vultis vt
faciāt vobis hoīes et vos facite illis? neutrū hox erit niſi ipſa volūtas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

de qua tota ducitˀ forma ſic ordinata fuerit vt nec velit aliquid ſuper
fluū. nec neceſſariū quid ſuꝑſticioſe nolit: qđ quidem tēperātie eſt. Deni
qꝫ et ipſi iuſticie vt iuſta ſit: temperācia modū īponit. Noli nimiū eſſe
iuſtꝰ ait ſapiēs: oñdens ꝑ hͦ mīme aꝑꝓbandā iuſticiā q̄ temperātie mo
deramine non frenetˀ. Quid qđ et ipſa ſapientia hoc tēperancie frenum
non reſpuitˀ: dicente paulo ſcđm ſapienciā ſibi a deo datā. non plꝰ ſapere
q̄ꝑ oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatē. Sed et ecōuerſo qđ tempe
rātie neceſſaria iuſticie ſit: oſtēdit dn̄s in euāgelio arguēs illoꝝ tempe
rantiā qui abſtinebāt vt viderentˀ hominibꝰ ieiunātes erat in cibo tē
perātia. ſed non iuſticia in aīa: quia non deo placere ſed hoībus inten
debāt. Quo rurſum illa vel iſta ſine fortitudineˀ: cū conſtet fortitudini
eſſe. et non mediocris cohibere velle et nolle ſuū. inter āguſtias parūs
et nimisˀ: vt ſit contenta voluntas mō illo medio nudo puro ſolo con/
ſtāte ſibi equali vndiqꝫ ſui vtpote ex oī parte paritˀ circūciſo qđ ſolū
conſtat eſſe virtutis. Dicito michi queſo ſi potes cuinā potiſſimū triū
haꝝ virtutum meditullium hoc dādum cenſeas: qđ ita cunctis contmi
num eſt vt videatˀ ꝓprium ſingularū. An ipſum virtus eſt et nichil aliđ
Si ſic. virtus non eſſꝫ multiplex: ſed eſſent oēs vna. An potius qꝛ ſine
eo virtꝰ non eſt. oīm quodāmō ītima vis vna eſt et medulla virtutūˀ:
in qua ſit vniuntˀ vt vna ꝑiñ videantˀ oēsˀ: preſertī qđ non illđ partici
pando coīcant· ſed totū a ſingulis atꝫ integrū poſſidetˀ. Verbi cauſa.
Quid tā iuſticie q̄ꝑ modꝰ. Alioquin ſi quid extra modū relinq̄tˀ: nō pla
ne cuiqꝫ tribuit qđ ſuū ē: qđ tn̄ ſuum ipſiꝰ eſt facere. Quid tam rurſum
temperātie. que non aliunde profecto tēperātia eſt niſi quod nil īmode/
ratum admittit. Sed · puto fatebre eciā nō minus eſſe fortitudinis cum
vel maxime ipſa ſit que ab irruentibꝰ vicijs et quaſi ſuffocare hīc et ī/
de conantibꝰ purum illud potēter eruit: et vendicat ī quoddā ſtabile
fundamentū boni ſedemqꝫ virtutis. Ergo modū tenere iuſticia eſt. tem
perantia eſt· fortitudo eſt. Sed vide ne in hoc differant vt iuſticie qui
dem in affectu res ſit· a fortitudine aūt efficatia eiꝰ: porro poſſeſſio atꝫ
vſus apud temperātiam. Reſtat vt doceamꝰ ab hac coīone prudentiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

non excludi· Nonne ipſa eſt.que modū diu animi neglectū.poſt habitū
et viciorū inuidia quaſi in abditis recluſum et coopertū quadā vetuſta
tis caligīe prior reperit et aduertit? Propterea dico tibi a paucis ad
uertit: q2 paucorū prudencia ē. Juſticia itaq3 q̄rit! prudentia inuenit!
vendicat fortitudo: temperātia poſſidet. Non michi hoc loco ꝓpoſitum
de virtutib9 diſputare: ſed hec dixerim hortās ad vacandū conſidera/
tioni.cui9 bn̄ficio hec et ſimilia aduertunt. Cui tā pio tāq3 vtili ocio
nullā in vita opam dare! nonne vitā pdere ē? Quid tamē? Si te p̄hte
huic totū repente deuoueris! q̄a predeceſſores tui non ita conſueuerūt.
eris moleſtus q̄ plurib9: q̄ꝛ qui a patrū veſtigijs deuiaris· Nēpe id vi/
deberis agere in ſuggillationem eorum. Sed et notabere vulgari pro
uerbio. qui hoc facit qđ nullus. mirātur oms: veluti qui cupias ammi/
rationi fore. Nec potes eorum ſimul et ſubito vel errata corrigere: vel
exceſſus redigere in modū. Erit cum accepis tēpus vt ſcđm ſapiam ti
bi a deo datā paulatī et oportuē id ſtudeas. Interim ſane malo alternis
vtē ī bonū qđ potes. Quāq̄ ſi de bonis et nō de nouis ſuām9 exēplo: nō
defuere romani pontifices qui ſibi ocia int maxima negotia īuenirēt.
Obſidio vrbi et barbaricus enſis ciuiū ceruicib9 īminebat! nūquid tū
iſtud btm̄ papā gregoriū terruit quo minus ſapiam ſcriberet in ocio?
Eo nēpe tpis qđ ex e9 ipſi9 verbis liquet obſcuriſſimā et extremā ꝑtem
ezechielis tā diligent q̄ elegāter expoſuit. Sz eſto ali9 īoleuit mos di
es alij ſunt. et alij hoīm mores: et tpa periculoſa non īſtant iā ſed exiſ/
tant. Fraus et circūuentio et violentia: īualuere ſuper terrā. Calump
niatorꝝ multi: defenſor rarus. Vbiq3 potentiores opprimūt pauperiores
non poſſum9 deeſſe oppreſſis. non negare iudiciū iniuriā pacientib9. Ni
ſi agitent cauſe. audiant partes īter partes! iudicari quid poteſt? Agi
tent cauſe: ſed ſicut oportet. Nam is modus qui frequentatur exectabi
lis plane: et qui non dico ecciam. ſed nec forū deceret. Miror nāq3 quē
admodū religioſe aures tue audire ſuſtinēt huiuſcemoī diſputationes
aduocatorū. et pugnas verborum: que magis ad ſubuerſionē q̄ ad in
uentionē ꝓficiūt veritatis. Corrige prauū morē! et pcide linguas vani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

loquas:et labia doloſa claude. Hi ſunt qui docuerunt linguas ſuas loq̄
mendatiū: diſerti aduerſus iuſticiā.eruditi pꝛo falſitate. Sapiētes ſūt
vt faciant mala: eloquentes vt īpugnent verū. Hij ſunt qui inſtruunt a
quibus fuerant inſtruendi. aſtruunt non comperta ſed ſua. ſtruunt de
ꝓꝛio calumpnias īnocentie. deſtruunt ſimplicitatē veritatis: obſtruūt
iudicij vias. Nichil ita abſq; laboꝛe manifeſtā facit veritatē: vt bꝛeuis
et pura narratio. Ergo illas quas ad te necē erit ītrare cauſas.neq; ei
oēs necē erit.diligent. veli ſʒ bꝛeuit. decidere aſſueſcas: fruſtratoꝛiasq;
et venatoꝛias p̄cidere dilatioēs. Cauſa vidue ītret ad te: cā pauperis
et ei⁹ qui non habʒ qd̄ det. Alijs alias multas poteris cōmittere termi
nādas: q̄ plures nec dignas audiencia iudicare. Quid enī opus eſt ad-
mittere illos. quoꝝ pccā maīfeſta ſunt pꝛecedentia ad iudiciū. Tanta ē
īpudentia nōnulloꝝ vt cum manifeſte ambitionis pꝛurigine ſcateat to
ta facies cauſe eoꝝ. non erubeſcāt audientiā flagitare: publicantes ſe
metipſos ad multoꝛū conſcias. in quo vel ſue ſolius ſatis poterant con
fundi iudicio. Non fuit qui retunderet attritas frōtes: et ideo plures fcī
ſunt et magis īduruerunt. Sʒ neſcio quō vicioſus conſciās vicioꝝ nō
refugit: et vbi oēs ſoꝛdent vni⁹ fetoꝛ minime ſentit. Quis enim verbi
cauſa vnq̄ auarus auarū. īmundus īmundum. luxurioſus luxurioſum
erubuit. Plena eſt ābitioſis eccīa. non eſt iā qd̄ hoꝛreat in ſtudijs et
molitionib⁹ ābitioīs: nō plus q̄ ſpelūca latronis in ſpolijs viatoꝛum.
Si xp̄i diſcipulus es: igneſcat zelus tu⁹ exurgat auctoꝛitas aduerſus
īpudentiā hāc et generalē peſtē. Intuere mgr̄m ſic facientē: et audi di
centē. Qui m̄ miſtrat: me ſequat. Non parat aures vt audiat. ſʒ flagel
lū quo feriat. Verba nec facit nec recipit: nec eī ſedet iudicās. ſʒ inſeq̄t
puniēs. Cauſam tn̄ non tacet: qd̄ videlicʒ domū orationis negotiatiōis
feciſſent. Ergo et tu fac ſilit. Erubeſcāt vultū tuū iſtiuſmoī negotiato
res ſi fieri poteſt: ſi nō timeāt. Et tu flagellū tenes. timeāt nūmularij
nec fidāt in nūmis ſʒ diffidāt. Abſcondāt es ſuū a te: ſcientes effūdere
q̄ accipere patioꝛē. Hec ſtudioſe et conſtanter agendo mnltos lucrifa
cies turpiū ſectatoꝛes. lucroꝝ honeſtioꝛib⁹ officijs vēdicādo: mltos ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

vel audeant huiuſmoī attēptare ſeruabis. Adice illud q̄d non parū ꝓfi
ciet. et ad ferias quas tibi ſuadeo. Ita nempe non tibi pauca momenta
tp̄m redimes ad vacandū conſiderationi: quedā vt dixi negotia nō au
diēdo. quedā alijs cōmittēdo: que tua digna putaueris audiētia. fideli
quodā et accōmodo ipſi cauſe cōpendio terminādo. De q̄ conſideratioē
his addere aliqua cogito· ſ; ſub alteriꝰ ſane principio libri. atq̧ h̄ ſit fi
nis iſtius: ne duplo te oneret minꝰ ſuauis oratio. ſi et longa fuerit.

Explicit liber primꝰ btī bernardi de conſideratione. Incipit ſecundꝰ

Memor ꝓmiſſi mei quo ecce iam aliq̄mdiu teneor apud
te vir optīe papa eugeni: volo ab ipſo abſoluere me vel
ſero. Puderet dilationis: ſi michi conſcius forem īcurie
aut contēptus· Non eſt ita. ſed incidimus vt ipſe noſti
tempus graue. q̄d et ipſi pene viuendi vſui videbat̄ īdicere ceſſationē
ne dum ſtudijs: cum ſcilicet dn̄s prouocatꝰ pc̄cis nr̄is ante tēpus quo-
dāmodo viſus ſit iudicaſſe orbē terre ineq̄tate quidem. ſ; mīe ſue ob-
litꝰ. Non pepcit ꝑplo ſuo: non ſui noī. Nonne dicūt in gentibꝰ vbi eſt
deus eoꝝ? Nec mirū. Eccīe filij et qui xp̄iano cenſent̄ noīe ꝓſtrati ſunt
in deſerto: aut interfecti gladio. aut fame cōſumpti. Effuſa eſt contentio
ſuper principes: et dn̄s errare fecit eos in īuio et non in via. Cōtricio
et īfelicitas in vijs eoꝝ: pauor et meror et cōfuſio in penetralibꝰ regū
ipſoꝝ. Quā confuſi pedes annūciantiū pacē: annūciantiū bona. Diximꝰ
pax et non eſt pax: promiſimꝰ bona et ecce turbatio. Quaſi vero teme
ritate in opere iſto. aut leuitate vſi ſumꝰ. Cucurrimꝰ plane ī eo nō q̄ſi
in īcertū: ſ; te iubente. ymmo ꝑ te deo· Quare ergo ieiunauimꝰ et non
aſpexit. humiliauimꝰ aīas nr̄as et neſciuit? Nā in his oībus non ē auer-
ſus furor eius: ſed adhuc manꝰ eiꝰ extenta. Quā patienter interim ad
huc audit voces ſacrilegas: et egiptios blaſphemātes q̄a callide edux
it eos vt occideret ī deſerto. Et quidem iudicia dn̄i vera. Quis neſciat
Ac iudicium hoc abyſſus tanta: vt videar michi non immerito pronū
tiare beatum: qui nō fuerit ſcandalizatus in eo. Et quomō tn̄ humana
temeritas audeat reprehendere. q̄d mīme cōprehendere valet? Recorde

mur ſupernoꝝ iudiciorū q̄ a ſeculo ſūt: ſi forte ſit conſolatio. Nā quidā
ita dicit. Memor fui iudicioꝝ tuorū a ſeculo dn̄e: et cōſolat⁹ ſum. Rem
dico ignotā nemī: et nūc nemini notā. Nempe ſic ſe hn̄t mortaliū cor-
da? qđ ſcim⁹ cū nccē non eſt: in neceſſitate neſcim⁹. Moyſes educturus
populū de terra egipti: meliorē illis ē pollicit⁹ terrā. Nā āqn̄ ipm̄ aliter
ſeq̄ret popul⁹. ſolam ſapiēs terrā? Eduxit: eductos tn̄ in terrā q̄ promi
ſerat non ītroduxit. Nec ē qđ ducis temeritati īputari q̄at. triſtis et ī
opinati euent⁹. Oīa faciebat dn̄o īperāte. dn̄o coop̄ante. et opus con-
firmante ſequentib⁹ ſignis. Sʒ ꝑplūs inq̄s ille dure ceruicis fuit: ſemꝑ
contētioſe agēs contra deū et moyſen ſeruū ei⁹. Bene. Illi increduli et
rebelles. Hi aūt quid? Ipſos interroga. Quid me op⁹ ē dicē qđ fatent̄
ipſi? Dico ego vnū. Quid poterat ꝑficē qui ſꝑ reuertebāt̄ cū ābularēt?
Qn̄ et iſti ꝑ totā viā non redierūt corde in egiptū? Qđ ſi illi ceciderūt
et ꝑierunt ꝓpter iniq̄tatē ſuā? miramur iſtos eadem faciētes eadem paſ
ſos? Sed nūquid eoꝝ caſus aduerſus ꝓmiſſa dei? Ergo nec iſtorū. Neqʒ
enī aliqn̄ ꝓmiſſiones dei iuſticie dei p̄iudicant. Et audi aliud. Peccāuit
beniamyn: accingunt̄ relique trib⁹ ad vltionē. nec ſine nutu dei. Deni
qʒ ipſe deſignauit ducem preliaturis. Itaqʒ preliant̄ freti et manu vali
diori et cauſa potiori: et qđ his et maius ē fauore diuino. At q̄ꝑ terri-
bilis deus ī conſilijs ſuper filios hoīm. Terga dedere ſceleratis vltores
ſceleris. et pautiorib⁹ plures: ſed recurrūt ad dnm̄. et dn̄s ad eos. Aſcē
dite inq̇t. Aſcendūt denuo: denuoqʒ fuſi et cōfuſi ſūt. Ita deo primū qui
dem fauēte. ſcđo et iubēte: iuſti iuſtū certamē īeunt et ſuccūbūt. Sʒ q̄
īferiores certamīe eo fide ſup̄iores īuenti ſūt. Quid putas de me facēnt
iſti. ſi meo hortatu iterato aſcēderent? iterato ſuccūbēnt? Qn̄ me audi-
rent monētē tercio repetere iter. repetē op⁹? ī quo ſemel iā et ſcđo fruſ
trati forent? Et tamē iſrahelite vnā et alterā non reputātes fruſtratio
nē: tercio parāt et ſuperāt. Sed dicūt forſitan iſti. Unde ſcim⁹. qđ a do
mino ſermo egreſſus ſit? Que ſigna tu facis? vt credamus tibi? Non eſt
qđ ad iſta ipſe reſpondeā: ꝑcendū verecūdie mee. Reſponde tu pro me
et ꝓ teipſo ſcđm ea que vidiſti vel audiſti: aut certe ſcđm qđ tibi inſpi

rauerit deus. Sed forte miraris me proſequi iſta: qui aliud ꝓpoſueram Facio non oblit⁹ ꝓpoſiti: ſed qꝺ a ꝓpoſito non iudicē aliena. Nempe de conſideratione vt memini ſermo m̄ ad tuā dignationē. Et ſane magna iſta res: et egens conſideratione nō minima. Qꝺ ſi res magnas a magnis conſiderari oportet: cui eque vt tibi id ſtudiū cōpetit. qui parē ſup terrā non habes? Sed tu ſcđm ptātem et ſapiam datā tibi deſuper facies de hoc. Non eſt mee humilitatis dictare tibi ſic vel ſic fieri quitq̄. Sufficit intimaſſe oportere fieri aliquid vnde et eccia conſolet: et obſtruatur os loquentiū iniqua. Hec pauca vice apologie dicta ſunt: vt ipſa qualiacūq; habeat conſcia tua ex me. vn̄ me habeat excuſatū. et te piē Et ſi non apud eos qui facta ex euētib⁹ eſtimāt: certe apud teipm̄. Perfecta cuiq; et abſoluta excuſatio. teſtimoniū conſcie ſue? michi pro minimo eſt. vt ab illis iudicer qui dicūt bonū malū. et malum bonū: lucē tenebras. et tenebras lucem. Et ſi neceē ſit vnum e duob⁹ fieri: malo in nos murmur hoim̄ q̄ in deum eſſe. Bonū michi ſi dignet me vti pro clipeo: libens excipio in me detrahentiū linguas et maledicas. et venenata ſpicula blaſphemorū. vt non ad ipm̄ perueniant. Non recuſo inglorius fieri: vt non irruat in dei gloriā. Quis det michi gloriari in voce illa. qm̄ ꝓpter te ſuſtinui obprobriū? operuit cōfuſio faciē meā? Gloria michi eſt conſortē fieri xp̄i: cuius illa vox eſt obprobria exprobrantiū tibi ceciderunt ſuper me. Nunc iā recurrat ſtilus ad ſuā materiā: et in ea que ꝓpoſueram⁹. ſuo tramite gradiatur oratio.

ET primo quidem ipſam conſiderationem quid dicam conſidera. Non enim id per omnia quod contemplationem itelligi volo: quod hec ad rerum certitudinē. illa ad inquiſitionem magis ſe habeat. Juxta quē ſenſum. poteſt contēplatio quidem diffiniri. verus certuſq; ītuitus animi de quacūq; re. ſiue apprehenſio veri nō dubia: conſideratio aūt intenſa ad veſtigandum cognitio. vel intencio ani veſtigantis verum: qm̄q̄ ſoleant indifferent pro inuicē vſurpare. Jam qꝺ ad conſideratiōis attinet fructū. quatuor vt occurrūt tibi cōſi

deradā reoꝛ: te. que ſub te. q̄ circa te. que ſup̄ te ſunt. A te tua cōſidera
tio inchoet: ne fruſtra extēdaris in alia. te neglecto. Quid tibi ꝓdeſt ſi
ſi vniuerſū mundū lucreris: te vnū ꝑdens? Et ſi ſapiēs ſis: deeſt tibi ad
ſapientiā. ſi tibi nō fueris. Quātum vero? Vt q̄dem ego ſenſerim totum.
Noueris licet oīa miſteria. noueris lata terre. alta celi. pꝛofūda maris
ſi te neſcieris. eris ſilis edificāti ſine fundamēto: ruinā non ſtructurā
faciēs. Quicq̄d extruxeris extra te: erit inſtar cōgeſti pulueris. ventis
obnoxium. Non ergo ſapiēs: qui ſibi nō eſt. Sapiēs ſibi ſapiens erit: et
bibet de fonte putei ſui pꝛimus ipſe. A te pꝛoinde incipiat conſideratio
tua: non ſolum autem. et in te finiat. Quocūqꝫ euagetur cum ſalute: ad
te reuocaueris eā cum ſalutis frcū. Tu pꝛimꝰ tibi: tu vltimꝰ. Sume ex
emplū de ſummo oīm pr̄e: verbū ſuū emittēte et retinente. Verbū tuū
conſideratio tua. Que ſi procedit. non recedat. Sic pꝛogrediatur vt non
egrediatur: ſic exeat vt nō deſerat. In acquiſitione ſalutis nemo tibi ger
manioꝛ: vnico mr̄is tue. Cōtra ſalutē ꝓpꝛiā cogites nichil. Minus dixi
contra: pꝛeter dixiſſe debuerā. Quicq̄d ſe conſiderationi offerat qđ non
quo quo ad tuā ipſius ſalutē perueniat: reſpuendū. Et hec tui conſide-
ratio in tria quedā diuiditur: ſi conſideres quid. et quis. et qualis ſis.
Quid in natura: quis in ꝑſona: qualis ī moꝛibꝰ. Quid verbi grā homo:
quis papa vel ſummꝰ pōtifex: q̄lis benignꝰ. manſuetꝰ. vel quitq̄d tale:
qm̄qꝫ pꝛimū illđ ꝑhicum ſit magis q̄ ap̄licū veſtigare. Attn̄ eſt ī diffi
nitione hoīs quā dicūt aīal rōnale moꝛtale. qđ diligentiꝰ ſi intueri li
bet. licꝫ. Non eſt qđ tue in eo aut pꝛofeſſioni obuiet aut dignitati: eſt
vero qđ ſaluti afferre queat. Nā conſiderāti duo hec ſimul. rōnale moꝛ
tale qꝫ is tibi exinde occurrit fruc᷒: vt et moꝛtale qđ ī te eſt. rationale
humiliet. et rurſum rōnale moꝛtale confoꝛtet: qđ neutrum neglectui erit
hoī circumſpecto. Si qua adhuc ꝓſens cōſiderāda requirit locꝰ. tractabū
tur infra: et foꝛte vtiliꝰ ex partiū collatione. Nūc quis ſis et de quo ſis
fcūs. aduertēdū. Qmq̄ qđ dixi de quo. id m̄ ꝓtereundū putē. tue potiꝰ
reliquendū agnitioī. Illđ dico. īdignū tibi citra ꝑfcm̄ agē: de tāta aſſūp
to perfectione. Quid ni erubeſcas minimꝰ īueniri in magnis: qui te re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

cordaris magnū in mīmis extitiſſe? Non es oblitꝰ prime ꝓfeſſionis? nō
excidit menti q̄ ſubducta eſt manui. ſed ne affectui q̄dem: ipā ad ſingu
la tua impia iudicia īſtituta. habē ꝑ oculis nō erit īutile. Hec conſide-
ratio te facit hōris contēptorē ī honore ipō. Atq id magnū. Non rece
dat a pectore: clipeꝰ tibi ē vel a ſagitta illa. hō cū in honore eſſet non
intellexit. Loquere gͦ tibi. Abiectꝰ erā in domo dei mei. Quale eſt hoc
de paupere et abiecto leuari ſuper gentes et regna? Quis ego. aut que
domꝰ pr̄is mei? vt ſedeā excelſis ſublimior? Sane qui dixit michi. ami-
ce aſcende ſuperiꝰ: amicū fore fidit. Si minus inueniar: non expedit q̄-
dem. Qui eleuauit: et deicē poteſt. Sera querela· qm̄ eleuās alliſiſti me.
Non eſt qd̄ blandiat̄ celſitudo: ſollicitudo maior. Illa diſcrimen inten-
dit: hec amicū probat. Hinc accingamur: ſi nolumꝰ tādem cū rubore no
uiſſimū locū tenere. Fcm̄ ſuperiorē diſſimulare neq̊mus: ſ; eī ad quid
oīmodis attendendū. Non eī ad dominandū opinor. Nā et ꝓpha cum
ſimilit̄ leuaret̄ audiuit: vt euellas et deſtruas. et diſꝑdas. et diſſipes et
edifices et plātes. Quid hoꝝ faſtū ſonat? Ruſticani magis ſudoris ſce-
mate quodā labor ſpūalis expreſſus ē. Et nos igit̄ vt multū ſentiamꝰ
de nobis. īpoſitū ſenſerimꝰ miſteriū: non dn̄iū datū· Nō ſum ego maior
ꝓpha? et ſi forte ꝑ ptāte: ſed meritoꝝ non ē compatio. Hec loquē tibi:
et doce teipm̄ qui alios doces. Puta te velut vnum aliquē de ꝓphetis.
An non ſatis ad te? Et nimium. Sed grā dei es id qd̄ es. Quid? Eſto
qd̄ ꝓpheta? nūquid pluſq̄ ꝓpha? Si ſapis eris contentꝰ menſura: quam
tibi menſus eſt deꝰ. Nā qd̄ ampliꝰ eſt a malo eſt. Diſce exemplo ꝓphetico
ꝑſidere nō tā ad impitandū: q̄ ad factitādum qd̄ tēpus requirit. Diſce
ſarculo tibi eſſe opꝰ non ſceptro: vt opus facias ꝓphete. Et quidem ille
non regnaturꝰ aſcendit: ſed extirpaturꝰ. Putas ne et tu inuenias ali-
quid elaborandū in agro dn̄i tui? Et plīmū. Nō plane totū q̄uere emū
dare ꝓphete? aliquid filijs ſuis aplis qd̄ agerēt reliquerūt: aliq̄d parē
tes ipſi tui tibi. Sz nec tu ad oē ſufficies? aliquid ꝓfecto tuo relicturꝰ
es ſucceſſori: et ille alijs. et alij alijs vſq; in finē. Circa vndecimā deniq;
horam operarij ocij arguunt̄: et mittuntur in vineā. Anteceſſores tui

apoſtoli audierūt. qꝛ meſſis quidem multa: opar<ins>ij</ins> aūt pauci. Paternam
tibi vēdicato hereditatē. Nā ſi filiꝰ et heres: vt ꝓbes heredem euigila
ad curā: et nō ocio torpeas: ne et tibi dicatur. Quid hic ſtas tota die ocioſus
Multo minꝰ īueniri opꝫ. aut delicijs reſolutū: ā reſupinū pompis. Nil
hoꝝ tibi tabule teſtatoris aſſignāt. Sꝫ quid? Si illaꝝ tenore contentꝰ
ſis: curā potiꝰ hereditabis et operā · ꝗ glām et diuicias. Vīdit catbe
dra? Specula eſt. Inde deniqꝫ ſuper ītendis: ſonās tibi epi noīe non do
miniū ſed officiū · Quid ni loceris in eminenti vnde oīa proſpectes: qui
ſuper oīa ſpeculator conſtitueris? Eniuero proſpectꝰ iſte. ꝓcinctū pa
rit. non ociū. Quādo libet glāri: vbi otiari non licet? Nec locꝰ eſt ocio:
vbi ſedula vrget ſollicitudo oīm ecciarū. Nam quid tibi aliud dimiſit
ſcūs apoſtolꝰ? Qđ habeo inquit hoc tibi do · Quid illud? Vnū ſcio. non
eſt aurū neqꝫ argentū: cum ipſe dicat. Argentū et auꝝ nō ē michi. Si
habere contigat: vtere nō pro libitu ſed pro tpe. Sic eris vtens illis q̄
ſi non vtens. Ipſa quidem qđ ad aī bonū ſpectat: nec bona ſunt nec ma
la. Vſus tamen hoꝝ bonus abuſio mala: ſollicitudo peior: queſtus tur
pior. Eſto vt alia quacūqꝫ rōe hec tibi vēdices: ſed nō apoſtolico iure.
Nec eī tibi ille dare qđ non habuit potuit. Qđ habuit hoc dedit: ſolli
citudinē vt dixi ſup eccias. Nūquid dn̄ationē? Audi ipm̄. nō dn̄antes
ait in clero: ſed forma facti gregis. Et ne dictum ſola hūilitate putes
non eciā veritate: vox dn̄i eſt in euāgelio. Reges gentiū dominantur
eoꝝ: et qui ptātem habēt ſup eos benefici vocantur. Et īfert. Vos aūt
non ſic? Planū ē apoſtolis interdicitur dn̄atus. Igitur et tu tibi vſurpare
audes ā dn̄ans aplātum: aut apoſtolatꝰ dn̄atū? Plane ab alterutro pro
hiberis. Si vtrūqꝫ ſimul habere voles: perdes vtrūqꝫ. Alioquī nō te ex-
ceptū illoꝝ numero putes. de quibꝰ q̄ritur dn̄s ſic. Ipſi regnauerūt et non
ex me: principes extiterūt et ego non cognoui eos · Iā ſi regnare ſn̄ deo
iuuat: habes glām ſed non apđ deū. At ſi interdcm̄ tenemꝰ: audiamꝰ e
dictū. Qui maior ē vrm̄ ait. fiat ſicut iunior: et qui preceſſor eſt ſicut q̄
miniſtrat. Forma apoſtolica hec eſt: dn̄atio īterdicitur. indicitur miniſtra
cio. Que et commendatur ipſius exemplo legis latoris: qui ſecutus ad

iungit· Ego aūt in medio vrm̄ ſum tanq̄ qui miſtrat. Quis ſe iam tytu-
lo hoc inglorīū putet? quo ſe prior domin⁹ glorie preſigniuit? Merito
paul⁹ gloriatur in eo dicēs. Miniſtri xp̄i ſunt: et ego. Et addit. Ut mi
nus ſapiens dico: plus ego. In laborib⁹ plurimis? in carceribus habun
dantius? in plagis ſupra modum: in mortib⁹ frequenter. O preclarum
miſterium. Quo non id glorioſi⁹ principatu? Si gloriari op3? forma ti
bi ſcōrum prefigit: apl'oꝝ ꝓponitur gloria. Parua ne tibi illa videtur?
Quis michi tribuat ſimulē fieri ī gloria ſcōrum? Clamat ꝓpħa. Michi
aūt nimis honorificati ſunt amici tui deus: nimis confortat⁹ eſt princi
pat⁹ eoꝝ· Clamat apoſtol⁹. Michi aūt abſit gloriari: niſi in cruce do-
mini nr̄i ihū xp̄i. Hoc glorieris opto ſꝑ optimo genere glorie: quod a-
poſtoli. qđ ꝓphete delegere ſibi trāſmiſere tibi. Agnoſce hereditatē tuā ī
xp̄i cruce: in laborib⁹ plurimis. Felix q̇ dicē potuit pl⁹ oībus laboraui
Glaria ē. ſed nil ī ea īane: nil molle nil reſupinū. Si labor terret: mer
ces inuitet. Unuſquiſq̄ enī. ſcđm ſuum laborē mercedem recipiet. Et ſi
ille plus oībus laborauit: non tn̄ totū elaborauit. Et adhuc locus eſt·
Exi in agrū dn̄i tui: et conſidera diligenť hodie q̄nti adhuc de veteri
maledicto ſilueſcat ſpinis ac tribulis. Exi inq̄ in mundū. Ager eſt enī
mund⁹: is q̄ credit⁹ tibi. Exi in illum non tanq̄ dn̄s ſed tanq̄ villic⁹
videre et ꝓcurare. vn̄ exigendus es rōnem. Exi dixerī q̇buſdā tue paſ
ſibus ītente ſollicitudīs: et ſollicite ītentionis. Neq̄ enim ipſi qui iuſſi
ſunt ire in orbem vniuerſum. orbem circuierūt pn̄tia corporis: ſed men
tis ꝓuidentia. Et tu leua oculos quoſdā conſiderationis tue. et vide re-
gioēs ſi nō ſunt magis ſicce ad ignē: q̄ albe ad meſſem. Quā multe q̄s
putaueras fruges: diligenť inſpecte vepres pocius apparebunt. Immo
ne vepres quidem: annoſe et veť noſe arbores ſunt. Sed nō ꝑfecto fruc
tifere: niſi forte glandiū et ſiliquaꝝ quas porci manducāt. Quouſq̄ oc
cupant terrā? Nonne ſi exis et cernis iſta pudebit ocioſam iacere ſecu-
rim? pudebit ſine cauſa falcem apoſtolicā accepiſſe? In hunc quemdam
agrum yſaac prīarcha exierat. cū primo rebecca occurrit ei: et vt ſcrip
tura habet exierat ad meditandum. Ille ad meditandū: tu ad extirpā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

dū egrediaris neceē eſt. Tibi iā ꝓceſſiſſe meditatio debet: tempus faciē
di pre manib9. Si nunc heſitare īcipias: id quidem ſero. Ante iuxta cō
ſilium ſaluatoris ſediſſe debueras: ante eſtimaſſe op9. metiri vires. ponde
raſſe ſapiam. merita compaſſe. ſumpt9 computaſſe virtutū. Age g° puta
tēpus putatioīs adeſſe: ſi tn̄ meditatioīs preiuit. Si cor mouiſti: mouē
da iā lingua. mouenda eſt et man9. Accingere iam gladio tuo: gladio
ſpūs qd eſt verbū dei. Glorifica manū et brachiū dextrum in faciendo
vindictā in nationib9. īcrepationes ī populis: in alligando reges eoꝝ
in compedib9 et nobiles eorū in manicis ferreis. Si hec facis: honori
ficas miſteriū tu. et miſterium te. Non mediocris iſte principatus. Ex
turbare eſt hoc malas beſtias a terminis ſuis: quo greges tui ſecuri ī
paſcua educantur. Domabis lupos: ſed ouibus non dominaberis. Paſ
cendas vtiqꝫ non ꝑmendas ſuſcepiſti. Si bene conſideraſti quis ſis: hec
te oportere facere non ignoras. Porro ſciēti et non faciēti: pccm̄ ē tibi
Non es oblit9 vbi legeris. Seru9 ſciēs voluntatē domini ſui et nō fa
ciens digna: plagis vapulabit multis. Sic ꝓphete. ſic apli factitabant.
Fortes fuere in bello: non mollis in ſericis. Si fili9 es aploꝝ et ꝓphaꝝ
et tu fac ſimilit. Vendica tibi nobile gen9 ſimilib9 moribus: quod nō
aliunde nobile ꝙ̄ morū ingenuitate et fidei fortitudine fuit. Per hanc
vicerunt regna. operati ſunt iuſticiam: adepti ſunt promiſſiones. Hoc
cyrographū paterne tue hereditatis quod tibi euoluimus: vt inſpicias
portionē que te cōtingit. Induere fortitudinem et hereditaſti. Poſſi
de fidem. poſſide pietatē. poſſide ſapiam. ſed ſapienciam ſanctorum. ipſa
eſt timor domini. et habes quod tuum eſt: habes ſine defraudatione in
tegrum paternum fundum. Precioſiſſim9 fundus. virtus eſt. Bonus fū
dus humilitas: in quo omne edificium ſpirituale conſtructum creſcit
in templum ſanctū in domino. Per hāc non nulli eciā poſſedere portas
inimicorū. Que enim virtutū eque potuit demonum omnē debellare ſu
perbiam. tyrannidem hoim. Ceterum cum omni indifferenter perſone
hec ſit quedam turris fortitudinis a facie inimici: neſcio quo pacto ta
men vis eius maior in maiorib9. et in clarioribus clarior comprobat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Nulla ſplendidior gemma in omni precipue ornatu ſummi pontificis.
Quo enim celſior ceteris: eo hūilitate apparet illuſtrior et ſeipſo. Argu
ar forſitan qđ non ſatis primis explicitis ꝑtibus. in ſcðas neſcio quō
ſtilus excurrerit: deſcribere inchoans qualē te oportet eſſe. cū necdū q̄s
ſis pleniꝰ expreſſiſſet. Credo erubeſcens in ſummo poſitum apice vide
ri hoīem nudum: feſtinauit induere inſignibus ſuis. Abſq; his nempe
eo deformior: quo illuſtrior pares. Nūquid poteſt abſcōdi ciuitatis ſupra
montem poſite deſolatio? aut latere fumꝰ lucerne extincte ſupra cande-
labrum? Simia in tecto: rex fatuus ſedens in ſolio. Et nunc audi canti
cum meum minus ſuaue: ſed ſalutare. Monſtruoſa res. gradus ſummus
et animus infimus? ſedes prima et vita yma? lingua magniloqua et ma
nus ocioſa? ſermo multus· et fructus nullus? vultus grauis. et actus le
uis: ingens auctoritas. et nutans ſtabilitas. Admoui ſpeculum? fedus
ſe in eo vultus agnoſcit: tu tuum gaude diſſimilem inueniri. Inſpice
tamen et tu ne forte et ſi ſit vnde merito placeas tibi: eciam in quo de
beas diſplicere non deſit. Nolo glorieris teſtimonio conſcientie: ſed nō
minus vt eodemipſo humilieris. Rara vox: nichil michi conſcius ſum.
Cautior in bonis ambulas: ſi et mala non lateant. Qm̄obrem vt dixe
rimus noueris te. vt inter anguſtias que non deſunt fruaris conſcien-
tie bono: magis autem vt ſcias quid deſit tibi. Nam cui non deſit? Om
nia illi deſunt: qui nichil ſibi deeſſe putat. Quid ſi ſummus pontifex ſis
Nunquid quia ſummus pontifex? ideo ſummus? Infimum noris eſſe: ſi
ſummum putas. Quis ſummus? Cui addi non poſſit. Grauiter erras: ſi
te illum exiſtimes. Abſit. non tu de illis es: qui dignitates virtutes pu
tant. Tibi ante experta virtus: qm̄ dignitas fuit. Auguſtus relinqui-
to illam ſentenciam: aliiſq; qui diuis coli honoribus nō timuerunt. Ver
bi gracia. Nabuchodonoſor. alexandro. anthiocho. herodi. Tu vero
conſidera non conſummatione ſummum te dici: ſed comparatione. Nec
me putes dicere compatione meritorum: ſed miniſteriorū. Hic te exiſti
met homo vt miniſtrum xpī: et quod abſq; iudicio ſanctitatis cuiuſpiā
dixerim, ſummū plane īter miſtros. Alias niti te ad ſummū velim: nō

putare ſummū. aut velle putari. anteq̄ ſis. Nam quomō proficis? ſi iam
ſufficis tibi? Non ſit proinde tibi aut pigrū veſtigare qd deſit: ā fateri
qd deſit verecundū. Loquē et tu voce āceſſoris tui. nō qđ iā acceperī:
aut iā pfectus ſim. Et rurſum· Ego me non arbitror comprehendiſſe.
Hec ſcīa ſcōrum: hec longe ab illa que inflat. Hāc qui apponit. apponit
et dolorem: ſed dolorem huuc nemo vnq̄ ſapiens ſubterfugit. Eſt q̄p
pe medicinalis dolor: per quem ſtupor ille letalis animi duri et impe-
nitentis excluditur. Et ideo ſapiens qui dicere potuit: et dolor meus ī
conſpectu meo ſemper. Nunc iam repetende reliquie: ſi que ſunt loci il
lius a quo paulo ante diuertimus. Age indagem⁹ adhuc diligentius
quis ſis: quā geras videlicet pro tempe perſonā in ecclīa dei. Quis es?
Sacerdos magnus: ſummus pontifex. Tu princeps epōrum: tu heres a
poſtolorū. Tu primatu abel. gubernatu noe· patriarchatu abraham.
ordine melchiſedech. dignitate aaron. auctoritate moyſes. iudicatu ſa-
muel. poteſtate petrus: vnctione xp̄us. Tu es cui claues tradite· cui o
ues credite. Sunt quidem et alij celi ianitores. et gregum paſtores: ſed
tu tanto glorioſius. quanto differenti⁹ vtrumq; pre ceteris nomē here
ditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges. ſinguli ſingulos: tibi vni-
uerſi crediti. vni vnus. Nec modo ouium ſed et paſtorum tu vnus om
niū paſtor· Unde id probē queris? Ex verbo dn̄i. Cui eī nō dico epoꝝ
ſed eciā apoſtoloꝝ ſic abſolute et indiſcrete tote cōmiſſe ſunt oues? Si
me īquit amas petre· paſce oues meas. Quas? Illius vel illius populos
ciuitatis aut regionis? aut certe regni? Oues meas inquit. Cui non pla
num non deſignaſſe aliquas? ſed aſſignaſſe om̄es? Nichil excipitur: vbi
diſtinguitur nichil. Et forte p̄ntes ceteri condiſcipuli erāt. cū cōmittēs
vni vnitatē oībus cōmendaret in vno grege et vno paſtore: ſecundū
illud. Una eſt columba mea? formoſa mea: perfecta mea. Ubi vnitas: ibi
perfectio. Reliqui numeri perfectionem nō habent. ſ; diuiſionē: receden
tes ab vnitate. Inde eſt quod alij ſinguli ſingulas ſortiti ſunt plebes:
ſcientes ſacramentū. Deniq; iacobus qui videbat͛ colūpna ecclīe. vna cō
tent⁹ eſt iheroſolima: vniuerſitatem petro cedens. Pulchre vero ibi po

ſitus eſt ſuſcitare ſemen defuncti fratris: vbi occiſus eſt ille. Nam dic-
tus eſt frater dn̄i. Poꝛro cedenti domini fratre? quis ſe alter ingerat
petri pꝛerogatiue? Ergo iuxta canones tuos alij in partem ſollicitudi
nis: tu in plenitudinē poteſtatis vocatus es. Alioꝛū poteſtas certis ar
tatur limitibꝰ: tua extenditur et in ipſos qui ptātem ſuper alios acce
perunt. Nōne ſi cauſa extiterit: tu ep̄o celum claudere: tu ipſum ab epiſ
copatu deponere. eciam et tradere ſathane potes? Stat ergo inconcuſ-
ſum pꝛiuilegium tuum tibi: tam in datis clauibus: ꝙ in ouibus cōmē-
datis. Accipe aliud quod nichilominus pꝛerogatiuam confirmat tibi.
Diſcipuli nauigabant et dn̄s apparebat in litoꝛe. quodqꝫ iocundius e-
rat. in coꝛpoꝛe rediuiuo. Sciens petrus quia dn̄s eſt. in mare ſe imiſit:
et ſic venit ad ipſum: alijs nauigio ꝓuenientibus. Quid iſtud? Nempe
ſignum ſingularis pontifici petri: per qđ nō nauem vnā vt ceteri quiſqꝫ
ſuam. ſed ſeculū ipſum ſuſceperit gubernandū. Mare enī ſeculum ē: na
ues eccleſie. Inde eſt qđ altera vice inſtar dn̄i gradiens ſuper aquas:
vnicū xp̄i ſe vicarium deſignauit: q̇ nō vni ꝑplo ſed cunctis ꝑeſſe debet
Siqdem aque multe: ꝑpli multi. Ita cum quiſqꝫ ceteroꝝ habeat ſuam:
tibi vna cōmiſſa eſt grandiſſima nauis facta ex omnibus ipſa vniuer-
ſalis eccleſia toto oꝛbe diffuſa. En quis es? Sed noli obliuiſci eciam
quid. Nam et ego non ſum oblitꝰ id me pꝛomiſiſſe repetiturum in opoꝛ
tunitate. Qm̄ opoꝛtune cum eo quis es: eciam quod ante eras conſide-
ras. Quid dico eras? Et nunc es. Quid deſinas intueri? quod nō deſiſti
eſſe? Vna ſane conſideratio eſt quid fueris: et quid ſis. Nam quis ſis
factus: altera. Non opoꝛtet vt iſta extundat illam. in ſerutinio tui. Es
enim vt dixi adhuc quod eras? et non minus hoc es. ꝙ quod factus es
poſt: foꝛte et magis. Deniqꝫ illud natus es: mutuatus hoc. non in hoc
mutatus. Non reiectum illud: ſed iſtud adiectum. Tractemus vtrumqꝫ
ſimul: nam vt pꝛefatum me memini collate ex inuicem ambe res vtili-
oꝛes fient. Dixi ſupꝛa conſideranti quid ſis: naturam occurrere qua es
homo. Nam homo natus es. Poꝛro percunctanti quis: perſone reſpon
debitur nomen quod eſt ep̄us. quod quidem factus non natus es. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

tibi hoꝝ videtur ad purum eſſe: cui pꝛincipalius ꝑtinere. qd̄ factus an
qd̄ natus? Nōne qd̄ natus? Hoc ergo conſulo tibi cōſideres maxime· qd̄
maxime es: hoīem videlicet quod et natꝰ es. Nec mō quid natus ſed et
qualis natus opoꝛtet attendas: ſi non vis tue conſiderationis fructu et
vtilitate fraudari. Tolle pꝛoinde nunc hereditaria hec perizomata: ab
inicio maledicta. Diſrumpe velamen folioꝛum telantium ignominiam:
non plagam curātium· Dele fucum fugacis honoꝛis huiꝰ. et male colo
rate nitoꝛem gloꝛie. vt nude nudum conſideres: quia nudus egreſſus es
de vtero matris tue. Numquid infulatꝰ? Numquid micans gēmis: aut
floꝛidus ſericis: aut coꝛonatus pennis: aut ſuffarcinatus metallis? Si
cuncta hec veluti nubes quaſdam matutinas velociter tranſeuntes et
cito pertranſituras diſſipes et ex ſuffles a facie conſiderationis tue: oc-
curret tibi homo nudus. et pauper. et miſer et miſerabilis. Homo do-
lens quod homo ſit: erubeſcens quod nudus ſit: ploꝛans quod natꝰ ſit
murmurans quod ſit. Homo natus ad laboꝛem non ad honoꝛem. homo
natus de muliere. et ob hoc cum reatu: breui viuens tempoꝛe. ideoq̄ cū
metu: repletus multis miſerijs. et pꝛopterea cum fletu. Et vere mul-
tis: quia coꝛpoꝛis et anime ſimul. Quid enim calamitate vacat naſcen-
ti in peccato: fragili coꝛpoꝛe. et mente ſterilis? Vere ergo repletus cui
infirmitas coꝛpoꝛis et fatuitas coꝛdis cumulatur: traduce ſoꝛdis. moꝛ-
tis addictione. Salubꝛis copula: vt cogitans te ſummum pontificem. at
tendas pariter viliſſimum cinerem non fuiſſe ſed eſſe. Imitetur cogita
tio naturā: imitetur et quod digniꝰ eſt auctoꝛē nature: ſumma ymaq̄
conſociās. Nōne natura in ꝑſona homīs vili limo vite ſpiraculum colli
gauit? Nonne auctoꝛ nature in ſui ꝑſona. verbū limūq̄ cōtemperauit?
Ita tibi ſume foꝛmā tam de noſtre concretione oꝛigīs. q̄ꝫ de ſacramēto
redemptionis: vt altus ſedens non alta ſapiens ſis: ſed humilia de te ſen
tiens. humilibus q̄ conſentiens. Pꝛoinde ſi conſideras quantus es: co-
gita eciam qualis et maxime. Hec te ſane conſideratio tenet in te. nec
a te auolare ſinit: non ambulare in magnis neq̄ in mirabilibus ſupꝛa
te. In te conſiſtito. non infra deici: non attolli ſupꝛa: non euadere in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

longius: non extendi in latius. Tene medium: ſi non vis perdere modū
Locus medius: tutꝰ eſt. Mediū ſedes modi: et modus virtus. Omnem
extra modū manſionē: ſapiens exiliū reputat. Propterea non eſt illi ha
bitare in longo quod vltra modū ſit: ſed ne in lato quidem quod extra
ſit: porro nec in alto nec in ꝓmo: qđ alterum ſupra. alterū infra ſit. De
niq̈ et longitudo exterminiū habere ſolet: et dilatatio ſciſſuram. et alti
tudo ruinam et profundū abſortionem. Dico hec planius. ne putes me
ea loqui que apoſtolus cōprehendere hortat᷑ cum omnibus ſanctis lon
gitudinem. latitudinem. ſublimitatē. et profundū: qđ alteriꝰ erit et diſ
putationis et tēporis. Nunc aūt longū dico cum ſibi homo longiorem
ꝓmittit vitā? latum cū in ſuperfluas aīmus diſtendit᷑ curas? altum cū
de ſe plus preſumit: profundū cum ſe plus deicit. Qui igitur longa ſibi
metitur tp̄a? nonne vere ingredit᷑ iter exterminÿ. trāſiens vite termi-
nos produc[illegible] ori ſollicitudine? Inde eſt qđ in p̄nti homines a ſeſe exules
per obliuionē. in alia per īanem ſollicitudinē migrant ſecula. non pro-
futura ꝓmmo nec futura. Similiter animus diſtentus in multa: multis
laceretur curis nccē eſt. Nempe immoderata extenſio extenuationem:
et extenuatio nimia ſciſſionem facit. Jam vero alta preſumptio? quid
niſi ruinoſa precipitatio eſt? Legiſti namq̈ ante ruinam exaltatur cor.
Quid e regione nimie puſillanimitatis deiectio? niſi deſperata quedam
abſortio eſt? In hanc fortis non deicietur: prudens. longioris vite nō
abducetur incerto. Modeſtus moderabitur curas? temperabit a ſuper-
fluis: non deerit neceſſariÿs. Porro iuſtus altiora ſe non preſumet: ſed
loquetur cum iuſto. Si iuſtus fuero: non leuabo caput. Tu ergo in
hac conſideratione tui caute ambules. et tota equitate verſeris? vt
nec plus vero tibi tribuas: nec plus iuſto parcas. Porro plus vero
tribuis. non modo arrogando tibi quod non habes bonum: ſed et qđ
habes aſſcribendo. Vigilanter diſcerne qualis ex te. et qualis ſis do-
no dei: non ſit in ſpiritu tuo dolus. Erit autem ſi tua partiens fideli-
ter tibi: et que ſunt dei deo ſine fraude reſignes. Ex te mala: bono a do
mino eſſe perſuaſum tibi non ambigo. Sane inter conſiderandum qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

lis ſis: et qualis fueris ad memoriam reuocandum. Conferenda poſteri
ora prioribꝰ. Profeceris ne in virtute in ſapiencia. in intellectu. in ſua
uitate morū: an ab hijs forte qđ abſit defeceris. Patientior ſis. an im-
patientior ſolito ⁊ iracundior lenior ve: inſolentior an humilior ⁊ affabi
lior an auſterior ⁊ exorabilior an difficilior ⁊ puſillior animo an magna
nimior ⁊ ſeuerus magis an pluſculum diſſolutus: timoratior an forte
fidentior ꝙ oportet. Qm̄ latus tibi patet campus. in hoc genere conſi
derandi. Memoror ego pauca veluti quedam ſeminaria proferens: non
tamē ipſe ſerens. ſed dans ſemen ſerenti. Oportet innoteſcat tibi zelus
tuꝰ ⁊ clementia tua: diſcretio quoqꝫ moderatrix virtutū earūdem. Qualis
videlicet in donandis īiurijs ⁊ qualis ſis in vlciſcendis: ꝙ in vtroqꝫ ꝓ-
uidus. modi. loci. temporis obſeruator. Prorſus conſiderāda tria hec in
vſu virtutū haꝝ: ne non ſint virtutes ſi preter hec reperiant̄. Nempe
eiuſmodi non natura virtutes: ſed vſus facit. Nam ex ſe indifferentes
eſſe noſcunt̄. Tuum eſt aut abutendo et confundendo facere vicia: aut
bene ordinateqꝫ vtendo virtutes. Solent diſcretionis oculo caligan-
te alterutrū ſibi p̄ripere loca: terminos occupaē. Porro caliginis due
ſunt cauſe: ira et mollior affectus. Is iudicij cenſuram eneruat: illa pre-
cipitat. Quomodo ab altero non periclitet̄. aut pietas clemencia ⁊ aut
zeli rectitudo? Turbatus pre ira oculus clemēter nil intuetur: ſuffuſus
fluxa quadam et muliebri mollicie animi. rectū non videt. Non eris in
nocēs ſi aut punias eum cui forte ꝑcendum eſſet: aut ꝑcas ei q̇ fuerat
puniendꝰ. In tribulationibꝰ qꝫ qualem te inueneris: nolo diſſimules. Si
conſtantē in tuis ⁊ condolentē in alienis: gaude. Recti cordis h̄. E regione
ꝓuerſiſſimi. ſi cū in ꝓprijs deprehendaris fortaſſe īpatiens: mīme tamen
in alienis cōpatiēs ſentiaris. Quid in ꝓſperis ⁊ nichil ne ē qđ cōſidera
cione ſollicitet? Eſt vtiqꝫ. ſi diligent̄ attēdas. ꝙ rarus ſemꝑ extiterit
qui non vel modice in proſperitate animū relaxarit: a ſui cuſtodia et
diſciplina. Qn̄ hec incautis non fuit ad diſciplinā quod ignis ad cerā ⁊
qđ ſolis radius ad niuē vel glatiē? Sapiens dauid. ſapientior ſalomō
fuit ⁊ ſed blandientibꝰ nimis ſecūdis rebꝰ. alter ex ꝑte. alter ex toto deſi

puit· Magnꝰ qui incidens in aduerſa nō excidit vel parū a ſapiencia.
nec minor cui pn̄s felicitas ſi arriſit nō irriſit· Qm̄q̄ facilꝰ īueneris
q̄ ſapīam retinuerūt cōtraria ſibi fortuna: q̄ qui ꝓpicia non ꝑdiderūt.
Preferendꝰ ille et magnꝰ eſt cui inter proſpera ſaltem riſus īdecenti
or aut. ſermo īſolentior: aut īmoderatior cura veſtis vel corporis non
irrepſit. Et ſi recte ſapiens hortat̄ ſapientiā ſcribi in ocio: cauendum
et in ocio ocium eſt. Fugienda proinde ocioſitas. mater nugarum: no-
uerca virtutum. Inter ſeculares nuge nuge ſunt : in ore ſacerdotis
blaſphemie. Interdum tamen ſi incidant. ferende ſunt fortaſſis: referē
de numq̄. Magis īteruenienDum caute et prudenter nugacitati. Pro-
rumpendum ſane in ſeriū quid: quod non mō vtilit̄ ſed libenter audiāt:
et ſuper ſedeant ocioſis. Conſecraſti os tuum euangelio: talibus iam a-
perire illicitum. aſſueſſcere ſacrilegiū eſt . Labia ſacerdotis ait ꝓpheta.
cuſtodiunt ſcientiam et legem requirūt de ore eius. non nugas profec
to vel fabulas. Verbum ſcurrile quod faceti vrbani ve nomine colorāt
non ſufficit peregrinari ab ore procul: ſed et ab aure relegandum. Fe-
de ad cachinnos moueris: fedius moues. Porro detrahere an detrahē
tem audire: quid horum dampnabilius ſit. non facile dixerim. De aua
ricie non eſt quod tuum fatigem intuitum: cum pecuniam tamq̄ pale
am dicaris habere. Non proſus non eſt· quod pro illa timeat̄ a iudi-
cijs tuis· Sed eſt quod non minꝰ ſepe. nec noxie minus inſidiari iudi-
cantibꝰ ſolet: de quo maxime quid ī tua lateat conſciencia latere te no
lim. Quid illud ſis queris? Acceptio perſonarum. Non parui te reū pec
cati exiſtimes: ſi facies peccatorum ſumis: et nō potius cauſas iudicas
meritorum· Eſt item vicium cuius ſi te immunem ſentis· inter oēs quos
noui ex hijs qui cathedras aſcenderunt ſedebis me iudice ſolitarius: q̄a
veraciter ſingulariterq̄ꝫ leuaſti te ſupra te iuxta prophetam. Felicitas
credulitatis hec eſt: cuius callidiſſime vulpecule magnorum neminem
comperi ſatis cauiſſe verſutias. Inde eis ipſis pro nichilo ire multe: in-
de innocentium frequens addictio: inde preiudicia in abſentes. Gratulor
aūt tibi nec eī aſſentatioīs apud te vereor īcurrē notā. gratulor inq̄

pꝛeſidere te vſq adhuc abſq hoꝝ oīm querela multa: an ſine culpa tu
videris. Nūc ad ea que ſub te ſunt· cōſideratio ītendenda. At alteriꝰ pn̄
cipij hoc: ſiquidem tuis occupationibꝰ ſermo bꝛeuioꝛ cōpetentioꝛ eſt.

Explicit liber ſcd̄us bt̄i bernardi de cōſideratione. Incipit tercius·

Finis ſupioꝛis libꝛi: huic principiū ponit. Itaq iuxta ꝓ
miſſum illiꝰ. cōſiderāda q̄ ſub te ſunt. Quenā ſunt illa. nō
eſt qd̄ a me querendum putes ſacerdotū optime eugeni
rectiꝰ foꝛtaſſe q̄ non ſunt queras· Oꝛbe exeundū ei q̄ foꝛ
te volet exploꝛare q̄ ad tuā nō ꝑtinent curā. Parētes tui deſtinati nō
ſunt aliquas regiones. ſed ipſum debellaturi oꝛbem. Ite in oꝛbem vni
uerſum dictum eſt illis. Ipſi vero vendentes tunicas. emere gladios: ig
nitū eloquiū et ſpm̄ vehementem. arma potencia deo. Quo non perue
nere victoꝛes incliti? filij excuſſoꝛum? Quo non ſagitte potentium acu
te cum carbonibus deſolatoꝛijs? Et quidem in omnem terram exiuit ſo
nus eoꝛum: et in fines oꝛbis terre verba eoꝛum. Penetrabant et incen
debant verba illa: incenſa igni, quem dominus miſit in terram. Occum
bebant ſtrennuiſſimi bellatoꝛes ſed non ſuccumbebant: triumphabāt
et moꝛtui. Nimis confoꝛtatus eſt principatus eoꝛum : conſtituti ſunt
pꝛincipes ſuper oēm terrā. Eis tu ſucceſſiſti in hereditatē. Ita tu heres
et oꝛbis hereditas. At quatenꝰ hec poꝛtio te cōtingat. ā cōtigerit illos
id ſobꝛia conſideratione penſandū. Non ei per oēm reoꝛ modū: ſ; ſane
quodātenus. Ut michi videt̄ diſpenſatio tibi ſup illū credita eſt: non
data poſſeſſio. Si pergis vſurpare et hanc: contradicit tibi qui dicit.
Meus eſt oꝛbis terre: et plenitudo eiꝰ. Non tu ille de quo ꝓpheta. Et
erit omnis terra poſſeſſio eius. Xp̄us hic eſt qui poſſeſſionem ſibi ven
dicat: et iure creationis. et merito redemptionis. et dono patris. Cui e
nim alteri dictum eſt. poſtula a me et dabo tibi gentes hereditatem tu
am. et poſſeſſionem tuam terminos terre? Poſſeſſionem et dn̄ium cede
huic: tu curam illius habe. Pars tua hec : vltra te extendas manum.

Quid inquis? Non negas p̄eſſe: et dn̄ari vetas? Plane ſic. Quaſi non bene preſit: qui p̄eſt in ſollicitudine. Nūquid non et villa villico et p-uulus dn̄s ſubiectus eſt pedagogo? Nec tamen ville ille: nec is ſui domini dominꝰ eſt. Ita et tu preſis vt prouideas. vt conſulas. vt procures vt ſerues. Preſis vt proſis. Preſis vt fidelis ſeruus et prudens: quem conſtituit dn̄s ſuper familiā ſuā. Ad quid? Vt des illis eſcam in tēpore: hoc eſt vt diſpenſes non imperes. Hoc fac: et dn̄ari non affectes. hoī homo. vt non dn̄etur tui omnis in iuſticia. At ſatis ſuperq; id intimatum ſupra eſt: cum quis ſis diſputaretur. Addo tn̄ et hoc: nam nullum tibi venenū. nullū gladium plus formido q̄ꝫ libidinē dnādi. Certe vt multū tibi tribuas. ſi multum deceptꝰ non es: nil te exiſtimas plus acce-piſſe a magnis aplis. Recordare nunc vocis illius: ſapientibꝰ et inſi-pientibus debitor ſum. Et ſi non indebitā tibi ipſam cenſes. hoc quoq; ſimul memento. debitoris moleſtum nomen ſeruienti potius q̄ꝫ dnānti congruē. Seruus in euāgelio audit. qn̄tum debes dn̄o meo. Ergo ſi te agnoſcis ſapientibꝰ et inſipientibꝰ. non dnātorem ſꝫ debitorem: curandū ſumope tibi et tota vigilantia conſiderandū. quō et qui non ſapiūt ſapiant. et qui ſapiunt non deſipiant: et qui deſipuere reſipiſcant. At nullum genus inſipientie infidelitate vt ſic loquar inſipiencius. Ergo et infidelibus debitor es: iudeis. grecis. et gentibus. Intereſt proinde tua dare operam quam poſſis. vt increduli conuertantur ad fidem: cō-uerſi non auertantur: auerſi reuertantur. Porro peruerſi ordinentur ad rectitudinē: ſubuerſi ad veritatem reuocentur: Subuerſores inuictis rationibꝰ conuincātur: vt vel emendent ipſi ſi fieri poteſt: vel ſi nō perdant auctoritatem facultatemq; alias ſubuertendi. Non oīno et ab hoc inſipientiū genere peſſimo tibi diſſimulādum. Dico aūt hereticos ſciſmaticoſq;: nam hij ſunt ſubuerſi et ſubuerſores: canes ad ſciſſionem. vulpes ad fraudem. Erunt inq̄ꝫ eiuſmodi maxime tuo ſtudio aut corri-gendi ne pereant: aut ne perimant cohercendi. Eſto de iudeis excuſat te tempus. Habent terminū ſuum qui preueniri non poterit. Plenitu-dinem gencium preire oportet. Sed de ipſis gentibꝰ quid reſpōdes? Im

mo quid tua conſideratio reſpondet tibi ꝑcunctanti ſic? Quid viſum ē
patribꝰ ponere euāgelio metam? verbum ſuſpendere fidei donec infide
litas durat? Qua ratione putamus ſubſiſtit velociter currens ſermo?
Quis primus inhibuit hunc ſalutarem curſum? Et illis cauſa forte qm̄
neſcimus aut neceſſitas potuit obſtitiſſe? Nobis que diſſimulandi eſt
ratio? Qua fiducia. qua conſcientia xp̄m vel non offerimus eis qui nō
habent? aut veritatem dei in iniuſticia detinemꝰ? Et quidem quādoqꝫ ꝑ
ueniat gentium plenitudo neccē eſt. Exſpectamus in eas incidat fides?
Cui credere caſu contigit? Quomō credent ſine predicante? Petrus ad
cornelium: philippus ad eunuchū miſſi ſunt. Et ſi exemplum recentius
querimꝰ: auguſtinus a beato gregorio deſtinatꝰ. formā fidei tradere an
glicis. Et de hijs tu ita tecum. Ego addo et de ꝑtinatia grecoꝝ. qui no
biſcū ſunt et non ſunt: iūcti fide. pace diuiſi: qm̄qꝫ et ī fide ipſa claudi
cauerūt a ſemitis rectis. Et item de hereſi que clam pene vbiqꝫ ſerpit
apud aliquos ſeuit palam. Nam paruulos eccleſie paſſim et publice de-
glutire feſtinat. Queris vbi ſit hoc? Veſtri qui terrā auſtri tā ſepe vi-
ſitant: ecce hij ſciunt et poſſunt dicere tibi. Eunt et redeūt per mediū
illoꝝ aut trāſeunt ſecus? ſed qd boni adhuc cū illis egerint necdū audi
uimꝰ: et forſitan audiuiſſemꝰ niſi pre auro hiſpanie ſalus populi viluiſ-
ſet. Tuum eſt et plage huic remediū ꝓuidere. Sꝫ eſt inſipiēcia q̄ ipſam
quoqꝫ iam ꝯpemodū ſtultam fecit ſapientiā fidei. Quo et ipſam catholi
cam pene totam hoc virus infecit? Nam dū et in ipſa quiqꝫ q̄ nr̄a ſunt
querimꝰ: fit vt inuicē inuidentes. īuicem ꝓuocantes exerceamur ad odi
a. aīmemur ad īiurias. armemur ad lites. cauillemꝰ ad dolos. feriemur
ad detractioēs. ꝓrumpamꝰ ad maledcā. opprimamur a fortioribꝰ. oppri-
mamꝰ īfirmiores. Qm̄ digne et laudabilit̄ occupat̄ meditatio cord tui
aduerſus tam peſtilens inſipiencie genꝰ. quam corpꝰ ipſum xp̄i que eſt
multitudo credentiū occupaſſe cōſideras. O ambitio ambientium crux
quō oēs torquens omnibꝰ places? Nil acerbius cruciat? nil moleſtiꝰ in-
quietat. nil tamē apud miſeros mortales celebriꝰ negocijs eiꝰ. An non
limina apl̄oꝝ plus ambitio q̄ꝫ deuotio terit? An non vocibus eius vr̄m

cotidie reſultat palatium? An nō queſtib⁹ ei⁹ tota legū. canonūq₃ diſci
plina inſudat? An non ſpolijs eius omnis italica inhiat inexplebili aui
ditate rapacitas? Quid ita tua ipſius ſpūalia ſtudia non ſaltē interci-
dit ſed abſcidit? Quociēs ſancta ac fecūda tua abortiri ocia fecit. inq̄e
tum et īquietans malum? Aliud eſt qđ ab oppreſſis appellat̄ ad te: aliud
autem qđ ambitio in eccleſia per te regnare molit̄. Nec deeſſe illis. nec
huic aliquaten⁹ aſſentire oportet. Qm̄ vero inique fouet̄ illa: ſpernū-
tur illi. Vtriſq₃ tn̄ debitor es: illis vt erigas· iſtis vt reprimas. Et qm̄
incidit de appellationib⁹: proſequi aliquaten⁹ nō erit ab re. Magno in
his et pio opus intuitu eſt: ne quod magna fuit neceſſitate prouiſum.
male vtendo reddat̄ inutile. Michi videtur et in multam poſſe eos de-
uenire pniciem: ſi non ſummo moderamīe actitent̄. Appellatur de toto
mundo ad te: id quidem in teſtimoniū ſingularis primat⁹ tui· At tu ſi
ſapis non primatu gaudebis: ſed fructu. Aplīs dictum eſt. In hoc nolite
gaudere qđ ſpūs ſubiciuntur vobis. Appellatur ad te vt dixi: et vtnaim
tam fructuoſe q̄ꝑ neceſſarie. Vtinā cum oppreſſus clamat ſenciat oppreſ-
ſor: et non ſuperbiat impius vnde incenditur pauper. Quid tam deco-
rum vt ad inuocationem tui nominis oppreſſi effugiant? verſuti non
refugiant? Quid e regione tam peruerſum. tam recti alienum vt lete-
tur qui malum fecit? et qui tulit inaniter fatigetur? In humaniſſime
non moueris erga hominem. cui illate iniurie cumulauere dolorem:
et labor itineris et dampna expenſarum. Sed nichilominus ignauiſſi-
me in illum non moueris: qui huic tot calamitatum partim auctor p-
tim extitit cauſa. Euigila homo dei cum hec contingunt. Moueatur
miſeratio: moueatur indignatio tua. Alteram leſo: alteram ledenti de-
bes. Conſoletur ille dampnorum reſarcitu ſuoꝝ: ſatiſſactione īiuriaꝝ. fi
ne calūpniaꝝ. Cū iſto ita agat̄ vt peniteat feciſſe qđ nō timuit facē: et
nō de penis īnocentis rideat· Arbitror idē debē pati illū q̄ ſine cā for-
te appellauit. Formulā hāc iuſticie ꝑfigit tibi et dīne incōmutabil' rō
eq̄tatis. et ni fallor ip̄a appellationū lex: vt illicite vſurpata appellō nec

proſit appellanti· nec appellato obſit. Ut quid enī fruſtra fatigatus ſit homo? Quā plenū iuſticie. vt ſeſe potius leſerit: qui voluit proximum. Appellaſſe inique iniquū eſt: īique et īpune iniquaꝝ appellationum fomes. Iniqua autem omnis appellatio: ad ꝗ̄ iuſticie inopia non coegit. Appellare non vt graues: ſed ſi graueris licet. Appellandum a ſentencia Ante ſentenciā improbe oīno niſi ob manifeſtū grauamen preſumitur appellatio. Qui igitur non grauatus appellat: liquet qꝛ aut grauare intendit. aut tēpus redimere. Non eſt aūt ſuffugium appellatio: ſed refugium. Qn̄tos nouimꝰ appellaſſe pulſatos: quo interī liceret. qđ numꝗ̄ licet. Nōnullis eciam quo aduixerunt licuiſſe appellationis ſuffragia nefaria ſcimus: verbi gracia. inceſtum. adulterium. Quale eſt hoc turpitudini patrocinari? quod vel maxime formidari a turpibus oportebat? Quouſqꝫ murmur vniuerſe terre aut diſſimulas? aut nō aduertis? Quouſqꝫ non euigilat conſideratio tua. ad tantam appellationum confuſionem atqꝫ abuſionem? Preter ius et fas. preter morem et ordinem fiūt Non locus. non modus. non tempus. non cauſa diſcernitur aut perſona Preſumuntur leuiter paſſim: plerumqꝫ et nequiter. Dolentes malignari? nonne his potiſſimū terreri ſolebant? Nunc terrori ipſi ex his magis fiunt: atqꝫ id bonis. Antidotum verſum in venenum: non mutatio dextre excelſi hec. Appellantur boni a malis vt non faciant bona: et ſuperſedent a voce tonitrui tui formidātes. Deniqꝫ appellantur epī. ne illicita audeant matrimonia ſoluere vel ꝓhibere· Appellantur ne rapinas. ne furta. ne ſacrilegia et que eiuſmodi ſunt punire vllatenꝰ vel cohibere preſumant. Appellantur ne indignas et infamas ꝑſonas a ſacris officiꝭs beneficiꝭsve repellere ſeu amouere queant. Quod tu iuuenis remedium morbo huic. ne quod repertum ad remedium fuit reperiatur ad mortem? Zelatus eſt dn̄s domū orōnis factā ſpeluncā latronum. Tu eius miniſter diſſimules miſerorū refugium datū arma iniquitati? Uideas preripi paſſim partes oppreſſoꝝ: et prorumpere ad appellandū nō tam grauatos ꝙ̄ grauare volentes. Quid hoc miſteriꝭ tuū eſt cōſiderare: non meum eſt commentari iſtud. Et cur inquis male appellati non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

veniunt oſtenſuri īnocenciā ſuam? maliciā conuicturi? Dico quod dicē
ad hoc ſolent. Nolumꝰ vexari fruſtra. In curia eſſe. qui pꝛocliuius faue
ant appellantibus: foueant appellationes. Ceſſuri rome. domi cedere ſa
tius. Fateoꝛ me non oīno decredere his. Quem das michi in tam cre-
bꝛis appellationibus que hodie fiunt? qui expenſas itineris vel numi-
num reſtituerit illi quem foꝛte appellarit? Mirum vero ſi ita omnes et
appellantes iuſti. et appellati rei veſtro examine inuenti ſint. Diligite
inquit iuſticiam: qui iudicatis terram. Parum eſt iuſticiam tenere: ni
ſi et diligas. Qui tenent teneant: qui diligunt zelantur. Amatoꝛ iuſti-
cie: requirit iuſticiā et ꝓſequitꝛ eā. Poꝛro omnē iniuſticiā perſequitur.
Nichil tibi vt illis qui appellationes venationes putant. Pudet elogij
qđ apud ethnicos iā vertitꝛ in ꝑabolam. duo mouimus ceruos pingues
Vt mitius loquar. plus facecie q̄ iuſticie hic. Tu ſi amas iuſticiam: ap
pellationes non affectas. ſed ſuſtines. Verumptamen quid emolimenti
affert eccīs dei tua vnius hoīs iuſticia? vbi ſentencia pꝛeualet aliter
affectoꝛum? Ad iſtud loci illius erit: cū ceperint verſari q̄ circa te ſunt
Nunc vero nō te exiſtimes ocioſe vacare conſiderationi huic q̄ appella-
tioēs ad legitimū ſi fieri poteſt reuoces vſū. Et ſi hinc mea queratꝛ vel
pociꝰ curetur ſentencia: dico appellationes vt nō contēpnendas ſic nec
vſurpandas oīno. Poꝛro hoꝛū qđ inſolentius cenſeam. haut facile dix
erim? niſi qđ vſurpatio q̄ndam videtur inducē contemptus nccitatem:
ac ꝑ hoc foꝛte acrius inſectanda q̄ amplius nocet. Aut non vere nocē-
cioꝛ eſt mala in ſe. in partu peioꝛ? Nonne ipſa eſt que ipſum ius quoqꝫ
nature aut extenuat aut exterminat? Nam ſepe rebus eciam pꝛecioſiſ-
ſimis pꝛecij graciā nō modo demit ſed adimit. Quid ſacramentis accep
tius? Vſurpata tn̄ ab indignis indigne ve tractata: minime acceptantꝛ.
Magis habent dampnationē: quia debitam venerationem non habēt
Fateoꝛ grande et generale mundo bonū eſſe appellationes: itaqꝫ tam ne
ceſſarium q̄m ſolem ipſum moꝛtalibus. Reuera q̇dam ſol iuſticie eſt: ꝓ-
dens et redarguens opera tenebꝛarꝝ. Pꝛoꝛſus fouende et manu tenēde:
ſꝫ quas extoꝛſit neceſſitas. non calliditas adinuenit. Vſurpatoꝛie ſunt

eiuſmodi omnes non ſubueniētes in neceſſitate : ſed opitulantes iniqui
tati. Quid ni veniant in contemptum? Quanti vt talibus quoqꝫ defer
rent eciā de ꝓprio ceſſere iure: ne longo et caſſo itinere fatigarentur.
Plures tamē ſua amittere non ferentes: appellatioēs minꝰ oportunas
et celſa noīa ĩportunius contēpſerunt. Dico aliquid quod ad rem ꝑti-
net exempli cauſa. Quidam ſibi publice deſponſarat vxorem. Adeſt di-
es celebris nuptiarum. Parata oīa: inuitati multi. Et ecce homo con-
cupiſcens vxorē proximi ſui in vocem appellationis inopinate prorū-
pit: affirmans ſibi traditā prius. ſuam potius eſſe debere. Stupet ſpon
ſus. herent omnes. ſacerdos non audet progredi ? fruſtratur omnis ap-
paratus ille ? deſcendit quiſqꝫ in domum ſuam, ſuam cenam manducatu
rus: ſponſa a menſa et thalamo ſponſi ſuſpenditur. quouſqꝫ roma redi
tum eſt. Pariſius contigit hoc . nobili galliarum ciuitate: ſede regia.
Rurſum in ciuitate eadem. quidam ſibi deſponſata vxore diem conſti-
tuit nuptiaꝝ. Interim emergit calūpnia: dicentibꝰ quibuſdā nō debere
coniūgi. Ad iudiciū eccīe cauſa delata eſt. Sed nō exſpectata ſentēcia:
appellatum eſt ſine cauſa. ſine grauamine. ſolo fruſtratorie dilationis in
tuitu. At ille ſiue perdere que pauerat. ſiue dilecte tamdiu fruſtrari cō
ſortio nolens: nichilominus quod ꝓpoſuerat contempta ſiue diſſimula-
ta appellatione peregit. Quid illud quod ĩ antiſiodorenſi eccīa nuper a
quodā adoleſcente ꝑſumptū eſt? Nempe defuncto ſancto epō: volentibꝰ
clericis aliū vt moris eſt eligere ſibi. interuenit ille appellās et vetans
ne fieret. quouſqꝫ iſſet et rediſſet ab vrbe. Cui tn̄ appellationi nec ipſe
detulit. Nam cū videret ſe contēpni tamq̄ꝫ qui irrōnabiliter appellaſſꝫ
aſſcitis quos potuit ſibi. tercia die poſt factā ab aliȷ̃s electionē fecit ſuā
Cum itaqꝫ ex his et innumeris talibus liqueat non ex contemptu gig
ni vſurpationē. ſed ex vſurpatione contemptū: videris tu q̇d ſibi velit
qđ zelus veſter aſſidue pene vendicat illū. iſtum diſſimulat· Vis ꝑfec-
tius cohercere cōtemptū? Cura in ipſo vtero peſſime matris prefocari
germen neq̄ꝫ: quod ita fiet ſi vſurpatio digna aīaduerſione multetur.
Tolle vſurpationem: et contemptus excuſationē nō habet. Porro ĩex

toꝛes. Simpliciſſimi diſſilatoꝛes: et maligniſſimi ꝓditoꝛes. Excurrimꝰ
huc: plenius te atqꝫ expꝛeſſius āmonendum putantes hoꝛum que cir-
ca te ſunt in hac ꝑte. Jam ad oꝛdinē recurramꝰ. Quale ē qd̄ de ſpoliīs
eccleſiaꝝ emunt̄. qui dicūt tibi euge euge? Pauperum vita in plateis
diuitū ſeminat̄. Argentum micat in luto: accurrit̄ vndiqꝫ: tollit illud
non pauperioꝛ ſed foꝛtioꝛ. aut qui foꝛte citius pꝛecucurrit. A te tamē
mos iſte. vel potius moꝛs iſta nō cepit: in te vtinā deſinat. Sed reliqua
ꝓſequamur. Inter hec tu paſtoꝛ ꝓcedis deauratꝰ. tā multa circūdatꝰ va
rietate: oues qd̄ capiūt? Si auderē decē. domū magis q̄ ouiū paſcua h̄
Hec ſic factitabat petrus: ſic paulus ludebat? Vides omnē eccleſiaſticū
zelū feruere: ſola ꝓ dignitate tuenda? Honoꝛi totū dat̄: ſcitati nichil
ā paꝝ. Si cā requirēte paulo ſubmiſſus agere. ac ſocialiꝰ te habē tēp-
taueris: abſit inquunt nō decet: tꝑi non cōgruit: maieſtati nō conuenit
quā geras ꝑſonā attendito. De placito dei vltima mentio ē: ꝓ iactura
ſalutis nulla cūctatio: niſi qd̄ ſublime ē hoc ſalutare dicamꝰ: et qd̄ glo
riā redolet id iuſtū. Ita oē huīle pꝛobo ducit̄ inter palatinos: vt faci-
lius qui eſſe q̄ qui apparere huīlis velit inuenias. Timoꝛ dn̄i ſimplici-
tas reputatur: ne dicam fatuitas. Virū circumſpectū et amicū ꝓꝛie cō-
ſciencie: calumpniant̄ ypocritā. Poꝛro amatoꝛē quietis. et ſibi īterdū
vacantē: inutilem dicūt. Quid ergo tu? Euigilas ne adhuc ad iſtos qui
circūdederunt te laqueis moꝛtis? Queſo ſuſtine pauliſper et ſuppoꝛta me
ꝓmmo da veniā. non tam temere q̄ timide hec loquenti. Emuloꝛ te e-
mulatione bona: et vtinā q̄ vehementi tam vtili. Scio vbi habitas:
increduli et ſubuerſoꝛes ſunt tecum. Lupi nō oues ſunt: talium tamē
tu paſtoꝛ. Vtilis conſideratio qua foꝛte īueneris. quō ſi fieri poſſet cō-
uertas eos: ne ipſi ſubuertant te. Quid diffidimꝰ poſſe reuerti in oues?
e quibꝰ verti in lupos potuerūt? Hic hic nō ꝑco tibi: vt ꝑcat deus. Paſ
toꝛē te ꝓbo huic certe aut nega aut exhibe. Non negabis: ne cuius ſe
dem tenes. te neget heredem. Petrꝰ hic eſt. qui neſcit̄ ꝓceſſiſſe aliqn̄do
vel gēmis oꝛnatus vel ſericis: non tectꝰ auro: non vectus equo albo:
nec ſtipatus milite; nec circumſtrepentibꝰ ſeptus miniſtris. Abſqꝫ his

minꝰ ab illa hec habuit pecunia tua. tecū ſit in perditionē? niſi qđ in
illa plus zeli· in iſta plus modeſtie ſonuit? Quid ille de tranſmarinis ꝑ-
tibus pene a finibus terre. terra et mari currens pro epātu ſuis et ali
enis facultatibus rurſus emendo? Jam enim emerat prius. Tulit multa
ſed retulit: non omnia tamen. Incidit miſer in manus alias: accipe-
re ꝙ̄ dare potentiores. Bene feciſti tuas in vtroqꝫ ſeruans innoxias.
nec imponere ſcilicet ambitioſo ne ſupponere iniquo mammone acqui
eſcens. Non ſic a paupere epō continuſti: dans quod daret ne immu-
nificus notaretur. Accepit clam quod palam dedit. Sic de tuo ſacculo:
conſultum eſt verecundie viri. Sic quoqꝫ curie morem gerēs tuo: bene
ficio īuidiam declinauit eorū qui diligunt munera· Non poteſt abſcon
dere: et factum nouimꝰ et perſonā. Audire grauatꝰ? Et ego eo libentus
predico: quo tu id moleſtiꝰ audis. Si tibi ſic expedit: et michi ſic. Tā
non oportet xpi gloriam me ſilere: ꝙ̄ nec te querere tuam. Et ſi pergis
murmurare adhuc: reſpondebitur tibi ex euangelio. Quāto es precipi
ebat: tātomagis plus predicabant. dicentes. Bene omnia fecit. Audi a
liud: ſi tamē aliđ. Ad idem enim fortaſſis pertinere quis dicat. Tua cō
ſideratio viderit hoc. Michi videt̄ non longe a vero diſſentire: q̄ id for
te inter auaricie ſpēs locandū putauerit. Ego vero illiꝰ aut ſpēm eſſe
aut ſpēm habere nō negari. Sane intereſt tue ꝑfectioīs: et malas res.
et malas pariter ſpēs deuitare. In altero conſcīe: in altero fame cōſulis
Puta tibi non licere et ſi alias fortaſſe liceat: quicq̄d fuerit male colo
ratum. Deniqꝫ interroga maiores tuos: et dicēt tibi. ab oī ſpecie mala
abſtinete vos. Sane miniſter dn̄i dn̄m imitet̄: quia ipſe ait. Qui michi
miſtrat me ſequatur. Et habes de illo. Dn̄s regnauit decorē induit. in-
duit dominꝰ fortitudinē. Tu quoqꝫ eſto fortis in fide. decorus in gloria
et ꝓbaſti te imitatorem dei. Fortitudo tua. fiducia fidelis conſcīe: decor
tuꝰ ſplendor bone opinioīs. Ita queſo īduere fortitudinem: etenī gau
diū dn̄i fortitudo tua. Porro ſpecie tua et pulchritudine tua: nichilo
minꝰ tamꝙ̄ ꝓpria ſimilitudine delcātur· Induē veſtimētis glīe tue? veſ
tire duplicibus quibus domeſticos ſuos. fortis illa mulier īduere con

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ſueuit. Non ſit in conſciā nutās infirmitas modice fidei? non ſit in fama neuus male ſpēi: et veſtiris duplicibus. Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam aīam tuam: et gaudebit ſuper te deus tuus. Miraris quorſum hec. ignarus vſqꝫ adhuc quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor et querimoniā eccleſiarum. Trunccari ſe clamitant ac demēbrari. Vel nulle vel pauce admodum ſunt: que plagam iſtam aut non doleant. aut non timeant. Queris qm̄? Subtrahuntur abbates epiſcopis? epī archiepīs. archiepī pr̄iarchis ſiue primatibꝰ. Bona ne ſpecies hec? Mirū ſi excuſari queat vel opꝰ ſic factitādo ꝓbatis vos habē plenitudinē ptātis: ſed iuſticie forte non ita. Facitis hoc qꝛ poteſtis: ſed vtrū et debeatis queſtio eſt. Honoꝝ ac dignitatū gradꝰ. et ordines quibuſqꝫ ſuos. ſeruare poſiti eſtis nō īuidere: vt q̇dam vrōrū ait. Cui honorem honorē. Spūalis homo ille qui oīa diiudicat vt ipſe a nemīe iudicetur: oē opus ſuū terna quadā cōſideratioē preueniet. Primū quidem an liceat? deinde an deceat: poſtremo an expediat. Nā et ſi cōſtet in in xp̄iana vtiqꝫ phīa non decere niſi qꝺ licet? et nō expedire niſi qꝺ decꝫ et licet: non cōtinuo tamē oīme qꝺ licet. decere aut expedire conſequens erit. Age aptemꝰ ſi poſſumꝰ tria ipſa operi huic. At qūo non indecēs tibi volūtate pro lege vti? et qꝛ nō eſt ad quē appelleris. ptātem exercere. negligere rōnem? Tu ne maior dn̄o tuo qui ait? nō veni facere voluntatē meā? Qm̄qꝫ non minꝰ deiecti ꝙ elati aī eſt: veluti rartionis exꝑtem non pro rōne ſed pro libitu agere: nec iudicio agi ſed appetitu. Quid tam beſtiale? Et ſi indignū cuiuis vtenti rōne viuere vt pecus? q̇s in te rectore oīm tantā contumeliā nature. hōīs īiuriā ferat? Sic degenerādo qꝺ abſit: generale opprobriū feciſti ꝓpriū tibi. Homo cum ī honore eſſet non ītellexit comꝑatꝰ iumentis inſipientibꝰ et ſiilis factꝰ eſt illis. Quid itē tam indignū tibi. ꝙ vt totū tenens non ſis contentꝰ toto? niſi minutias quaſdā atqꝫ exiguas portiones ipſius tibi credite vniuerſitatis tāqꝫ non ſint tue ſatagas neſcio qūo adhuc facere tuas? Vbi eciā meminiſſe te volo ꝑabole natan: de hoīe qui centū oues habens. vnā que erat pauperis concupiuit. Huc qꝫ veniat ſcm̄ ꝑmmo fa-

cinus regis abab:qui rerũ ſummã tenebat.et vnam vineã affectauit.
Auertat deus a te qđ ille audiuit:occidiſti et poſſediſti. Nolo autem p̄
tendas michi fructum emancipationis ipſius. nullus eſt enĩ:niſi quod
inde epi inſolentiores.monachi eciã diſſolutiores fiũt. Quid qđ et pau
periores? Inſpice diligẽtiꝰ taliũ vbiqꝫ libertoꝝ et facultates et vitas:
ſi non pudenda admodum et tenuitas in his.et in illis ſecularitas inue
nitur. Matris noxie libertatis:gemina ſoboles hec. Quid ni peccet li-
centius vagũ et male liberum vulgus?cum non ſit qui arguat? Quid
ni licentius quoqꝫ ſpolietur ac depredetur inermis religio?cum non ſit
qui defendat? Quo enim refugium illis? Nunquid ad epos dolentes in
iuriam? Ridentibus profecto.aſpiciunt oculis:ſiue que faciunt mala:ſi
ue que paciuntur. Que demum vtilitas in ſanguine iſto? Vereor ne il-
la q̄ in ꝓpheta cõminatus eſt deus.ille inquiens in iniquitate ſua mo
rietur:ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si enim et extol
litur qui ſubtrahitur.et cui ſubtrahitur vritur?qui ſubtrahit quomodo
ĩnocens? Parum eſt.ĩuoluimus ignem· Audi apertius. Si is qui murmu
rat ſecundũ aĩam mortuus eſt.qui inſtigat quomõ viuit? Quomõ vero
non reus mortis amborũ et ſue pariter?qui gladium dedit vnde ambo
morerẽtur? Hoc eſt qđ dixerã.occidiſti et poſſediſti. Adde qđ q̄ audiũt
ſcandalizant.indignãtur.detrahũt et blaſphemãt hoc ẽ vulnerãtur ad
mortẽ. Non eſt bona arbor faciens fructꝰ tales?inſolentias.diſſolutio-
nes. dilapidationes,ſimultates.ſcandala.odia:qđqꝫ magis dolendum
inter eccĩas graues ĩimicicias. perpetes qꝫ diſcordias. Vides q̄ verus
ſit ſermo ille.oĩa michi licent:ſed non oĩa expediũt. Quid ſi forte nec
licet? Ignoſce m̃:non facile adducor licitũ conſentire.qđ tot illicita p-
turit. Tu ne deniqꝫ tibi licitũ cenſeas. ſuis eccĩas ĩutilare membris?cõ
fundere ordinẽ?pturbare terminos.quos poſuerũt patres tui? Si iuſti
cie eſt ius cuiqꝫ ſeruare ſuum ? auferre cuiq̄ ſua. iuſto quomõ poterit
conuenire? Erras ſi vt ſummã:ita et ſolã inſtitutã a deo vrãm aplicam
ptãtem exiſtimas. Si hoc ſentis:diſſentis ab eo qui ait. Non eſt poteſ
tas niſi a deo. Proinde qđ ſequitur.qui ptãti reſiſtit dei ordinatioĩ re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ſiſtit: et ſi principaliter pro te facit. non tñ ſingulariter. Deniqꝫ idem
ait. Oīs anima ptātibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non ait ſublimiori
tamꝙ̃ in vno: ſed ſublimioribus tamꝙ̃ in multis. Non tua ergo ſola
poteſtas a dño: ſunt et mediocres. ſunt et īferiores. Et quomodo quos
deus coniūxit. non ſunt ſeparandi: ſic nec quos ſubiunxit compandi. Mō
ſtrum facis· ſi manu ſubmouens digitum: facis pendere de capite ſuperi
orem manui. brachio collateralem. Tale eſt ſi in xpī corpore membra
aliter locas: ꝙ̃ diſpoſuit ipſe. Niſi tu putas aliū eſſe qui poſuit in ecc̄ia
quoſdā q̇dem aplos. quoſdā aūt ꝓphetas. alios vero euangeliſtas. alios
doctores et paſtores ad conſummationē ſcōrum in op⁹ miſterij. ī edifi-
cationē corporis xpī: atqꝫ hoc corp⁹ qđ ipſe paul⁹ tibi ſuo vere aplico fi
gurās eloquio. et capiti cōuenientiſſiē aptās. totū ex eo cōpactū perhi
bet et connexū per oēm iuncturā ſubmīſtratioīs. ſcđm opationē in mē
ſurā vni⁹ cuiuſqꝫ mēbri augmentū corporis faciens· in edificationem ſui
īn caritate. Nec vilem reputes formam hāc. quia in terris eſt: exēplar
habet e celo. Neqꝫ eī filius poteſt facere quicꝙ̃ niſi qui viderit prēm
facientē: preſertim cū ei ſub moyſi noīe dictum ſit. vide omnia facias ſe
cundū exemplar qđ tibi in monte monſtratum eſt. Viderat hoc qui dice
bat. Vidi ciuitatem ſanctā ihrl̄m nouā deſcendentē de celo: a deo paratā
Ego enī ꝓpter ſimilitudinē dictū reor . quod ſicut illic cherubin et ſe-
raphin ac ceteri quiqꝫ vſqꝫ ad archāgelos et āgelos ordināt ſub vno
capite deo : ita hic qꝫ ſub vno ſolo pontifice primates vel patriarche.
archiepī. epī. preſbiteri vel abbates. et reliqui in hunc modū. Non eſt
ꝑuipendū qđ et deū habꝫ auctorē: et de celo ducit originem. Quod ſi di
cat epūs· nolo eſſe ſub archiepō . aut abbas nolo obedire epiſcopo: hoc
de celo non eſt. Niſi tu forte angeloꝝ quēpiā dicentē audiſti· nolo ſub
archangelis eſſe: aut ex alio quolibet inferioꝝ ordinū aliquem non fe-
rentē ſub eſſe cuiꝙ̃ niſi deo. Quid īquis? Prohibes diſpenſare? Non ſꝫ
diſſipare. Non ſum tam rudis vt ignorem vos diſpenſatores poſitos:
ſed in edificationē. non in deſtructionē. Deniqꝫ queritur inter diſpēſa
tores: vt fidelis quis inueniat. Vbi neccitas vrget: excuſabilis diſpen-

ſatio eſt. Ubi vtilitas prouocat: diſpenſatio laudabilis eſt. Utilitas di
co cōis. non ꝓpria. Nam cum nichil horum eſt: non plane fidelis diſpen
ſatio. ſed crudelis diſſipatio eſt. Non nulla tñ monaſteria ſita in diuer
ſis epātibus qđ ſpecialius pertinuerit ab ipſa ſui fundatiōe ad ſedem
apoſtolicā pro voluntate fundatorū quis neſciat? Sed aliud eſt qđ lar
gitur deuotio: aliud quod molitur ambitio impaciens ſubiectionis. Et
hec dicta de his. Supereſt vt generaliter ſuꝑ vniuerſum ecc̄ie ſtatum ī-
tendat conſideratio tua: ſi plebes clericis. ſi clerici ſacerdotibus. ſi ſacer
dotes deo in ea qua oportet humilitate ſubiecti ſint: ſi in monaſterijs
et religioſis locis ſeruetur ordo. vigilet diſſiplina. ſi ſuꝑ praua opera et
dogmata cenſura eccleſiaſtica vigeat: ſi floreant vinee honeſtate et ſcī
monia ſacerdotum: ſi flores fructus perturiant. obedienciam fidelium
populorū: ſi demū veſtra ipſoꝝ apoſtolica mandata et inſtituta ea qua
dignū eſt ſollicitudine obſeruentur: ne quid in agro dn̄i tui aut neglec-
tu incultū. aut fraude ſubreptum īueniatur. Poſſe inueniri ne dubites.
Michi in promptu eſt vt multa et īnumera pretermittam que paſſim
neglecta iacent: nonnulla eciam ex his que plantauit dextera tua con-
uulſa monſtrare. Nonne os tuū in remenſi conſilio ſubiecta capitula ꝓ-
mulgauit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris ſi teneri putas. Si non
putas ipſe peccaſti: aut ſtatuens q̄ nō tenerentur: aut qđ non tenentur diſ
ſimulās. Precipimus aiſti. vt tam epi q̄ꝫ clerici neqꝫ in ſuꝑfluitate ſeu
inhoneſta varietate coloꝝ. aut fiſſura veſtiū. neqꝫ in tonſura. intuenci-
um quoꝝ forma et exemplum eſſe debent. offendant aſpectū: ſed potius
ita in ſuis actibꝰ errata condempnēt. et amorē innocētie cōuerſatione
demonſtrēt. ſicut dignitas exigit clericorū ordinis. Quod ſi moniti ab
epīs ſuis infra. xl. dies non optemperauerit: eccleſiaſticis beneficijs eo
rūdem pontificū auctoritate priuentur. Epī vero ſi prefixā penā irrogaē
neglexerit: qꝛ inferioꝝ culpe ad nullos magis referēde ſunt. q̄ꝫ ad deſi
des negligentes qꝫ rectores: tam diu ab officio pontificali abſtineant.
donec penam a nobis conſtitutam clericis ſibi ſubiectis imponant. Il-
lud eciam diximus adnectendum vt nullus in archidiaconū vel decanū

niſi diaconus et preſbiter ordinet᷑· Archidiaconi vero decani et prepo
ſiti. q̊ infra ordines ꝑnoīatos ſunt. ſi iobediētes ordinari contēpſerit
honore ſuſcepto priuent᷑. Prohibem⁹ aūt ne adoleſcentib⁹ vel īfra ſa-
cros ordines cōſtitutis. ſed qui prudencia et vite merito clareſcunt. pre
dicti concedant᷑ honores. Verba tua hec· tu ſanxiſti. Quid effcūi man
cipatū? Adhuc adoleſcentes. adhuc qui infra ſacros ordines ſunt: in ec
cleſia ꝓmouent᷑. Qd̄ ad primū capitulū ꝑtinet: luxus veſtiū interdict⁹
ſed non reſtrict⁹. Pena dictata· ſed mīme ſecuta eſt· Jam q̄rtus annus
eſt ex quo datū mandatū audiuim⁹: et neminē adhuc clericoꝝ priuatū
bn̄ficio. neminē epoꝝ ſuſpenſū ab officio luxim⁹. At luctu amariſſimo
dignū qd̄ ſecutū ē. Quid hoc? Impuītas in curie ſoboles: īſolentie ma
ter: radix īpudencie: tranſgreſſionū nutrix. Et beatus ſi omni ſatagas
cura. oīm maloꝝ primā ꝑentem cauere incuriā. Sed ad hoc tu opam
dabis. Et nūc leua oculos tuos et vide ſi nō eque vt pri⁹ pellicula diſ-
color ſacrū ordinē decolorat: ſi non eque vt prius fiſſura enormis pene
inguina nudat. Solent dicere non de veſtibus cura eſt deo: et non ma-
gis de moribus? Ad forma hec veſtium: deformitatis mentium et morū
indicium eſt. Quid ſibi vult quod clerici aliud eſſe. et aliud videri vo
lunt? Id q̄dem min⁹ caſtū. min⁹qꝫ ſincerū. Nempe habitu milites: queſ
tu clericos: actu neutrum exhibent. Nam neqꝫ pugnant vt milites: ne-
qꝫ vt clerici euangelizant. Cuius ordinis ſunt? Cum vtriuſqꝫ eſſe cupi
unt. vtrumqꝫ deſerunt: vtrumqꝫ confundūt. Vnuſquiſqꝫ iuquit in ſuo
ordine reſurget. Iſti in quo? An qui ſine ordine peccauerunt: ſine ordi
ne peribunt? Aut ſi ſumme ſapiens deus: veraciter creditur a ſummo vſ
qꝫ ad deorſum nichil inordinatum relinquere: vereor nō alibi ordinan-
dos q̄ꝑ vbi nullus ordo. ſed ſempiternus horror inhabitat. O miſeran
dam ſponſam talibus creditam ꝑanymphis: qui aſſignata cultui eius.
ꝓprio retinere queſtui non verent᷑. Nō aīci ꝓfecto ſponſi. ſed emuli ſūt
Et de his ſatis q̄ ſub te ſunt. et ſi non ad materie copiam. que ē multa
nimis: certe ad id qd̄ ꝓpoſui ego. Diſenda iam que circa te ſunt: ſed ad
ea oſtiū nobis liber quart⁹ aperiet.

Explicit liber terci⁹ btī bernardi de cōſideratione. Incipit quartus.

SI michi plenius ĩnotuiſſet amantiſſime eugenij priora q̄ꝫ
liter acceptaris⁊ ſecundū hoc vel fidentius in reliquū ꝓ
ceſſiſſem vel cautius : aut certe ſubſtitiſſem oīno. Nunc
vero quia ob locorum diſtanciam id minime datur: non
mireris ſi prodit exilior ſermo anceps. verecūde fateor ad medium ve-
niens. Primus itaqꝫ conſiderationis ꝑtibus libris prioribus pertracta
tis: in manib⁹ eſt de his addere que circa te ſunt. Et ipſa quidem ſub te
ſed quo ꝓpiora eo ĩportuniora tibi. Nempe corā poſita ĩcuriam non ad
mittūt: non diſſimulationē. non obliuionē. Vehementius vrgent⁊ tur-
bulentius irruunt: verendum ne obruant. Circa eiuſmodi q̄ꝫ ſobria et
intenta conſideratione opus ſit: ꝓprio te experimento edoctum ſatis non
ambigo. Alioquin ſi non cauta oportunaqꝫ inᵉueniat conſideratio⁊ oc
cupatio continuabitᷣ. et vexationis non erit mod⁹: et ſollicitudīs non
erit finis Non tempus vacuū⁊ non liberum cor: plus laboris et minus
vtilitatis. Dico autem iſtancia tua illa cotidiana: ab vrbe. a curia. a
domeſtica eccleſia tua. Hec inq̄ꝫ circa te ſunt: cler⁹ et ꝓplus tu⁹ cui ſpe
cialitᷣ eꝑaris: ac per hoc ſpālis cure teneris debitor. Hij q̄ꝫ qui tibi co
tidie aſſiſtunt· ſeniores populi. orbis iudices: et qui itē de domo et mē-
ſa tua ſunt. capellani. cubicularij. miniſtri quiqꝫ diuerſis deputati offi-
cijs in obſequium tui. Hij te familiarius viſitant⁊ frequentius pulſant:
moleſtius qꝫ ſollicitant. Hij ſunt qui non verentur ſuſcitare dilectam:
et anteq̄ꝫ velit. Et primo quidem clerū illū ordinatiſſimū eſſe decet: ex
quo precipue in oēm eccleſiam cleri forma ꝓceſſit. Deīn oē qđ perperā
agit te pſente: id tibi turpius· Inter ē glorie ſcītatis tue. vt quos pre
oculis habes. ita ordinati. ita ſint ĩformati: quatinus toci⁹ honeſtatis
et ordinis. ipſi ſpeculū ipſi ſint forma. Inueniantᷣ pre ceteris oportꝫ ex
peditī ad officia⁊ ydonei ad ſacramenta: ad plebes erudiendas ſolliciti:
circūſpecti ad ſemet cuſtodiendos in oī caſtitate. Quid de populo loq̄rᷣ
Populus roman⁹ eſt. Nec breuius potui nec expreſſius tn̄ apire de tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

is ꝓchianis qđ ſentio· Quid tam notū ſeculis q̄ꝫ proteruia et faſtus
romanorum? Gens inſueta paci: tumultui aſſueta. Gens immitis et in-
tractabilis vſq₃ adhuc: ſubdi neſcia . niſi cum non valet reſiſtere. En
plaga tibi incumbit cura hec : diſſimulare non licet. Rides me: forſitan
fore incurabilem perſuaſus. Noli diffidere: curam exigeris non curatio-
nem. Deniq₃ audiſti. curam illius habe: et non cura vel ſana illum. Ve-
rum dixit quidem. non eſt in medico ſemꝑ releuetur vt eger. At meli⁹
de tuis ꝓpono tibi. Paulus loquit᷑. plus oībus laboraui. Non ait plus
omnib⁹ profui. aut plus omnibus fructificaui: verbum inſolens. religio
ſiſſime vitās. Alias aūt nouerat homo quē docuit deus. q₂ vnuſquiſq₃
ſcđm ſuū laborē accipiet: non ſcđm prouentū. Et ob hoc in laboribus
poci⁹ q̄ꝫ in ꝑfectibus gloriandū putauit: ſicut habes ipſum alibi quoq₃
dicentē. in laboribus plurimis. Ita queſo fac tu qđ tuū eſt: nā deus qđ
ſuū eſt. ſatis abſq₃ tua ſollicitudine et anxietate curabit. Planta. riga.
fer curam: et tuas explicuiſti partes. Sane incrementum vbi voluerit
dabit deus: non tu. Vbi forte noluerit: tibi deꝑit nichil. dicente ſcrip-
tura. Reddet deus mercedem laborū ſcōrum ſuorum. Securus labor: quē
nullus valet euacuare defect⁹. Et hec dixerī abſq₃ preiudicio dīne po
tencie et bonitatis. Scio induratū cor ꝑplī huius . ſed potens eſt deus
de lapidib⁹ iſtis ſuſcitare filios abrahe. Quis ſcit ſi reuertat᷑ et ignoſ-
cat ? conuertat et ſanet eos? Sed non eſt propoſiti michi dictare deo
quid facere debeat : tibi vtinam poſſim que oportet et prout oportet
ſuadere. At locus dubius. et ſcrupuloſa incidit diſputatio. Nam vbi a-
doriat dicere qđ ſentio : video ſatis quid īminet. Clamabit᷑ inſuetum:
nam iuſtū negari non poterit. Ego vero ne inſuetū quidem aſſenſerī.
Nempe aſſuetū fuiſſe ſcio: ac per hoc indiſſuetum potuiſſe venire . ſed
non redire in inſuetum. An vero aſſuetum quis neget . quod conſtat
non modo aliqñ factū? ſed aliqñdiu factitatū? Quid illud ſit dicam : et
non ꝑderit. Cur? Quia non placebit ſatrapis: plus maieſtati q̄ꝫ verita
ti fauentib⁹. Fuerūt ante te qui ſe totos ouib⁹ paſcendis exponerent
paſtoris opere et noīe gloriātes, nil ſibi reputantes indignum niſi qđ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ſaluti ouiū obuiare putarēt, Non querētes que ſua ſunt ſed impenden
tes: impendere curā ; impendere ſubſtanciā: impendere et ſeipſos. Vnde
vnus illoꝝ. Et ego ait ſuperinpendar pro aīabus vrīs. Et tamq̄ di-
cerent. non venimus miniſtrari ſed miniſtrare: ponebāt quociens opor
tuiſſet ſine ſumptu euangeliū. Vnus erat de ſubditis queſtus. vna pom
pa. vnaqꝫ voluntas: ſi quo modo eos poſſent parare plebem perfectam
Id oīmodis eciam in multa tribulatione cordis et corporis; in labore
et erumpna. in fame et ſiti: in frigore et nuditate. Vbi nunc queſo cō-
ſuetudo hec? Subiit diſſimilis valde. Longe in aliud mutata ſunt ſtu-
dia: et vtinam non in peius. Cura tamē et anxietas et emulatio et ſol
licitudo: fateor perſeuerant. Tranſlata hec: non īminuta. Teſtimonium
vobis perhibeo qđ nec ſubē parcitis: non magis q̄ ante. diuerſa autē
locatio: diſſimilitudinē facit. Magna abuſio; pauci ad os legis latoris:
ad manus omnes reſpiciunt. Non īmerito tamen. omne papale nego-
cium ille agunt. Quem dabis michi de tota maxima vrbe qui te in pa
pam reciperit; precio. ſeu ſpe precij non interueniente? Et tunc potiſſi
mum volunt dn̄ari: cum profeſſi fuerint ſeruitutē. Fideles ſe ſpondent:
vt oportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit conſilium tibi a q̊
ſe arcendos putent: non ſecretum quo ſe non ingerant. Si ſtante pro
foribus quoq̄ illorū. moram vel modicam fecerit oſtiarius: ego tunc
pro illo eſſe nolo. Et nūc experire paucis: nouerī ne et ego vel aliq̄tenꝰ
mores gentis. Ante oīa ſapientes ſunt vt faciant mala: bonum autem
facere neſciunt. Hij inuiſi terre. et celo; vtriqꝫ iniecere manus: impij in
deum. temerarij in ſancta; ſedicioſi in īuicem: emuli in vicinos. in huma
ni in extraneos. Quos neminē amātes: amat nemo. Et cū timeri affec
tant ab oībus: omnes timeant neceſſe eſt. Hij ſunt qui ſubeſſe non ſuſ-
tinent; preeſſe non norūt; ſuperioribꝰ īfideles: inferioribꝰ īportabiles.
Hij īuerecundi ad petendū: ad negandū frontoſi. Hij īportuni vt ac-
cipiant; īquieti donec accipiant: ingrati vbi acceperint. Docuerūt lin
guā ſuam grandia loqui: cū operent̄ exigua. Largiſſimi promiſſores: et
ꝑciſſimi exhibitores: Blandiſſimi adulatores: et mordaciſſimi detrac-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

cuſabilitas auſum explodet. Non ſit proinde vſurpator: et contēptor
nullus erit. aut admodū rarus. Bene facis tu qđ appellationum nega-
to ſuffragio. imo ſuffugio. multa remittis negotia ad cognoſcentes: vel
qui noſcere citius poſſint. Vbi ei certior ac facilior notio ibi deciſio tu
tior expeditiorq; eſſe poteſt· Qm̄ plenū gr̄e qđ multoꝝ ꝑinde et labori
bꝰ ꝑcis et ſumptibꝰ. At quibꝰ ſic credas: id tibi: oīmodis attendendū.
Poterā multa de eodem vtilit̄ addere his: ſꝫ memor ꝓpoſiti mei· cōtentꝰ
interim occaſionē dediſſe. ad alia tranſeo. Et primū qđ occurrit: mīme
trāſeūdū reor. Prees: et ſingularit̄. Ad qđ? Eget tibi dico cōſideratioē
Nūquid vt de ſubditis creſcas? Nequaq̄: ſꝫ vt ipſi de te. Principē te cō
ſtituerūt: ſed ſibi nō tibi. Alioquin quo pacto te reputas ſuꝑiorē his. a
q̄bꝰ bn̄ficiū mēdicas? Audi dn̄m. Qui ptātem hn̄t ſuꝑ eos: bn̄fici vo-
cant̄. Ad iſtud de his q̄ foris ſunt· Quid ad nos? Tu id mēdacit̄ diceris
ſi nō tā bn̄ficꝰ eſſe q̄ꝫ bn̄ficijs ꝑeſſe itēdas. Parui deiectiq; aī eſt. de ſub
ditis nō profcm̄ querē ſubditoꝝ: ſed queſtū ꝓpriū. In ſummo preſertim
oīm nichil turpius· Qm̄ pulchre mgr̄ gentiū. parentes filijs. non filios
debere cenſuit theſaurizare parentibꝰ. Non mediocris glorie vox illa
identidem ipſiꝰ: non requiro datū ſed fructū. At iā trāſeamꝰ et hinc: ne
quis morā in his meā· auaricie in te notā interpretetur. Que q̄ꝫ longe
a te ſit. libro ſuperiori teſtatꝰ ſum: ſciens quanta et in quanta tua ne-
ceſſitate reſpuris. Ad te ꝓinde ſcripſerī iſta: non ꝓpter te. Nēpe qđ tibi
ſcribit̄: ſoli ꝓdeſſe non decet. Hic locus auariciā carpit: a quo vicio im
munis ſatis tua opinio eſt: an et opus tu videris. Vidimꝰ tn̄ vt obla-
ta a pauperioribꝰ taceā que tāgere nō ad q̄eſcis. germanicos detumuiſ
ſe ſaccos: ſed precio non maſſa. Argentū reputatum eſt fenum: ſūmarij
non leuati ſartinis: onuſti nichilominꝰ repatriant vel iuiti. Noua res
Qn̄ hactenꝰ aurum roma refudit? Et nunc romanoꝝ conſilio id vſurpa
tū non credimꝰ. Duo venerunt ambo locupletes et ambo rei: ſiquidem
vnus maguntinus· colonienſis alter: alteri grā gratis reddita eſt: alter
idignꝰ credo cui grā redderet̄ audiuit. Cū quali veſte intraſti: cum tali
egredieris. O vocē magnificā: vocē ꝓrſus apoſtolice libertatis. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

tamen credidit ſatis poſſe impleri ſalutare mādatum: ſi amas me, paſce
oues meas. In hijs ſucceſſiſti non petro: ſed conſtantino. Conſulo tolerā
da pro tēpore. non affectanda pro debito. Ad ea te pocius incito quorū
te ſcio debitorē. Et ſi purpuratus et ſi deauratꝰ īcedens: non eſt tamen
qđ horreas operam. curā ve paſtoralem. paſtoris heres. Non eſt quod e-
rubeſcas euangeliū. Quīꝗ ſi volēs euangelizes: inter apoſtolos quidem
eciam gloria eſt tibi. Euangelizare paſce eſt: opus fac euangeliſte. et
paſtoris opus īpleſti. Dracones inquis me mones paſcere et ſcorpioēs
non oues. ꝓpter hoc inꝗ magis aggredere eos: ſꝫ verbo nō ferro. Quid
tu denuo vſurpare gladiū temptes: quē ſemel iuſſus es reponere in va-
ginā. Quē tamen qui tuū negat: non ſatis michi videtur attendere ver
bum dn̄i dicentis ſic. Conuerte gladiū tuū in vaginam. Tuus ergo et
ipſe forſitan tuo nutu et ſi nō tua manu euaginandus. Alioquin ſi nul
lo modo ad te ꝑtineret et is. dicentibus apl̄is. ecce gladij duo hic: nō
reſpondiſſet dn̄s. ſatis eſt. ſed nimis eſt. Vterqꝫ ergo eccleſie et ſpirita
lis ſcilicet gladius et materialis: ſed is quidem pro eccleſia: ille vero et
ab eccleſia exerendus. Ille ſacerdotis is militis manu: ſed ſane ad nu-
tum ſacerdotis. et iuſſum īperatoris. Et de hoc alias. Nūc vero arripe
illū qui tibi ad feriendū creditus eſt: et vulnera ad ſalutē ſi non oēs. ſi
nō vel multos. certe quos poſſis. Nō ſum inqs melior ꝗ prēs mei. Quē
illoꝝ domus exaſperans non dico audiuit: ſꝫ non irriſit. Ideo tu inſiſ-
te magis ſi forte audiant et quieſcant. Inſiſte et reſiſtentibus. Dicēdo
hec: forte nimius dicar. Nū noſtra illa vox. inſta oportune importune.
Hunc ſi audes nimiū appellato. ꝓphete ꝑcipit. clama ne ceſſes. Ad quos
niſi ad ſceleratos et pccōres. Annūcia īquit ꝓplō meo ſcelera eoꝝ: et do-
mui iacob pccā eoꝝ. Prudenter aduerte. et ſceleratos ꝓhiberi. et ꝓplm̄
dn̄i. Puta idem de his: et ſi ſcelerati et ſi iniqui. vide ne audias. qđ vni
ex his meis non feciſti. nec michi feciſti. Fateor populū iſtū extitiſſe vſ
qꝫ adhuc dura frōte et īdomito corde: ſꝫ vtrū ne eciā īdomabili. neſcio
vnde liquide ſcire poſſis. Poteſt fore qđ necdū fuit. Si diffidis tu: ſed
apud deū non erit īpoſſibile oē verbū. Si dura frōte ſunt: durato et tu

econtra tuam. Nil tam durũ: qđ duriori nõ cedat· Dñs ad ꝓphãm· De
di frontẽ tuã duriorẽ frontib⁹ eorũ. Vnũ ẽ qđ te abſoluit: ſi egiſti cum
ꝓplõ illo vt poſſis dicere. ꝓplũs me⁹ q̃d tibi debui facere et nõ feci? Si
ſic feciſti nec ꝑfeciſti: eſt demũ qđ facias et qđ dicas. Exi de vr chaldeo
rũ: et dicito q2 opʒ me et aliis ciuitatib⁹ euangelizare. Puto nec peni
tebit exilij: orbe pro vrbe commutato. Veniamus ad collaterales et co
adiutores tuos: hij ſeduli tibi hij intimi ſunt. Quobrem ſi boni ſunt.
tibi potiſſimũ ſunt: ſi mali eque plus tibi. Ne te dixeris ſanũ dolentẽ la
tera: hoc ẽ ne te dixeris bonũ. malis inicentem. Aut ſi bonus ſis. boni/
tas tua ſoli⁹. quẽ fructũ afferre poteſt? Sicut in ſupiori libro dixiſſe me
memini. Quid in q̃ emolumenti affert eccleſia dei. tua vnius hominis
iuſticia? vbi ſentencia preualet aliter affectorꝝ? Sed nec tuta tibi boni
tas tua obſeſſa malis: non magis q̃ ſanitas vicino ſerpente. Non eſt q̃
te ſubducas malo in teſtino. Et e regione bonum domeſticum eo ampli
us quo ſepius iuuat. Sed ſiue lenẽt ſiue grauent? cui rectius imputan/
dum q̃ tibi· qui tales aut elegiſti aut admiſiſti? Non de omnibus dico:
nã ſunt quos non elegiſti. ſed ipſi te. At ꝑtãtem non hñt: niſi quam tu
eis aut tribueris. aut ꝑmiſeris· Ad idem ergo reuertimur. Tibi imputa
quitquid patieris ab eo q̃ ſine te poteſt facẽ nichil. His exceptis: de ce
tero non inconſiderate vt vides eligẽdi quicq; ſeu colligendi ſunt in opus
miſterij hui⁹. Tuũ eſt vndecũq; euocare et aſciſcere tibi exemplo moy
ſi. ſenes non iuuenes? ſed ſenes non tam etate q̃ moribus: quos tu noſ
ti q2 ſenes ꝓpli ſunt. An nõ eligendi de toto orbe? orbẽ iudicaturi? Sa/
ne huic negocio non ſe ingerat rogãs. Conſilio nõ prece agendũ ẽ. Sũt
q̃ neceſſario a nobis rogantiũ ã extorquet inportunitas: ã neccitas me/
ret. At iſtud in his que nrã ſunt. Vbi aũt nõ licʒ qđ volo facẽ? quis lo
cus roganti? Niſi forte qui me rogat. hoc rogat vt qđ vult velle liceat
michi: et non magis vt velim. Ali⁹ pro alio: alius forte et ꝑ ſe rogat
Pro quo rogaris: ſit ſuſpect⁹. Qui ipſe rogat pro ſe: iã iudicatus eſt.
Nec intereſt per ſe an ꝑ alium quis roget. Clericũ curiam frequẽtãtem
qui non ſit de curia: ad idem noris ꝑtinere ambientiũ genus. Adulan/

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

tem et ad placitū cuiuſqꝫ loquentē vnū de rogantibꝰ puta:eciā ſi nich
il rogauerit. Scorpioni non eſt in facie qđ formides: ſed pungit a cau
da. Si ad taliū blādicias cor tuū vt aſſolet molliri ſenſeris:meineris
ſcriptū: Omnis homo primū vinū bonū ponit:cū autē īebriati fuerint
tunc id qđ deterius eſt. Pari pondere eſtimarueis eius huīlitatē qui ti
met:et eius qui ſperat· Viri callidi et doloſi ꝓprium eſſe ſolet.tunc pre
tendere humilitatem:cum aliquid obtinere voluerit. De qualibꝰ dicit
ſcriptura. Eſt qui ſe humiliat nequit:et interiora eius plena ſunt do-
lo. De vobis ipſis ſume ſentencie huiꝰ euidens ac familiare exemplum
Qñtos quos ſupplices admiſiſti.poſtmodū ſuſtinuiſtis graues ⁊ īſolētes
contumaces.rebelles? Quod quidem interiꝰ malū tegunt principia:poſ
teriora ꝓdunt. Verboſulū adoleſcentē et ſtudentē eloquēcie cū ſapiētie
ſit inanis:nō aliud ꝙ̄ iuſticie hoſtē reputes. Pro huiꝰmodi falſis fribꝰ
dicit tibi magiſter. Manus cito nemini īpoſueris. Excluſo itaqꝫ vni-
uerſo hoc peſtilenti genere hoīm:cure tibi maxīe ſit introducere tales
q̊s poſtmodū ītroduxiſſe nō peniteat. Turpe ē tibi ſepiꝰ retractaē qđ
feceris:et iudiciū tuum frequenter piclitari non decꝫ. Diligēter ꝓinde
oē qđ faciendum erit.tracta apud te:.et cū his qui te dilgunt. Tracta
ante fcm̄:qꝛ poſt factū ſera retractatio eſt. Sapientis conſiliū eſt omīa
fac cū conſilio:et poſt factū non penitebis. Et hoc tibi perſuade qui ad
mittendi ſunt.difficile in curia poſſe probari:et ideo ſi fieri poteſt.vi-
ros probatos oportere delegi non ꝓbandos. Nos in mōſterijs oēs reci-
pimꝰ ſpe meliorandi. Ad curia bonos faciliꝰ recipere ꝙ̄ facere conſue
nit. Qđ ſi plures in ea defeciſſe bonos. ꝙ̄ malos profeciſſe probauimꝰ:
q̄rendi ſane quibꝰ nec defectꝰ timeatᷣ.nec profectus optetᷣ.vtpote iam
ꝑfectis. Itaqꝫ non volentes neqꝫ currentes aſſumito:ſed cunctātes.ſꝫ
rēnuentes. Eciā coge illos et cōpelle intrare. In talibus vt opinor re
quieſcet ſpūs tuꝰ.qui non ſint attrite frontis ſed verecundi.ſed timo
rati:preter deū tñ timeant nichil.nichil ſperent niſi a deo. Qui aduen
tantium non manus attendant:ſed necc̄itates. Qui ſtent viriliter pro
afflictis:et iudicent in equitate pro manſuetis terre. Qui ſint compo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ſiti ad mores·probati ad ſanctimoniā.parati ad obedientiam.manſue
ti ad pacientiā.ſubiecti ad diſciplinā.rigidi ad cenſuram.catholici ad
fidem.fideles ad diſpenſationem.concordes ad pacem:conformes ad v-
nitatem. Qui ſint in iudicio recti.in conſilio prouidi.in iubendo diſ-
creti.in diſponendo induſtrij.in agendo ſtrennui.in loquendo modeſti
in aduerſitate ſecuri.in proſperitate deuoti. in zelo ſobrij.in mīa non
remiſſi.in ocio non ocioſi.in hoſpicio non diſſoluti.in cōuiuio non effu
ſi.in cura rei familiaris non anxij.aliene nō cupidi.ſue non ꝑdi: vbiqꝫ
et in oībus circūſpecti.Qui legatione pro xp̄o fungi quociens opus e-
rit nec iuſſi rēnuant:nec non iuſſi affectent.Qui qđ verecūde excuſāt:
obſtinatiꝰ non recuſent.Qui miſſi poſt auꝝ nō eant.ſed xp̄m ſequant:
qui queſtum legationē non eſtiment. nec requirant datum.ſed fructum.
Qui regibus iohem exhibeant ⁊ egiptijs moyſen:fornicantibus phine-
es:heliam ydolatris ⁊ helizeum auaris ⁊ petrum mentientibus ⁊ paulum
blaſphemantibus: negotiantibus xp̄iſtum. Qui vulgus non ſpernant
ſed doceant ⁊ diuites non palpent ſed terreant ⁊ pauperes non grauent.
ſed foueant:minas principum non paueant ſed contempnant. Qui non
cum turba intrent nec cum ira exeant : qui eccleſias non ſpolient ſed
emendent· Qui marſupia non exhauriant:ſed corda reficiant.et crimi
na corrigant. Fame prouideant ſue:nec inuideant aliene· Qui orandi
ſtudium gerant.et vſum habeant:ac de omni re orationi plus fidant.
qm̄ ſue induſtrie vel labori. Quorum ingreſſus pacificus:moleſtus ex
itus ſit . Quorum ſermo edificatio ⁊ quorum vita iuſticia ⁊ quorum
preſentia grata : quorum memoria in benedictione . Qui ſe amabiles
prebeant non verbo ſed opere : reuerendos exhibeant ſed actu non
faſtu. Qui humiles cum humilibus.et cū ĩnocentibꝰ ĩnocentes.duros
dure redarguāt ⁊ malignātes coherceant:reddāt retributionē ſuperbis
Qui nō de dote vidue et patrimonio crucifixi ſe vel ſuos ditare ſuſtinēt
gratis dātes qđ gratis acceperūt. Gratis faciētes iudiciū ĩiuriā pati-
entibꝰ ⁊ vindictā in nationibꝰ:ĩcrepationes in ꝑplis. Qui de tuo deniqꝫ
ſpū inſtar illoꝝ lxx moyſi accepiſſe cernant:per quem ſiue abſentes.ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ue pn̄tes contendāt placere tibi. placere deo. Qui ad te redeant fatigati quidem: ſed non ſuffarcinati. Simul et glātes non qꝺ curioſa ſeu ꝑcio ſa queqꝫ terraꝝ attulerīt: ſed qꝺ reliquerīt pacē regnis. legē barbaris quietē monaſterijs. eccīs ordinem. clericis diſciplinā. deo populū accep/ tabilē. ſectatoꝝ bonorū opm. Dignū reor ad mediū venire factum dul cis memorie martini nr̄i. Noſti hoc: ſꝫ an memineris ignoro. Js cardi/ nalis preſbiter functꝰ aliqn̄ legatione in datia: tam pauper remeauit vt pene expenſis et equis deficientibus vix perueniret florentiam. Jbi ep̄us loci donauit ei equum: quo piſas vſqꝫ. ibi eramꝰ tunc. prouectꝰ ē Poſt tridie credo ſecutus ep̄us erat ei illi cauſa cū aduerſario. et agē di aderat dies: cepit requirē ſuffragia amicoꝝ. Cūqꝫ per ſingulos ſollici tarentur: vētum eſt ad martinum. Fiducia erat maior in illo: qui non poſſet īmemor eſſe recentis beneficij. Tum martinꝰ decipiſti me īquit neſciebam tibi īminere negocium. Tolle equum tuum: ecce in ſtabulo ē. Et hora eadem reſignauit illi. Quid dicis mi eugeni? Nōne alteriꝰ ſecli res eſt rediſſe legatū de terra auri ſine auro? trāſiſſe per terrā argēti et argentū neſciſſe? donū inſuper qꝺ poterat eſſe ſuſpectū ilico reieciſſe? Sꝫ o michi locū ſuauē vbi incidit occaſio memorādi et noīandi ſuauiſſimi odoris virū. Ep̄m loquor carnotēſem. gaufridū: qui legationē in ꝑtibꝰ aq̄tanie ꝓprijs ſumptibꝰ ſtrennue ad miſtrauit. idqꝫ ānos plures. Rem loquor quā vidi ipſe. Erā cum eo in terra illa: cū a quodā preſbitero ꝑ ſentatꝰ illi eſt piſcis quē vulgo vocāt ſturgionē. Percūctatus legatꝰ qn̄ ti venierit? non accipio inq̄t niſi recepis preciū: et reſignauit ſolidos quīqꝫ inuito et verecūdo. Jtē cum eſſemꝰ in quodā opido. dn̄a illiꝰ opi di obtulit illi ꝓ deuotione cū manutergio duas vel tres parapſides pul chras: ligneas tamen. Quas aliqn̄diu ītuens homo ſcrupuloſe conſcīe. laudauit eas: ſed non acq̄euit accipe. Qn̄ argenteas accepiſſet? qui lig neas refutauit? Non fuerūt qui poſſent dicere legato. ditauimus abra hā. Jpſe vero cū ſamuele libere contionabať ad oēs. Loquimī de me co ram dn̄o et corā xp̄o eiꝰ vtrū bouē cuiuſꝙ̄ tulerim an aſinum? ſi quem/ piam calumpniatus ſum. ſi oppreſſi aliquem? ſi de manu cuiuſꝙ̄ munus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

accepi:et contempnā illud hodie. vobiſcꝫ reſtituā. O ſi taliū daretur
copia viroꝝ quales pſtrinximus nūc. Quid te felicius? quid illo iocū-
dius ſeculo? Nonne ſecunda ab eternitate illoꝝ tibi temporū btītudo
videret? cum te qua quā verſum ꝓcedens. ſtipatū videres tam īclito ag
mine beatorū? Si te noui heres: et altū trahens ſuſpiriū. tecum loque
ris? Putas fore poſſe quod dicit? Putas hic ſumꝰ quouſcꝫ hec fiant?
Quis det viuere vt videre cōtingat? O ſi viderem in vita mea eccleſiā
dei. talibꝰ īnixam colūpnis. O ſi domini mei ſponſam cernerē tante cō
miſſam fidei: tante creditā puritati. Quid me beatius. quid ne ſecurius
cum eiuſmodi circa me vite mee et cuſtodes ſpectarem ſimul et teſtes?
Quibꝰ oīa mea ſecure ſecreta cōmitterē? cōmunicarem conſilia: quibus
me totū refunderem tāꝙ alteri m̄. Qui ſi vellem aliquatenꝰ deuiare nō
ſinerent: frenarēt precipitem. dormitantē ſuſcitarēt. Quorū me reuerē
tia et libertas extollentem reprimeret: excedentē corrigeret. Quoꝝ me
conſtācia et fortitudo nutantē firmaret: erigeret diffidentem. Quoꝝ
me fides et ſanctitas ad quecꝫ ſcā. ad quecꝫ honeſta. ad quecꝫ pudica.
ad quecꝫ amabilia et bone fame prouocaret. Et tunc reduc oculos mi
eugeni ad eū qui nūc eſt curie ſeu eccīe ſtatū et ſtudia prelatoꝝ: eorū
preſertim q̇ ſunt in circuitu tuo. Sed his hattenꝰ ego. Palpaui nō fo
di parietē. Tibi licꝫ fodere et videre: vtpote ꝓphe filio. Michi ꝓgredi
nō eſt fas. Vnū dico qđ ī facie ē. Ridicule miniſtri vrī. veſtris ſe con-
preſbiteris anferre conant̄. Non hoc rō habet? non antiquitas habuit
non conſentit auctoritas. Et ſi de ſua conſuetudine calumpnia ſtruit̄:
melius profecto illa· ꝙ ſummꝰ ordo contempnit̄. Friuolū tamen ſatis.
vnde maxime optinere id volunt. Nos ſumꝰ inquiunt qui in omni cele
britate dño pape coniunctiores aſſiſtimꝰ? ſedenti ꝓpiores aſſidemus: p-
cedentē poſteriores p̄cedimus. Hoc totū nō dignitatis priuilegiū. ſꝫ ſe
dulitatis debitū eſt: dyaconi nomē ſolempni ipſa admīſtratione interp̄
tās. Denicꝫ preſbiteris ordinata cōceſſione ambientibꝰ maieſtatē: vos
ad pedes ſedetis. propiores aſſiſtitis: vt habeat patiores. In euangeliis
legimus qꝛ facta eſt contentio inter diſcipulos: quis eorū videret̄ eſſe

maior. Beatus eſſes: ſi ſic cetera circa te tenerent. Tedet iam curie exeū
dum palatio: domi exſpectāt nos. Hij non mō circa. ſʒ quodāmodo ītra
te ſunt. Non ē ſupuacua conſideratio qua ītendis diſponere domui tue:
prouidere his qui in ſinu tuo et in gremio tuo ſunt. Ego dico et neceſ
ſariā. Paulū audi. Si qs domui ſue pēſſe neſcit: quō eccīe dei diligenci
am habebit? Item ſi quis ſuoꝝ maxīe domeſticorum curam non habet:
fidem negauit. et eſt infideli deterior. Et hec dicens non te moneo ſum
mis occupatum intendere infimis. et quaſi minutum fieri: minimis im-
pendere quod maxīs debes. Quid te intrices vnde te eripuit deus? Hec
inquit oīa adicientur vobis. Verūptamen et hec oportet facere: et illa
non omittere. At illa per te agēs: p te eciā oportet ꝓuideas qui pro te
de his prouideāt. Nā ſi vnus eſt e ſeruis per ſe non ſufficit ſimul et cuſ
todie iumentorū et curie menſarū: tu per te quō intendere valeas et
tue domui et dn̄i pariē. de qua ſcriptū eſt. o iſrl̄ q̄ꝫ magna eſt domꝰ do
mini? Vacuū prorſus a ſollicitudine reꝝ minoꝝ et vilium oportet eſſe
aīm tam magnis et tam multis ītentum rebus. Oportet liberum: quē
nulla ſibi vendicet violenta occupatio. Oportet ingenium quem nul-
la deorſum trahat indigna affectio. Oportet rectum: quem nulla ſeor-
ſum auertat ſiniſtra intentio. Oportet cautum: quem nulla ſubeat fur-
tiua ſuſpitio. Oportet vigilem: quem nulla ad ſeſe abducat peregrina
et curioſa cogitatio. Oportet firmum: quem nulla concutiat repentina
turbatio. Oportet inuictum: quem nulla fatiget vel continua tribula
tio. Oportet amplū: quem nulla coartet rei tpalis amiſſio. His te non
dubites et bonis priuandū. et feriendū malis: ſi aīm diuidens. et dei re
bꝰ et tuis pariter reiculis volueris impertiri. Procurādus quē īplices
qui pro te molat. Pro te dico: non tecū. Quedā p temet facies: quedā
per te et alios ſimul: quedam per alios et abſqꝫ te. Quis ſapiens et in-
telliget hec? Non eſt quod inter iſta dormitet cōſideratio tua. Ego ve
ro agenda domus tue ſub eo genere quod nouiſſime poſui locanda cen
ſuerim. Per alium vt dixi illa facies. At is ſi fidelis non fuerit: frauda-
bit. Si non fuerit prudens: fraudabitur. Querendus proinde fidelis et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

pꝛudens. quē conſtituas ſuper familiam tuam. Adhuc īutilis eſt: ſi ter
cium deſit. Queris quid hoc? Auctoꝛitas. Quid enim pꝛodeſt ei. velle et
ſcire queqꝫ diſponere pꝛout neceſſe eſt. ſi quod ſcit et vult non poteſt?
Danda ergo facultas agendi pꝛo libitu. Si in pꝛeiudicium ratioīs pu
tas hoc fieri: memento fidelem qui agere nichilominus pꝛo ratione vo
let. Attende pꝛudentem: qui agere nichilomin9 pꝛo ratione ſciet. Sꝫ fi
delis ſollerſqꝫ voluntas tunc ꝓderit: cū ei affatim ſuppetit vñ tota fa-
cilitate mancipet effectui. cunctis ſine cunctatione parentib9. Subden
di igit oēs: nullū paciatur contradictoꝛem. Nemo qui dicat· cur feciſti
ſic. Ptātem habeat excludere et admittere quos voluerit. mutare miſ
tros: trāſferre miſteria ad quos et qñ voluerit. Ita timoꝛi ſit omnib9:
vt ſit et vtilitati· Pꝛeſit omnibus: vt omnibus pꝛoſit et et de omnib9
Clamdeſtinas et ſuſurratas delationes non recipias aduerſus eum: ma-
gis detractiones cenſueris. Et hanc velim generalē tibi cōſtituas regu
lam: vt oēm qui palam veretur dicere qd̄ in aure locutus eſt. ſuſpectū
habeas. Qd̄ ſi te iudicante dicendum coꝛam ille rennuerit: delatoꝛem
iudices non accuſatoꝛem· Itaqꝫ vnus omnibus ſacienda iniungat: et
vni omnes reſpondeant. Tu illi habeas fidem: vacans tibi et eccleſie
dei. Si quomin9 aut fidelis inueniatur. aut pꝛudens: fideli potius com
mittendum. Sane e duobus tucius hoc. Qm̄ꝙ̄ ſi ydoneus non reppe-
ritur. et ſi minus fidelem ſuſtinere potius conſulo: ꝙ̄ te immergere la
berinto huic· Memento ſaluatoꝛem iudam equonomū habuiſſe. Quid
epiſcopo turpius ꝙ̄ incumbere ſuppellectili. et ſubſtanciole ſue ſcrutari
omnia. ſciſcitari de ſingulis. moꝛderi ſuſpitionibus. moneri ad queqꝫ
perdita vel neglecta? Ad verecundiā dico quoꝛumdam euiſmodi ſcru-
tantiū cotididie omnē ſubſtanciā ſuā. numerantiū ſingula: de minutis
et quadꝛantib9 exigentiū rationē. Non ita ille egipti9: qui ioſeph tra
ditis omnib9 ignoꝛabat quid habēt in domo ſua. Erubeſcat xpianus:
xpiano ſua non credens. Homo ſine fide. fidem tñ habuit ſeruo: ſup om-
nia bona ſua conſtituens eū. Et hic erat alienigena. Mira res. Satis
ſuperqꝫ epī ad manū habent quib9 aīmas credant: et cui ſuas commit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

tant facultatulas non inueniūt. Optimi videlicet eſtimatores rex:qui
magnā de mimis. paruā aut nullam de maximis curam gerant. Sed vt
liquido datur ītelligi: patienti⁹ ferim⁹ xpī iacturā ꝙ noſtram. Cotidi
anas expenſas. cotidiano reciprocam⁹ ſcrutinio: et cōtinua dn̄ici gre
gis detrimēta neſcim⁹. De precio eſcarū et numero panū cum miſtris
cotidiana diſcuſſio eſt : rara admodū cū preſbiteris celebrat collatio de
pccīs populoꝝ. Cadit aſina. et ē qui ſubleuet eā: perit aīa. et nemo qui
reputet. Nec mirū: cum nec nr̄os quidem aſſiduos ſentiamus defectus.
Nōne ad ſingulas ſupputatioēs iſtas iraſcimur· vrimur. anxiamur? Qm̄
tolerabilius rerū ꝙ mentiū ſuſtinem⁹ iacturā. Quare inquit non magis
fraudem patimi? Queſo tu qui alios doces doce teipm̄ ſi tamē iam non
docuiſti: pluris te habere ꝙ tua. Tranſitoria iſta que ſtare tibi nullo
pacto queunt: fac vt a te trāſeant nō per te. Riuus q̄ fluit cauat terrā:
ſic diſcurſus tpaliū conſciam rodit. Si poteſt torrēs in agros excurrē
ſine leſione ſatorū: et tu te iſta ſine vulnere mētis poſſe tractare cōfidi
to. Oīmodis conſulo ſtudeas a te auertē concurſum horū. Multa neſci
as? plurima diſſimules: nōnulla obliuiſcaris. Sunt tamen q̄ ignorare
te nolim: mores quorūq₃ et ſtudia. Non oportet vt vicia domus tue vl
tim⁹ ſcias: qđ ꝙ plurimis nouimus contigiſſe. Qua ꝓpter vt dixi alius
alia diſpenſet: de diſciplina tu prouide. Illud nemī credas: ſi inſollenti
or coram te vel ſermo ſonuerit. vel habitus apparuerit. Manus tua ſu
per eiuſmoī: tu vlciſcere iniuriā tuā. Impunitas auſum parit: auſus ex
ceſſum. Domū epī decet ſcitudo. decet modeſtia. decet honeſtas: horum
diſciplina cuſtos· Sacerdotis domeſtici. aut ceteris honeſtiores : aut
fabula oīmibus ſunt. In vultu in habitu. in īceſſu illoꝝ qui circa te ſūt
nil reſidere impudicum. nil indecens patiaris. Diſcant a te coepī tui co
matulos pueros. et comptos adoleſcentes ſecum non habere. Certe in
ter mitratos diſcurrere calamiſtratos non decet. Et memento quod ſa-
piens admonet. Filie tibi ſunt: noli faciem tuam hylarem ad eas oſten
dere. Nec auſteritatem tamen ſuadeo tibi. ſed grauitatē. Illa infirmio-
res fugat: hec reprimit leuiores. Illa ſi aſſit odibilem: hec ſi deſit con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

temptibilem reddit. In oibus tamen modus melior. Ego nec ſeuerius
velim: nec diſſolutus. Quid hac mediocritate gratius. vt nec de ſeue-
ritate ſis oneri ꝰ nec de familiaritate contemptui? In palatio papam: do
mi te patremfamilias exhibe. Ament te domeſtici tui: ſi non. facito vt
timeant. Vtilis ſemper cuſtodia oris: que tamen affabilitatis graciam
non excludat. Ergo vbiqꝫ frenanda lingua preceps: maxime aūt in cō
uiuio. Ille conuenientior habitus ſi actu quidem ſeuerꝰ ſis: vultu ſerenꝰ
verbo ſerus. Capellani et q̄ tecū iugiť dnis interſunt officiis: non ſint
ſine honore. Tuum eſt tales tibi prouidere q̄ digni ſint. Seruiať eis
ab oibus tamq̄ tibi. Neceſſaria de manu tua accipiant. His contenti
ſint que tu prouideris illis: tu vide ne egeant. Super hoc quē forte ab
aduentātibꝰ petē dephendes: iudica giezitā. id de oſtiariis. id de ceteris
officialibꝰ decernendū. Verū hoc ex habundanti: nam formā iſtā iam
olim a te expoſitā recordamur. Quid tuo dignꝰ aplatu? Quid ſalubriꝰ
ad conſciam ꝰ honeſtiꝰ ad famam ꝰ vtilius ad exemplū? Optimus canon
qui ꝓicit auariciā ex calūpnia: hoc ē nō a conſcia tm̄. Libet iā et hūc
claudere librū ꝰ ſed in calce aliq̄ veli vel ādicta quaſi epilogādo repe-
tere: vel addere pretermiſſa. Conſideres ante oīa ſcām romanā ecciam
cui deo auctore p̄es. ecciarꝫ mrēm eſſe non dn̄am: te vero nō dn̄m eporꝫ
ſꝫ vnū ex ipſis. Porro frēm diligentiū deū: et ꝑticipē timentiū eū. De ce
tero oportere te eſſe conſidera formā iuſticie ſcimonie ſpeculū. pietatis
exēplar. aſſertorem veritatis. fidei defenſorē. doctorē gentiū. xp̄ianorū
ducē. amicū ſponſi ſponſe ꝑanymphū. cleri ordinatorem. paſtorem ple-
biū. mgr̄m inſipientiū. refugium oppreſſorū. pauperum aduocatum. mi-
ſerorꝫ ſpem. tutorē pupillorū. iudicem viduarꝫ oculū cecorū. linguā mu
torū. baculū ſenū. vltorē ſcelerum. malorū metū. bonorū gloriā. virgā
potenciū. malleū tyrānorum. regum prēm. legū moderatorē. canonū diſ
penſatorē. ſal terre. orbis lumē. ſacerdotē altiſſimi. vicarium xp̄i· xp̄m
dn̄i: poſtremo deū pharaonis. Intellige que dico. Dabit tibi dn̄s intel-
lectū. Vbi malicie iuncta eſt potēcia: aliqd tibi ſup hoīem preſumendū
Vultꝰ tuus ſuper facientes mala. Timeat ſpm̄ ire tue qui hominē non

vereť:gladiū nō formidat. Timeat orōem:qui āmonitionē contempſit. Cui iraſceris tui:deū ſibi iratum non hoīem putet. Qui te nō audierit auditur deū et cōtra ſe paueat. Qđ reliquū eſt de his que ſupra te ſunt: incumbit iam diſputatio. Quē vno libro deo adiuuāte ſoluere ſpero:et me pariter abſoluere ꝓmiſſione mea.

Explicit liber qrtus btī bernardi de cōſideratione. Incipit quintus.

Libri ſuperiores et ſi de conſideratione inſcribant̄ː plurimū tamen habēt actionis admixtū:dum res aliquas non cōſiderādas tm̄.ſed agendas.docēt vel monent. At qui in manibꝰ modo eſt.ſola in conſideratione verſabitur. Que enim ſupra ſunt.id quidem inſtat.actu non indigent ſed inſpectu. Non eſt quod in eis actites.que vno modo ſunt ſemꝑ et ineternum. Porro aliqua et ab eterno.et hoc velim ſollerter aduertas vir ſagaciſſime eugeni.quia tociēs peregrinat̄ conſideratio tua.quociēs ab illis rebꝰ ad iſta reflectit̄ inferiora et viſibilia.ſiue ītuenda ad noticiā.ſiue appetēda ad vſum.ſiue pro officio diſponenda.vel actitāda:ſi tñ ita verſatur in his.vt per hec illa requirat.haut ꝓcul exulat. Sic cōſiderare:appropiare ē. Sublimior iſte preſentiū ac dignior vſus ē rerū:cū iuxta ſapienciā pauli īuiſibilia dei per ea q̄ facta ſunt.intellcā conſpiciunt̄. Sane hac ſcala diues non egēt ſed exules.ː qđ vidit ipſe huiꝰ ſentēcie auctor:qui cū diceret. īuiſibilia ꝑ viſibilia conſpici.ſignāter poſuit a creatura mūdi. Et vere q̇d opꝰ ſcalis tenenti iā ſolium. Creatura celi illa eſt:preſto hn̄s per qđ potiꝰ iſta intueat̄. Videt verbū.et in verbo facta per verbū:nec opꝰ habet ex his q̄ fcā ſunt.factoris noticiā mendicare Neqꝫ ei vt vel ipſa nouerit ad ipſa deſcendit:q̄ ibi illa videt vbi longe meliꝰ ſunt ꝙ in ſeipſis. Vnde nec mediū req̇rit ad ea corꝑis ſenſum: ſenſus ipſa ſibi.ſeipſa ſentiens. Optimū videndi genus.ſi nullius egueris:ad oē qđ libuerit te contentꝰ. Alioquin iuuari aliūde.obnoxiū fieri eſt:minꝰqꝫ a perfcō iſtud.et minꝰ liberū. Quid qđ et inferioribꝰ eges.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Nõne prepoſterũ hoc et ĩdignũ? Plane ſupiorꝝ quedã ĩiuria eſt: inferi-
orũ opam deſiderare. A qua ĩiuria nemo hoĩm pfecte vindicabitur: niſi
cum quiſq₃ euaſerit. ĩ libertatẽ glorie filiorũ dei. Nempe erunt hij om
nes docibiles dei: et nulla interueniente creatura. ſolo beati deo. Repa
triaſſe erit hoc: exiſſe de patria corporũ in regionẽ ſpũum. Ipſa eſt deꝰ
noſter. maximꝰ ſpũs. maxma mãſio ſpũum beatorũ: et ne quid hic ſibi
vſurpet ſenſus ſeu ymaginatio. veritas eſt. ſapiencia eſt. virtus eſt. et
nitas. ſummũ bonũ. Vñ interĩ abſumꝰ et vbi ſumꝰ vallis eſt et vallis
lacrimarũ: in qua ſenſualitas regnat. et conſideratio exulat: in qua li-
bere quidem et poteſtatiue ſe exerit ſenſus corporeus: ſed intricatꝰ ca-
ligat oculꝰ ſpiritalis. Quid igit̃ mirũ ſi ope ĩdigine aduena ĩdiget? Et
felix ſcd̃m tempꝰ viator qui ciuiũ beneficiũ ſine quo trãſire nõ poteſt
in obſequiũ conuertere potuit: vtens nõ fruens. vrgẽs non potẽs. exac
tor non ſupplex. Magnꝰ ille qui vſum ſenſuũ veluti quaſdã ciuiũ opes
expẽdere ſatagit: diſpẽſando in ſuã et multorũ ſalutẽ. Nec ille minor q̊
hunc ſibi gradũ ad illa inuiſibilia philoſophando conſtituit: niſi quod
hoc dulciꝰ illud vtilius. hoc feliciꝰ. illud fortius eſſe conſtat. At omniũ
maximus qui ſpreto ipſo vſu rerũ et ſenſuũ qñtũ quidem humane fragi
litati fas eſt: non aſcenſorijs gradibꝰ. ſed ĩopinatis exceſſibꝰ. auolare
ĩterdũ contẽplando ad illa ſublimia cõſueuit. Ad hoc vltimũ genꝰ il
los ptinere reor exceſſus pauli: exceſſus non aſcẽſus. Nã raptũ potius
fuiſſe q̃ aſcẽdiſſe ipe ſe phibet. Inde ẽ qđ dicebat. Siue mẽte excedimꝰ
deo. Porro hec tria ita contingũt. cũ conſideratio et ſi in loco pegrina
tionis ſue. virtutis ſtudio et adiutorio gr̃e facta ſupiori. ſenſualitatẽ ã
premit ne ĩſoleſcat: aut cogit ne euaget: aut fugit ne inquinet. In pri
mo potentior: in ſecundo liberior: in tercio purior. Puritatis ſiquidem
et alacritatis piter alis fit ille volatꝰ. Vis ẽ has cõſideratioĩs ſpẽs ppri
is diſtingui noĩbus? Dicamꝰ ſi placet primam diſpenſatiuã: ſcd̃am eſti
matiuã: terciã ſpeculatiuã. Horũ noĩm rationes. diffinitioẽs declarabũt
Diſpenſatiua eſt conſideratio: ſenſibuſq₃ ſenſibilibus rebus ordinate et
ſocialiter vtens. ad promerendum deum. Eſtimatiua eſt conſideratio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

pꝛudenter ac diligenter queqꝫ ſcrutās et ponderans ad inueſtigandum
deū. Speculatiua eſt conſideratio ſe in ſe colligēs. et quantū dīnit⁹ ad
iuuat᷑ rebus hūanis eximēs. ad contemplandū deū. Puto vigilant᷑ ad-
uertis aliaꝝ hanc eſſe fructū: ceteras ſi non referant᷑ ad iſtā. qđ dicunt᷑
videri poſſe. ſed nō eſſe. Et pꝛioꝛ quidem abſqꝫ ītuitu hui⁹. multa ſerit:
et nichil metit. Sequēs vero niſi ad iſtā ſe dirigat: vadit. ſꝫ nō euadit
Ergo qđ pꝛima optat᷑. ſcđa odoꝛat: tercia guſtat. Ad quē tamē guſtū
ꝓducunt et cetere. et ſi t̃duis: niſi qđ pꝛima laboꝛioſi⁹. ſcđa q̄tius ꝑue
nit᷑. Dixiſti inq̄s ſatis q̄ aſcendat᷑: eciā quo aſcendendū dicē debes. Falle
ris ſi id ſperas: ieffabili ē. Tu me exiſtias loqui qđ ocul⁹ nō vidit᷑ nec
auris audiuit᷑ et in coꝛ hoīs non aſcendit᷑. Nobis īquit reuelauit deus
ꝑ ſpm̄ ſuū. Ergo que ſupꝛa ſunt non verbo docent᷑: ſꝫ ſpiritu reuelant᷑
Verū qđ ſermo non explicat. conſideratio querat᷑. oꝛō exſpetat᷑ mereat᷑
vita: puritas aſſequat᷑. Sane eoꝝ āmonit⁹ que ſupꝛa ſunt. nō te exiſti
mes mitti a me ſuſpicē ſolē. lunā. ſtellas: non ipm̄ firmamentū. non aq̄s
que ſuꝑ celos ſunt. Iſta ſiquidem oīa et ſi ſupꝛa loco: ꝑcio īfra ſunt et
dignitate nature. Sūt ei coꝛpa. Cui poꝛcio ſpūs ē: quo ſuꝑius quippiā
fruſtra queris. qđ non ſit ſpūs. Poꝛro ſpūs eſt ds: ſunt et angeli ſci. et
hīj ſupꝛa te. Sed deus natura angeli grā ſuperioꝛes ſunt. Vnū ſiquidem
angeli et tui rō optimū eſt. Deus vero non ſui aliqđ optimū hꝫ: vnū
optimū tot⁹. Is et qui cū eo ſpūs ſunt btī trib⁹ modis veluti vījs to-
tidem: nrā ſunt conſideratione veſtigādi· Opinione. fide. intellcū. Quoꝝ
ītentellect⁹ rationi innitit᷑. fides auctoꝛitati: opinio ſola veri ſilitudie ſe
tuetur. Hn̄t illa duo certā veritatē᷑ ſed fides clauſam et inuolutā: intel
ligentia nudā et manifeſtā. Ceterū opio certi nil habēs: verū ꝑ veri
ſimilia querit potius ꝙ̄ appꝛehendit. Oīno in his cauenda confuſio᷑ ne
aut incertum opinionis fides figat: aut qđ firmum fixumqꝫ eſt fidei opi
nio reuocet in queſtionē. Et hoc ſciendū quia opinio ſi habet aſſertio
nē temeraria eſt: fides ſi habet heſitationē infirma eſt. Item intellect⁹
ſi ſignata fidei tēptet irrūpere: reputat᷑ effractoꝛ. ſcrutatoꝛ maieſtatis.
Multi ſuā opinionē. intellcm̄ putauerūt: et errauerūt. Et quidem opi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

nio;p̄t putari intellect⁹:ītellcūs. opinio nō poteſt. Vn̄ h̄ accidit? Pro
fecto qꝛ h̄ falli poteſt: ille nō p̄t. Aut ſi falli potuit: intellcūs non fuit.
ſ; opinio. Ver⁹ nempe ītellectus certā hab; nō mō veritatē: ſ; noticiā
veritatis. Poſſum⁹ ſingula hec ita diffinire. Fides ē volūtaria quedam
et certa p̄libatio necdū ꝑpalate veritatis. Intellcūs eſt rei cuiuſcūq; in
uiſibilis certa et maīfeſta noticia. Opinio ē q̄ ꝓ vero habere aliq̄d qꝺ
falſū eſſe neſcias. Ergo vt dixi fides ambiguū non h;: ā ſi habet. fides
non ē ſ; opinio. Quid igit̄ diſtat ab ītellectu? Nempe qꝺ et ſi non h; ī
certū nō magis q̄ ītellect⁹: hab; tn̄ in volucrū qꝺ nō intellcūs. Deniq;
qꝺ ītellexiſti non ē de eo qꝺ vltra q̄ras: ā ſi ē non ītellexiſti. Nil autē
malum⁹ ſcire: q̄ q̄ fide iam ſcim⁹. Nil ſuperit ad btītudinē: cū q̄ certa
ſunt nobis erūt eque et nuda. His ita expeditis. age iam dirigatur
conſideratio in eā q̄ ſurſum ē ihrlm mr̄ nrā? ac totis tribus memoratis
vījs caute et vigilanter veſtigem⁹ iueſtigabilia: q̄ten⁹ tn̄ licet. vel ma
gis quaten⁹ nobis donabit̄. Et primo q̄dem ciues ſpūs eſſe illic poten
tes. glorioſos. btōs? diſtinctos in ꝑſonas. diſpoſitos ī dignitates? ab ini
cio ſtātes in ordine ſuo. ꝑfectos in genē ſuo. corꝑe ethereos. īmortelita
te perpetuos. īpaſſibiles non creatos. ſed factos. id ē grā non natura?
mēte puros. affectu benignos. religione pios. caſtimonia ītegros. vna
nimitate īdiuiduos. pace ſecuros. a deo cōditos: diuinis laudib⁹ et ob-
ſequījs deditos. Hec oīa legendo conꝑimus. fide tenem⁹: q̄m q̄ de corpo
rib⁹ hoꝝ non mō vnde ſint. ſed an aliquaten⁹ ſint heret ſentēcina ali-
quoꝝ. Vnde ſi quis int̄ opinabilia magis id ponendū cēſuerit: nō con
tendo. Porro ītellectu p̄ditos non fide. nō opinione ſ; ītellectu capim⁹
qꝛ nō pn̄t hui⁹ exꝑtes et dei ſimul ꝑticipes eſſe. Sūt et noīa quedā no
ta nobis ſimilit̄ ex auditu: per q̄ eaꝝ btītudinū eciā que non liq̄do ꝑ
cepit mortaliū audit⁹. officia merita. grad⁹. ordines vtcūq; a nobis co
nici et diſcerni q̄unt. Sed ꝺ ī qꝺ ex auditu non ē. iā non ē ex fide: nā fi-
des ex auditu. Itaq; opinādo iſta dixerim⁹. Ad q̄d ei celeſtiū noīa in-
notuerūt? ſi ne opinari q̄dem ſalua fide aliq̄d licet de reb⁹ quaꝝ nomīa
ſunt? Angeli. archangeli. virtutes. p̄tātes. principatus. dn̄atioēs. thro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ni.cherubin.et ſeraphin. Hec noīa .ꝗ ſignificata eoꝝ. Nulla ne inter
illos ſpūs qui ſimplicit angeli.et eos qui archangeli nūcupanter diſtā
tia. Quid ſibi ergo vult gradalis diſtinctio hec. Putemꝰ angelos dici
niſi tu conuenientiꝰ aliquid conſideraſti.qui ſinguli ſingulis hoībꝰ da
ti credūtur: miſſi in miſteriū ſcḋm pauli doctrinā ꝓpter eos q̇ hereditatē
capiūt ſalutis. De quibꝰ ſaluator angeli eoꝝ ſp vident faciem patris.
Putemꝰ his p̄eſſe archangelos: qui conſcij.miſterioꝝ diuinorū.non niſi
ob p̄cipuas et maximas cauſas mittūtur. E quibus magnus ille archā
gelꝰ gabriel miſſus legitur ad mariā: ob cām vtiqꝫ qua maior eſſe nō
potuit. Putemꝰ ſup iſtos virtutes eſſe: quoꝝ nutu vel ope ſigna et ꝓ
digia in elemētis ſiue ex elemētis facta apparēt ad cōmonitionē mor
taliū. Inde ē fortaſſis qḋ cū in euāgelio legas.erūt ſigna in ſole et ſtel
lis: paulopoſt habes. Nā virtutes celorū mouebuntur. Hij nimirū ſpūs
per quos ſigna fiunt. Putemꝰ ptātes ſupiores iſtis. quarum virtute
ptās tenebraꝝ cōprimitur.et cohercet malignitas aeris hꝰ.ne qn̄tum
vult noceat: ne malignari niſi vt ꝓſit poſſit. Putemꝰ pricipatꝰ his ꝙ
p̄latos: quorū moderamīe et ſapiēcia.oīs in terris principatꝰ conſtitui
tur regitur.limitatur.trāſfertur mutilat.mutatur. Putemꝰ dn̄ationes
adeo cunctis ſupereminere prefatis ordinibꝰ.vt reſpectu horum ceteri
videātur oēs admīſtratorij ſpūs: et ad iſtos tāꝙ ad dn̄os referri regi
mina principatuū.tutamina ptātum.operationes virtutū.reuelatioēs
archangelorū.curam et prouidentiā angelorum. Putemꝰ thronos alto
ab his eciā euolaſſe receſſu.qui ex eo qḋ ſedent throni dicuntur: et ex
eo ſedent.qḋ ſedet in eis deus. Neqꝫ enī ſedere in eis qui nō ſederēt poſſꝫ
Queris quid illā ſenciā ſeſſionē. Summā trāquilitatē.placidiſſimā ſe
renitatē: pacem que exupat omnē intellcm̄. Talis eſt qui ſedet in thro
nis dn̄s ſabaoth.iudicās oīa cum trāquilitate: placidiſſimꝰ.ſereniſſimꝰ
pacatiſſimus. Et tales ſibi conſtituit thronos ſimillimos ſibi. Putemꝰ
cherubin ex ipſo ſapiencie fonte ore altiſſimi haurientes et refunden
tes fluenta ſcientie vniuerſis ciuibus ſuis. Et vide ne is ſit quem pro
pheta loquebat.fluminis impetus letificat ciuitatem dei. Putemus ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

raphin ſpūs. totos diuino igne ſuccenſos. ſuccēdere vniuerſa⁊. vt ſingu-
li ciues. ſingule ſint lucerne ardentes et lucētes: ardentes caritate. lucē-
tes cognitione. O eugeni ꝗ̄ bonū ē nos hic eſſe: ꝗ̄ fore meliꝰ ſi qn̄ tn̄
toti ſeq̄mur quo ex ꝑte p̄ceſſimꝰ.. Precedimꝰ aīo et ne ipſo q̄dem toto
ſed ꝑte. et parte modica nimis. Affectꝰ iacēt mole corporea p̄grauati:
et luto herentibꝰ deſiderijs ſola iterī arida et tenuis cōſideratio p̄uolat
Et tn̄ ex tātillo qđ iā dat᷑ libet exclamare· Dn̄e dilexi decorem domus
tue: et locū habitationis glorie tue. Quid ſi totā ſe colligat aīa. et re-
ductis affectibꝰ e cunctis locis quibꝰ captiui tenent᷑ timendo qđ nō oꝫ
amādo qđ non decꝫ. dolendo vane. gaudendo vaniꝰ. cū his ineat tota
volūtate et libertate⁊ volatū pulſet in īpetu ſpūs⁊ et ī pinguedie gr̄e
illabat᷑: Nōne cū cepit circuire lucidas māſiones et ſinū illū eciā abra-
he curioſiꝰ ꝑſcrutari. et ſub altari qđcūq; ē illud martirū reuiſere ani
mas in prima ſtola. ſcđam pacientiſſiē exſpectātes⁊ multomagis tūc in
ſtabit loquēs cū ꝓpheta. vnā petij a dn̄o hāc requirā. vt in habitem in
domo dn̄i oībus diebꝰ vite mee. vt videā voluntatē dn̄i et viſitem tē-
plū eius: Quid ni ibi videat᷑ cor dei⁊ qđ ni ibi ꝓbetur q̄ ſit volūtas dei
bona bn̄placens et ꝑfecta: Bona in ſe: placēs in effectibꝰ⁊ beneplacens
fruentibꝰ: perfcā perfectis et nichil vltra querentibꝰ. Patent viſcera mi
ſericordie⁊ patēt cogitatioēs pacis. diuicie ſalutis. miſteria bone volū-
tatis. benignitatis archana: que clauſa mortalibꝰ. eciā ipſis elcis ſuſ-
pecta ſūt. Id q̄dem ſalubrit᷑ ne deſināt timē: dū necdū digne amare ydo
nei īueniunt᷑. Cernere eſt in his q̄ ſeraphin appellantur: q̄uo amet qui
vnde amet non hꝫ ſed eſt: et qui nichil hoꝝ que fecerit odit. quos ſaluā
dos fecit quomodo foueat . q̄uo ꝓuehat. q̄uo amplexetur: quomodo de
licta electe iuuētutis. et paleas ignorantiaꝝ eius. ignis ille conſumens.
ipſam ſibi purgatiſſimā et ſuo amore digniſſimam reddat. Cernere eſt
in cherubin qui plenitudo ſciencie dicitur deum ſcīarum dominū eſſe. q̄
ſolus ſolam neſciat ignorantiā: qui totus ſit lux · et tenebre in eo non
ſint vlle⁊ totus ſit oculus et qui mīme aliqn̄ fallit᷑. quia mīme claudit᷑:
qui extra ſe non querat lucem cui admoueat᷑. vt videat᷑. ipſe qui videt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ipſe qui vnde videat non habet. Cernē eſt in thronis ꝙ non ſuſpectus
oī īnocentie iudex ſedeat in his: qui circūuenire nolit᷑. circūueniri non
poſſit: quippe ſic amās et ſic videns. Nec vacat ſeſſio: tranquillitatis in
ſigne eſt. De vultu tali iudicium meū prodeat opto. cui inſit amor᷑. er-
ror abſit: abſit et perturbatio. Cernere eſt in dn̄ationibus. quante ſit
dn̄s maieſtatis᷑. cuiꝰ nutu īperium conſtat: et imperio vniuerſitas atꝫ
etͤnitas termini ſunt. Cernē eſt in principatibꝰ principiū ex quo oīa:
et q̄uo a cardine oſtiū. ſic ab ipſo regi vniuerſitatē. Cernē eſt in poteſ
tatibꝰ. ꝙ poteſtatiue idem princeps qͦs regit ꝓtegit: cōtrarias poteſta
tes arcens et ꝓpulſans. Cernere ē in virtutibꝰ vnā vbiqꝫ equalitͤ p̄ſto
eſſe virtutē ꝑ quā oīa᷑. viuificam efficacē inuiſibilem. īmobilemqꝫ: oīa
tn̄ mouentē vtiliter. tenentē fortiter. Que cū in minus vſitata effecta
aput mortales eruperit: miracula ſiue prodigia vocant. Cernere poſtre
mo et mirari eſt in angelis et archangelis veritatem atqꝫ exꝑientiam
vocis illiꝰ. qm̄ ipſe eſt cura de nobis: qui taliū nos et tantoꝝ nō deſinit
iocūdare viſitationibꝰ. inſtruere reuelationibꝰ. ſuggeſtionibꝰ cōmonē
ſedulitate ſolatiari. Hec omīa contulit illis ſpiritibꝰ ipſe qui condidit
illos vnꝰ atqꝫ idem ſummꝰ ſpūs: diuidens ſingulis prout voluit. Hec o
peratͬ in illis: hec dedit operari et illis. ſed alitͤ. Ardet ſeraphin. ſꝫ igne
dei: vel potiꝰ igne deo· Qđ precipuū ē in eis amāt: ſꝫ non qn̄tū đs. nec
quomō.. Lucent cherubin et in ſciēcia eminēt: ſꝫ ꝑticipatio veritatis:
ac ꝑ hoc nō vt veritas. nec qn̄tū. Sedent throni: ſed īſidentis bn̄ficio
Judicāt et ipſi cū trāquilitate: ſꝫ non ad menſurā modū ve pacis pacā
tis pacis exuꝑat oēm ſenſum. Dnāntͬ dn̄atioēs: ſed ſub dn̄o dnāntͬ. ſed
ſeruiūt paritͤ. Quid hͦ ad ſummū ſempiternū ſingulare dn̄ium⸫ Preſunt
principatꝰ et regūt᷑. ſed reguntͬ et ipſi: ita et regē iā non norint ſi regi
deſierint. Precellit in ptātibꝰ fortitudo᷑. ſed cui debēt qđ fortes ſunt.
et alitͤ eſt fortis et plꝰ: nec tā fortis ꝙ ipſa fortitudo ē. Virtutes ꝓ ſuo
miſterio et potentatu ſatagūt excitare corda torpentia hoīm īnouati
one ſignoꝝ: virtꝰ vero manēs in eis ipſa facit oꝑa faciūt et ille: ſed in
comꝑatione eiꝰ non faciūt. Deniqꝫ tm̄ itereſt: vt quaſi ſingulariter ꝓ-

pheta dicat ad eum. Tu es deus qui facis mirabilia. Et item de eo. Qui
facit mirabilia magna ſolꝰ. Ad ſunt angeli et archãgeli: ſed ille ger/
manioꝛ nobis. qui non mõ adeſt ſꝫ ineſt. Qđ ſi dicã poſſe ineſſe et ange
lum: non ĩficioꝛ. Memini ſcriptũ. et angelus qui loquebatᷣ in me. At q̃
differentia et in hoc? Ineſt angelꝰ ſuggerens bona non ĩgerens. Ineſt
hoꝛtãs ad bonũ: non bonum creãs. Deus ſic ineſt vt afficiat. vt infun/
dat. vel potius vt infundatᷣ et participetᷣ? ita vt vnũ ꝑinde cum noſ/
tro ſpm̃ eſſe. dicere quis nõ timuerit. et ſi nõ vnã ꝑſonã. vnã vẽ ſbãm
Habes enĩ qui adheret deo: vnus ſpũs eſt. Angelus ergo cum anima:
deus in aĩa. Ille vt contubernalis aĩe ineſt: deus vt vita. Itaqꝫ ſicut a/
nima videt in oculis. audit in auribus. odoꝛat in naribꝰ. guſtat in fau
cibus. tangit in toto reliquo coꝛpoꝛe: ſic deus diuerſa in diuerſis ſpiri
tibus operatur? verbi cauſa. in aliȷ̃s amãtem ſe exhibens. in aliȷ̃s agnoſ
centem. in aliȷ̃s alia facientem: ſicut vnicuiqꝫ datur manifeſtatio ſpiri
tus ad vtilitatem. Quis eſt iſte tã cõis in vocibus? tam longe in rebꝰ
Qũo quem noſtris loquimur verbis? in ſua reconditus maieſtate. noſ/
tros penitus et aſpectus refugit eſt affectus? Audi ipm̃ quid loquatur
hoĩbꝰ. Sicut exaltantᷣ celi a terra: ſic exaltate ſunt vie mee a viȷ̃s vꝛis
et cogitatiões mee a cogitationibꝰ vꝛĩs. Dicimur amare et deus? dici/
mur noſſe et deus: et multa in hunc modũ. Sed deus amat vt caritas.
nouit vt veritas? ſedet vt equitas. dñatur vt maieſtas? regit vt pꝛin/
cipiũ. tuetur vt ſalus? operatur vt virtus. reuelat vt lux: aſſiſtit vt pi/
etas. Que oĩa faciunt et angeli. facimꝰ et nos. ſed longe infeꝛioꝛi mo
do: non vtiqꝫ bono qđ ſumꝰ. ſed quod ꝑticipamus. Nunc iam tranſi
ſpũs iſtos: ſi foꝛte cũ ſponſa dicere poſſis et tu. Paululũ cũ ꝑtrãſiſſem
eos: ĩueni quem diligit anima mea. Quis eſt? Non ſane occurit melius
q̃ qui eſt: hoc ipſe de ſe voluit reſponderi: hoc docuit dicente moyſe ad
ꝑplm ipſo quidem iniungente. Qui eſt miſit me ad vos. Merito quidem
Nil cõpetentius eternitati. que ds̃ ẽ. Si bonũ. ſi magnũ. ſi btm̃. ſi ſapi
entẽ. vel quicq̃d tale de deo dixeris: in hoc verbo ĩſtauratᷣ qđ eſt eſt.
Nempe hoc ẽ eſſe: quod hec oĩa eſſe. Si et centũ talia addas: non re

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ceſſiſti ab eſſe. Si ea dixeris: nichil addidiſti. Si nō dixeris: nichil mi
nuiſti. Jam ſi vidiſti hoc tā ſingulare. tā ſummū eſſe. nonne in compar
atione huiꝰ. quicq̄d hoc non eſt iudicas potiꝰ non eſſe ꝙ̄ eſſe? Quid
item deus? Sine quo nichil eſt. Tam nichil eſſe ſine ipſo: ꝙ̄ nec ipſe ſi
ne ſe poteſt. Ipſe ſibi ipſe oībus eſt. Ac per hoc q̄dammodo ſolius ipſe
eſt: qui ſuum ipſius eſt et omniū eſſe. Quid eſt deus. Principium. Et
hoc. ipſe de ſe reſpōſum dedit. Multa in rebꝰ dicunt̄ principia ſʒ reſpec
tu poſteriorꝝ. Alioquin ſi ad aliq̄d precedens reſpicias: ipm̄ potiꝰ princi
pium dabis. Q̄mobrem ſi queras verū ſimplexq̧ principiū: īuenias opʒ
qđ principiū non habuerit. Ex quo vniuerſum cepit: ꝑfecto ipm̄ mini
me cepit. Nā ſi cepit: aliunde ceperit neceſſe eſt. A ſe enim cepit nichil
Niſi forte quis putauerit quod nō erat dare ſibi potuiſſe vt eſſe inci-
peret: aut fuiſſe aliquid anteq̄ꝫ eſſet. Qđ vtrūq̧ qꝛ ratio non cōſentit:
cōſtat nichil ſibimet extitiſſe principiū. Qđ vero aliđ principiū habu
erit: primū nō fuit. Deꝰ ergo principiū nequaq̄ꝫ cepit: ſed totū ab ipo
cepit. Quid eſt deꝰ? Cui ſecula nec acceſſerūt. nec deceſſerūt: nec coe
terna tn̄. Quid eſt deꝰ? Ex quo oīa: ꝑ quē oīa: ī quo oīa. Ex quo oīa
creabilit̄ non ſeminabilit̄. Per quē oīa: ne aliū auctorē. atʒ aliū opificē
arbitreris. In quo oīa: nō q̄ſi in loco. ſed q̄ſi in virtute. Ex quo oīa: tāq̄ꝫ
vno principio auctore oīm. Per quē oīa: ne alterū īducat̄ principiū ar
tifex. In quo oīa: ne terciū inducat̄ locꝰ. Ex quo oīa. nō de quo: qꝛ nō
ē materia đs. Efficiens cā eſt: nō materialis. Fruſtra philoſophi materi
am querūt: non eguit materia deꝰ. Non ei officinā q̄ſiuit. non artificē:
ipſe per ſe in ſe oīa fecit. Vn̄? De nichilo. Nā ſi ex aliquo fecit illud nō
fecit: ac per hoc nec om̄ia. Abſit vt de ſua incorrupta incorruptibiliq̧
ſubſtoncia tā multa fecerit: et ſi bona. corruptibilia tamen. Queris ſi
in ipſo oīa. ipſe vbi? Nichil minus inuenio. Quis capiat locus? Queris
vbi non ſit? Ne hoc quidem dixerim. Quis ſine deo locꝰ? Incōprehenſi
bilis deus ē. Sed non parū apprehendiſti ſi hoc tibi de eo comptum eſt
qđ nuſq̄ꝫ ſit qui non claudit̄ loco: et nuſq̄m̄ non ſit q̄ nō excluditur loco
Suo aūt illo ſublimi atq̧ incomprehenſibili modo. ſicut omnia in ipſo

[e]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ſic ipſe in oĩbus eſt. Deniqȝ ſicut ait euangeliſta. in mundo erat. Alias vero vbi erat anteꝗ̃ mundus fieret: ibi eſt. Non eſt quod vltro queras vbi erat: ꝑter ipſum nichil erat· Ergo in ſeipſo erat. Quid eſt deus? Quo nichil melius cogitari poteſt. Si approbas nõ oȝ aſſentiaris eſſe aliquid quo deus ſit: et qꝺ deꝰ non ſit. Hoc enĩ ſine dubio melius. Quõ non melius deo ſi deus non eſt. qꝺ dat deo vt ſit? At melius illam diui- nitatẽ qua dicũt deum eſſe. nõ aliud ꝗ̃ deum eſſe fatemur. Nõ ẽ in deo niſi ds. Quid inquũt? Negas deum habere diuinitatẽ? Non. Sed quod habet hoc eſt. Negas diuinitatẽ deũ eſſe? Non. Sed non alia ꝗ̃ que ip ſe eſt. Aut ſi tu aliã ĩueniſti? adiuuet me trinitas deus: aduerſus illam tota me contumatia erigo· Quaternitas orbem diſſerminat nõ ſignat deitatem: deus trinitas eſt. deus triũ ſingula perſonaꝝ. Sed quartã di uinitatẽ addicere placet: ĩterim ego hãc q̃ deus non ẽ. ꝑſuaſi michi nõ eſſe adorandã. Puto qꝺ et tu. Nempe dñm deũ tuũ adorabis: et illi ſoli ſeruies. Glorioſa vero diuinitas: q̃ ſibi honorẽ nõ audeat arrogare di- uinũ. At melius quartũ hoc oĩno reſpuimus: ꝗ̃ ſine honore recipimus

Multa dicuntur eſſe in deo et quidem ſane catholiceqȝ: ſed multa vnũ. Aliq̃n ſi diuerſa putemꝰ. non q̃ternitatẽ habemus: ſed centenitatem. Verbi cauſa. dicimꝰ magnũ. bonũ. iuſtũ. et ĩnumera talia: ſed niſi om̃ia vnũ in deo et cũ deo conſideres. habebis multiplicẽ deũ. Michi vero nõ deeſt: qꝺ cogitem melius eiuſmodi deo tuo. Queris quid? Mira ſimplici tas. Vere iudicio natura ſimplex: multiplici antefertur. Scio quod ad hec reſpondere ſolent. Non multa inquũt ſed vnã tm̃ diuinitatem. que oĩa illa ſunt. deo vt ſit conferre aſſerimꝰ. Aſſertis ergo et ſi non multi plicẽ duplicẽ deũ? et non ad merum ſimplex perueniſtis: neqȝ ad id quo meliꝰ cogitari non p̄t. Tam non eſt ſimplex qꝺ vel vni fuerit obnoxiũ forme: ꝗ̃ nec virgo vel vni cognita viro. Securus loquor: ne is q̃dem qui vel duplex ẽ erit meꝰ. Habeo eĩ meliorẽ. Eſto qꝺ hũc numeroſo et multiplici añponã: ſed plane pre ſimplici ſperno· Meus deus ipſe catho lice eſt: tã non habet hoc et illud. ꝗ̃ nõ hec et illa. Eſt qui ẽ: non q̃ eſt Purus. ſimplex. integer. perfectꝰ. conſtans ſibi? nichil de temporibus·

nichil de locis. nichil de rebꝰ trahens in ſe. nichil ex ſe deponens in eis:
non hñs qđ ad numerū diuidat· non q̄ colligat ad vnū. Vnū quippe ē
ſed non vnitū. Non ꝑtibꝰ conſtat vt corpꝰ: nō affectibꝰ diſtat vt aīa:
non formis ſubſtat vt oē qđ factū ē. Sed neqꝫ forme vt iſtis viſum eſt
Magna laus videlicet deo vt ſe ab informitate vendicet: forma vna eſ
ſe contentū. Hoc ē dicere· cetera pluribꝰ. deū non niſi vni debere qđ eſt
Quid? Cuiꝰ beneficio ſunt que ſunt. ipſe ꝓ ſuo eſſe alteri bñficio īclina
bitur? Laus iſta vt vulgo dicit̄ blaſphemiā valet. An non pluris eſt.
nullo egere ꝙ vno? Habe reuerentiā deo: vt qđ pluris eſt illi tribuas.
Si cor tuū vſqꝫ huc aſcendere potuit: deū tuū īfra quō collocabis? Ipſe
ſibi forma: ipſe ſibi eſſencia eſt. In hoc interim gradu ſuſpicio illum: et
ſi aliter potior appareret. illū potiꝰ darem. Nunqđ verendū ne cogita
cio trāſuolet illū? Quātumcūqꝫ in altum ꝓficiat: vltra eſt. Infra quod ho
mo cogitare poſſit. altiſſimū querere. ridiculū ē: ſtatuere ipium. Vltra.
non citra querendꝰ ē. Aſcende adhuc ſi potes. ad cor altꝰ: et exaltabit̄
deꝰ. Non ē formatꝰ đs: forma ē. Non ē affectꝰ đs: affectio ē. Non eſt cō
poſitus eſt: merum ſimplex ē. Et vt liquido noueris quid ſimplex dicā
idem qđ vnum. Tā ſimplex deus ē: ꝙ vnꝰ eſt. Eſt aūt vnꝰ et quomodo
aliud nichil· Si dici poſſit vniſſimꝰ ē. Vnꝰ eſt ſol qđ non ſit alter: vna
luna qđ eque alt̄a non ſit. Atqꝫ id q̇dem đs. ſꝫ plus. Quid ē plus? Vnus
eſt eciā ſibi. Et hoc vis tibi declarari. Idem eſt ſꝑ et vno modo. Nō ſic
vnꝰ ſol: nō ſic vna luna. Clamat vterqꝫ nō ſe eſſe vnū ſibi: ille motibꝰ
illa et defectibꝰ ſuis. Deus aūt non mō vnus ſibi: et in ſe vnꝰ ē. Nich
il in ſe niſi ſe hꝫ. Non ex tꝑe alteratione̅ habꝫ: non in ſubſtancia alteri
tatem. Hinc de eo boetius. Hoc vere vnum in quo nullus eſt numerus
nullū in eo aliud p̄ret̄ id qđ ē. Neqꝫ ei ſubiectū fieri poteſt: forma ei ē
Compa huic oē qđ vnum dici poteſt: et vnū nō erit. Trinitas ē tñ đs
Quid g°? Deſtruimꝰ qđ dcm̄ eſt de vnitate? quia inducimꝰ trinitatem?
Non· Sed ſtatuimꝰ vnitatē. Dicimꝰ patrē. dicimꝰ filiū. dicimꝰ ſpiritū
ſcm̄: non tñ tres deos. ſed vnū. Quid ſibi vult iſte vt ſic loq̄r abſqꝫ nu
mero numerꝰ? Si tria quō non numerꝰ. ſi vnū? vbi numerꝰ? Sꝫ habeo

ingꝗs q̄d numerē: et quid nō numerē. Sbā vna ē: ꝑſone tres ſūt. Quid
mirū q̄d vel obſcurū in h᷑? Nichil ſi ꝑſone ſeorſum a ſubſtācia cogitent᷑
Nūc vero cū tres ille ꝑſone vna ſubſtancia ſint. et vna illa ſubſtancia
tres ille perſone? qs numerū neget? Nā vere tres ſunt· Quis numeret
tn̄? Nam vere vnū ſunt. Aut ſi tu putes id facile explicatu dicēdo tres
dicito quid numeraſti. Naturas? Vna eſt· Eſſentias? Vna eſt ſubſtan-
tias? Vna eſt. Diuinitates? Vna eſt. Non hec, ſed perſonas numero in-
quis. Que non ſunt illa vna natura. illa vna eſſentia. illa vna ſubſtan-
cia. illa vna diuinitas. Catholicus es: non hoc dabis. Perſonaꝝ pro-
prietates non aliud q̄ perſonas. ipſaſq; non aliud q̄ vnum deū· vnam
diuinā ſubſtanciā. vnam diuinā naturā. vnam diuinā et ſummā maieſ-
tatem. fides catholica confitet᷑. Numera igitur ſi potes aut ſine ſubſtā
cia perſonas que ipſa ſunt: aut ſine perſonis ꝓprietates que ipſe ſunt.
Aut ſi diuidere quis conet᷑ vel ꝑſonas a ſubā. vel ꝓprietates a perſoīs
neſcio quō trinitatis ſe ꝯfiteri cultorē poſſit. q̄ in tātā rerū exceſſerit
numeroſitatē. Dicam⁹ itaq; tres: ſ; non ad p̄iudiciū vnitatis. Dicam⁹
vnū: ſed nō ad cōfuſionē trinitatis. Neq; ei noīa vacua ſunt: neq; abſ
q; ſignificantia caſſe voces. Querit quis quō hoc poſſit eſſe? ſufficiat
ei tenere ſic eſſe: atq; hoc non roī ꝑſpicuū. nec tn̄ opinio ni ambiguū.
ſed fidei ꝑſuaſum. Sacramentum hoc magnū eſt: et quidem venerandū.
non ſcrutandum. Quomodo pluralitas in vnitate et hac vnitate? aut
ipſa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas eſt: credere pietas eſt: noſ-
ſe vita. et vita eterna eſt. Vnde ſi opere preciū cenſes o eugeni percur
rat nunc conſideratio multa vna: quo eminētia hui⁹ ſingularis vnius
fiat euidentior. Eſt vnitas que collectiua poteſt dici: cum verbi cauſa.
multi lapides faciunt aceruū vnū. Et eſt vnitas conſtitutiua: cū multa
mēbra vnū corpus. vel multe partes vnū q̄dcūq; totū conſtituūt. Eſt
et coniugatiua: qua fit vt duo iam non duo ſint. ſed vna caro. Et eſt
natiua: qua anima et caro vnus naſcitur homo. Eſt vnitas poteſtatiua
qua homo virtutis non iſtabilis. non diſſilis. ſed vnus ſibimet ſemper
nititur īueniri. Eſt conſentanea; cū ꝑ caritatē multoꝝ hominū eſt cor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

vnū et aīa vna. Eſt et votiua: cū aīa uotis oībus adherēs deo vnus
ſpūs ē. Et ē dignatiua vnitas: qua limus noſter a dei verbo in vnam aſ-
ſumptus ē perſonā. Verū hec oīa quid ad illud ſummū atqꝫ vt ita di-
cā vnice vnū? vbi vnitatē conſubſtancialitas facit? Huic vni quoduis
illorum ſi aſſimiles. erit quo quomodo vnū: ſi compares. nullo. Igitur
inter oīa q̄ vnū recte dicuntur: arcē tenet vnitas trinitatis qua tres
perſone. vna ſubſtācia ſunt. Secundo loco illa precellit. qua e conuer
ſo tres ſubē vna in xp̄o pſona ſunt. Porro hec et quecūqꝫ alia dici vna
poſſunt: ſumme illiꝰ vnitatis imitatione. nō compatione vna appellari
vera ſobriaqꝫ probat conſideratio. Nec abducimur ab hac vnitatis pro-
feſſione aſſertione triū? cum in hac trinitate non recipiamꝰ multiplici-
tatem: ſicut nec ſolitudinem in vnitate. Quomobrem cum dico vnum. nō
me trinitatis turbat numerꝰ: qui eſſenciā non multiplicat. non variat
non patitur. Rurſum cum dico tria. non me arguit intuitus vnitatis:
que illa quecūqꝫ tria ſeu illos tres. nec īconfuſionē cogit. nec in ſingu-
laritatē redigit. Idem me ſentire confiteor et de illa vnitate: cui ſecun
dum ab iſta inter cetera vna honorē dedi. Dico in xp̄o. verbum. animā
et carnē ſine confuſione eſſenciarū vnam eſſe perſonā: et item abſqꝫ p̄
iudicio pſonalis vnitatis in ſua numeroſitate manere. Nec negauerim
hanc ad illud quoqꝫ genus vnitatis pertinere: qua aīma et caro vnus
eſt homo. Decuit quippe familiarius ſimiliusqꝫ cum hominis conueni-
re conſtitutione: quod pro homine conſtitutū eſt ſacramentum. Decuit
et cum ſumma que in deo eſt et deꝰ ē vnitate congruere? vt quomō ibi
tres perſone vna eſſencia: ita hic conuenientiſſiā quadā contrarietate
tres eſſencie ſint vna perſona. Vides ne pulchre īter vtrāqꝫ vnitatē hāc
collocari? in eo vtiqꝫ qui conſtitutꝰ eſt mediator dei hoīs qꝫ homo xp̄s
iheſus? Pulcherrima inq̄ conuenientia. vt ſalutare ſacramentum con-
grua quadam ſimilitudine ambobꝰ reſpondeat: et ſaluanti videlicet et
ſaluato. Ita hec vnitas duarū conſiſtens media vnitatum. alteri ſuccū
bere: alteri preminere cognoſcit? quātum ſuperiore inferior: tm̄ inferi
ore ſuperior. Tantam deniqꝫ tamqꝫ expreſſam vnionis vim in ſe prefert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

ea perſona in qua deus et homo vnꝰ eſt xp̄sꝰ. vt ſi duo illa de ſe īuicem
predices nō erraueris: deum videlicet hoīem. et hoīem deum. vere catho
liceqꝫ pronūcians. Non autē ſimilit̄ vel carnem de anima. vel aīam de
carne niſi abſurdiſſime predicas: et ſi ſimiliter aīa et caro vnus ſit ho
mo. Nec mirū ſi non eque potis anima ſit ſua illa vitali et ſi valida i-
centione cōnectere atqꝫ ſuis affectibꝰ aſtringē ſibi carnē: vt ſibi diuini
tas hoīem. illū qui p̄deſtinatus eſt filiꝰ dei in virtute. Longa cathena,
et fortis ad ſtringendum diuina p̄deſtinatio. Ab eterno eſt enim. Quid
longiꝰ eternitate? Quid diuinitate potentiꝰ? Inde eſt qđ nec morte in
cidente vllatenꝰ intercidi hec vnitas potuit: et ſi carne et anima abī
uicē ſepatis. Et fortaſſis hoc ſenſit ille. qui ſe indignū profeſſus eſt ſol
uere corrigiā calciamenti huius. Sed et illa tria ſata de euāgelio mix
ta et fermentata in panē vnū. ſi q̇s ad hec tria dixerit ptinē: nō incō
grue id michi facere videbitur. Q̄m bn̄ ea mulier fermentauit: vt nec
diuiſione quidem facta carnis et et anime. a carne vel aīa verbum di-
uideretur. Manſit et in ſeparatione. inſepabilis vnitas. Nec enim que
ex pte contigit ſepatio: potuit vnitati preſcribere permanenti in totis
tribus. Siue coniūctis ſiue diſiunctis duobꝰ: nichilominꝰ perſeuerauit
in tribus vnitas perſonalis. Eque vnus xp̄us. vnaqꝫ perſona. verbū.
anima et caro: eciam mortuo homīe perdurauit. In vtero virginis vt
ſentio ego. cōmixtio hec et fermentatio facta eſt: et ipſa eſt mulier que
miſcuit et fermentauit. Nam fermentum non immerito fortaſſe dixe-
rim fidem marie. Plane beata que credidit. q̄m perfecta ſunt ī ea que
dicta ſunt ei a dn̄o. Perfecta autē non eſſent. ſi quo minus iuxta ver-
bum dn̄i eſſet fermentatū totum: et perpetuo fermentatū ſeruans no-
bis tam in morte q̄ in vita. pariter vnū atqꝫ integrū mediatorem dei
et hoīm cū ſua deitate hoīem xp̄m ih̄m. Aduertere eſt in hoc admirabi
li ſacramento. iuxta numerū ſatorum mire et decentiſſime diſtinctionis
gradus. Nouum. antiquum. eternum. Nouum: animam que de nichilo
tunc creata creditur cum infuſa. Antiquum: carnem que a primo vſqꝫ
hoīm. ideſt ex adam traducta cognoſcit̄. Eternū: verbum qđ ab etno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

patre coeternū illi genitū. indubitata veritate aſſeritur. Et in hijs triplex ſi diligenter aduertas· diuine potencie genus: quod factum ſit de nichilo aliquid· de vetuſto nouum: eternū beatūqȝ de dampnato et mortuo· Quid hoc ad nr̄am ſalutem? Multū per omnē modū. Primum quidem. qđ pccō redacti in nichili: per hoc quodāmodo iterato creati ſumus. vt ſimus initiū aliqđ creature eius. Deinde qđ ex vetuſta ſeruitute in libertatem filiorum dei tranſlati: in nouitate ſpiritus ambulantes Poſtremo qđ de ptāte tenebraꝝ vocati ad regnum claritatis eterne: in quo iam et conſedere nos fecit in xp̄o. Alieni ſunt a nobis· qui criſti a nobis carnem alienari conantur: nouam creatam in virgine. et non de virgine ſumptam impie aſſerentes. Pulchre ſermo propheticus longe ante occurrit huic ſentencie ymmo blaſphemie impiorum· egredietur inquiēs virga de radice yeſſe: et flos de radice eius aſcendet. Dixiſſe poterat et flos de virga. ſed maluit de radice: vt vnde virgam. inde florē duxiſſe originem demonſtraret. Inde igitur ſumpta caro vnde orta virgo: nec noua in virgine que prodijt de radice. Forte ſubſtomacharis. ſi adhuc pergimus querere quid eſt deus? tum quia tociens iam q̄ſitum eſt: tum quia diffidis inuentum iri. Dico tibi pater eugeni. ſolus eſt deus: qui fruſtra nūq̄ queri poteſt. nec cum inueniri non poteſt. Doceat te de hoc experimentū tuū. Aut ſi non: experto credito. non michi ſed ſancto qui ait. Bonus es dn̄e ſperantibus in te: anime querenti te. Quid ergo eſt deus? Quod ad vniuerſum ſpectat finis? qđ ad elcoēm. ſalus: qđ ad ſe. ipſe nouit. Quid eſt deus? Voluntas oīpotens. beniuolentiſſima virtus. lumen eternū. incommutabilis ratio. ſumma beatitudo: creans mentes ad ſe participandum. viuificans ad ſentiendum. afficiens ad appetendum. dilitans ad capiendum. iuſtificans ad promerendū. accēdens ad zelum. fecundans ad fructū. dirigens ad equitatem formans ad beniuolentiam. moderans ad ſapienciam. roborans ad virtutem. viſitans ad conſolationem. illuminans ad cognitionem. perpetuans ad īmortalitatem. implens ad felicitatem. circūdans ad ſecuritatē Quid eſt deus? Non minus pena peruerſorum. q̄ humilium gloria.

Eſt enim rōnabilis q̄dam equitatis directio inconuertibilis atqꝫ inde-
clinabilis. quippe attingens vbiqꝫ: cui illiſa omnis prauitas conturbe-
tur neceſſe eſt. Quid ni in hanc omne tumidum vel diſtortum impin-
gat et conquaſſetur? De vniuerſo q̄d obuiū forte offenderit cedere neſ-
cia rectitudo. Nam et fortitudo eſt. Quid ī quis voluntatibꝰ tā contra
riū et aduerſum. ꝗ̄ ſemper conari. īpingere ſemper et fruſtra? De oppoſi
tis voluntatibꝰ: ſolam ſue ꝓfecto aduerſionis referentibus penā. Quid
tam penale ꝗ̄ ſemper velle. q̄d numqꝫ erit? et ſemper nolle quod nūꝗ̄
non erit? Quid tam dampnatum. ꝗ̄ voluntas addicta huic neceſſitati
volendi nolendiqꝫ? vt ad vtrumlibet ſicut non niſi peruerſe. ita non
niſi miſere moueatur? Ineternū non obtinebit quod vult: et quod non
vult. ineternum nichilominꝰ ſuſtinebit. Dignum oīno vt qui ad nichil
afficitur vmꝗ̄ q̄d deceat: ad nichil vmꝗ̄ quod libeat euadat. Quis hoc
facit? Rectus dominus deus noſter: qui et cū peruerſo ꝑuertitur. Nūꝗ̄
recto prauoqꝫ cōueniet: hec enim ſibi īuicem aduerſant̄. et ſi non inui-
cem ledant. Leſio alterius eſt: abſit vt dei. Durum tibi ē inquit contra
ſtimulū calcitrare: hoc eſt non ſtimulo durum. ſed calcitranti. Eſt et tur
pium pena deus: lux eſt enim. Et quid tā īuiſum obſcenis flagicioſiſqꝫ
mentibus? Profecto omnis qui male agit: odit lucem. Sed dico. Num-
quid potuerit declinare? Minime oīno. Lucet vbiqꝫ: et ſi non omnibus.
Deniqꝫ in tenebris lucet: et tenebre eam non comprehenderunt. Videt
tenebras lux: cui hoc eſt videre q̄d lucere ē. ſed non viciſſim a tenebris
ipſa videt̄: quia tenebre eam non cōprehendunt. Et videntur ergo vt
confundant̄: et non vident ne conſolentur. Nec modo a luce et in luce
videntur. A quo vel a quibus? Ab omni vidente: vt pro multitudine
intuentium ſit confuſio multa. Ad nullus de tanta numeroſitate ſpectā
tium. moleſtior oculus ſuo cuius qꝫ eſt. Non eſt aſpectus ſiue in celo ſi
ue in terra. quē tenebroſa conſcīa ſuffugere magis velit: minus poſſit
Non latent tenebre vel ſe ipſas: ſe vident que aliud nō vident. Opera
tenebrarū ſequuntur illas: nec ē quo ſe abſcondant ab illis ne in tene-
bris quidem. Hec eſt vermis que non moritur: meōria p̄teritoꝝ. Semel

iniectus vel potiꝰ ĩnatus per pccm̄. heſit firmit᷑ : nequaq̄ꝫ deiceps auel
lendus. Nec ceſſat rodere conſciam: eam paſtus eſca vtiqꝫ incõſumpti-
bili perpetuat vitã. Horreo vermẽ mordacẽ: et mortẽ viuacẽ. Horreo
incidere in manus mortis viuentis: et vite morietis. Hec ſcdã mors q̄
nũq̄ꝫ peroccidit: ſed ſemper occidit. Quis det illis ſemel mori quo non
moriant᷑ ineternũ. qui dicũt montibꝰ cadite ſuper nos. et collibus co-
operite? Quid niſi mortẽ mortis beneficio aut finire aut euadere volũt
Deniqꝫ inuocabunt mortem ait: et non veniet. Intuere id clarius. Cõ
ſtat immortalem animam eſſe: nec aliqñ abſqꝫ ſua memoria viuere. ne
non animam aliquando eſſe contingat. Itaqꝫ durante anima: durat et
memoria. Sed qualis? Feda flagicijs? horrida facinoribus? vanitate tu
mida? contemptu hiſpida et neglecta: que priora tranſerũt. et non trã-
ſierunt. Tranſierunt a manu: ſed non mente. Quod factum eſt: factum
non eſſe nõ poteſt. Proinde et ſi facere in tẽpore fuit: ſed feciſſe in ſem
piternum manet. Non tranſit cum tempore: quot tpa trãſit. Ineternũ
ergo neceſſe eſt cruciet: quod perperã te egiſſe ineternum memineris
Experiri erit hoc veritatẽ vocis illiꝰ. arguã te et ſtatuã contra faciẽ tu
am. dñs locutꝰ eſt. cui oẽ aduerſum et ſibi aduerſari neceſſe eſt: vt ſit
ſera querela. O cuſtos hominũ quare poſuiſti me contrariũ tibi? et fac
tus ſum michimetipĩ grauis? O eugeni ita eſt. Non poteſt deo eſſe cõ
trariũ q̄d et ſibimet coherẽ: ſed oĩs qui arguet᷑ a deo. arguet᷑ et a ſeipſo
Non eſt ſane iam tunc quid aut veritatẽ diſſimulet ratio: aut rationis
intuitum anima declinet abrubta mẽbris corporis in ſeſe collecta. Quo
enĩ valeat? ſopitis concluſiſqꝫ in morte ſenſibus. per quos vtiqꝫ curio
ſus exire et a ſe ire ſolebat. in eã que p̄terit mundi huiꝰ figuram. Vi-
des turpibus nichil deeſſe ad confuſionẽ: cum producent᷑ ſpectaculum
fieri deo. angelis. homĩbus. ſibiipſis. O q̄ꝫ male mali omnes locati ſũt:
vtiqꝫ oppoſiti torrenti huic directe equitatis: et huic lumini propalate
veritatis expoſiti. Nõne hoc ẽ perpetuo tũdi? perpetuoqꝫ cõfundi? Du-
plici contritione ait ille contere eos dñe deꝰ noſter. ¶ Quid eſt deus?
Longitudo? latitudo: ſublimitas et p̄fundum. Quid inquis? Tenemꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

te quaternitatis ꝙ ab hominatꝯ es ꝓfeſſorem? Mime. Abhoīatꝯ ſum
et abhominor. Viſus ſum protuliſſe pluralia: ſed vnum eſt. Vnus deus
ſignatus eſt pro captu nr̄o: non pro ſuo ſtatu. Diuiſus hic eſt: non ille.
Voces diuerſe. ſemite multe: ſed vnū per eas ſignificat᷑. vnus querit᷑.
Non diuiſiones ſubſtancie in quaternario iſto expreſſe ſunt: non dimē
ſiones quales in corporibus intuemur? non diſtinctio perſonalis qua-
lem in trinitate adoramus: non numerꝯ ꝓprietatū qualē perſonis ipſis
ineſſe fatemur· et ſi non aliud a perſonis· Alioquin hoc ſingulū horū
in deo quod quatuor ſimul: hoc quatuor ipſa quod ſingulum eſt. Nobis
aūt quia non poſſumꝯ cū deo ſimplicitate contendere: dum contendimꝯ
apprehendere vnū. occurrit velut quadruplicatū. Facit hoc ſpeculū et
enigma: per qđ ſolum īterim videre datur. Cum autē videbimus facie
ad faciem: videbimus ſicuti eſt. Nec enī iam tūc fragilis acies mentis
noſtre quātumlibet vehementer intendens: aliquatenus reſiliet. diſſili
et ve in ſuam pluralitatem. Colliget ſe magis adunabit conformabitq;
vnitati illius , vel pocius vnitati illi: vt vna vni facies reſpondeat
faciei. Nempe ſimiles ei erimus: quia videbimus eum ſicuti eſt. Beata
viſio: ad quam merito ſuſpirabat qui ait. Exquiſiuit te facies mea: fa
ciem tuam domine requiram. Et quia adhuc in querendo res eſt: in-
terim aſcendimus quadrigam iſtam vtpote infirmi et imbecilles indi-
gentes tali vehiculo: ſi forte vel ſic apprehendamus in quo apprehenſi
ſumus. id eſt huius ipſius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habe-
mus ab ipſo auriga. et primo currus huius exhibitore: vt ſtudeamꝯ cō
prehendere cum omnibus ſanctis. que ſit longitudo . latitudo. ſublimi-
tas. et ꝓfundum. Comprehendere dicit nō cognoſcē: vt non curiſoſita-
te contēti ſciēcie. tota cura fructui inhiemꝯ. Non in cognitione ē fruc
tus: ſed incōprehenſione. Alioqn ſcienti bonū et non facienti pccm̄ eſt
ei: et ipſe paulus alio in loco. ſic currite inqt vt comprehendatis. Quid
ſit comprehendere . inferius declarabo. Quid igitur eſt deus? Lon-
gitudo inqm̄ . Quid ipſa? Eternitas· Hec tam longa vt non habeat
terminū: non magis loci ꝙ̄ tēporis. Eſt et latitudo· Et ipſa quid? Ca-

ritas. Quibꝰ et iſta terminis anguſtetur in deo qui nichil odit eoꝛum
que fecit? Deniqȝ ſolem ſuum oꝛiri facit ſuper bonos et malos: et pluit
ſuper iuſtos et iniuſtos. Ergo et inimicos includit ſinus ille. Ne hoc
quoqȝ contentus: euadit in infinitum. Omnem non modo affectionem
ſed et cognitionem excedit: adiciente apoſtolo et dicente. Scire eciam
ſupereminentem ſciencie caritatem xpī. Quid plus dicam? Eterna eſt.
Niſi qđ hoc plus foꝛſitan eſt: quia eternitas eſt. Vides tantam eſſe la-
titudinem: quantā et longitudinē? Vtinam ſic videas non tantā eſſe ſȝ
ipſam: id eſſe vnā qđ alteram: non minus vnam ꝙ duas: nec plus duas
ꝙ vnam. Deus eternitas. deus caritas eſt: longitudo ſine pꝛotenſione
latitudo ſine diſtinctioē. In vtroqȝ pariter locales quidem excedit tpa
leſqȝ anguſtias: ſed libertate nature. non enoꝛmitate ſubſtancie. Tali
modo īmenſus eſt qui oīa fecit in mēſura: et ꝗuis īmenſus. hic tamen
modus et ipſius immenſitatis. Quid item deus? Sublimitas et pꝛo-
fundum. In altero ſupꝛa oīa: in altero infra omīa. Liquet in deitate nuſ
ꝙ claudicare equalitatem: ſtare eam vndiqȝ firmiter. conſtare immobi
liter ſibi. Sublime potenciam: pꝛofundum ſapienciam eius conſidera.
Ex equo et iſta reſpondent ſibi: dum et ſublimitas īattingibilis. et pꝛo-
funditas eque inſcrutabilis cognoſcatur: paulo admirante et exclamā
te. O altitudo diuiciarum ſapiencie et ſciencie dei: ꝙ inſcrutabilia ſūt
iudicia eius. et inueſtigabiles vie illius. Libet et nos exclamare cū pau
lo: hoꝛum vtrumqȝ intuentes in deo et cum deo ſimpliciſſimam vnitatē
O ſapiencia potens: attingens vbiqȝ foꝛtiter. O potencia ſapiens: diſ-
ponens omnia ſuauiter. Res vna: effectus multiplex: operationes diuer
ſe. Et illa vna res eſt longitudo pꝛopter eternitatem: latitudo pꝛopt
caritatem: ſublimitas pꝛopter maieſtatem: pꝛofunditas pꝛopter ſapiē-
ciam. Nouimus hec nū: ideo et arbitramur nos compꝛehendiſſe? Nō ea
diſputatio compꝛehendit. ſed ſanctitas: ſi quomō tn̄ cōpꝛehendi poteſt
qđ incōpꝛehenſibile eſt. At niſi poſſȝ nō dixiſſet aplus: vt compꝛehen-
damꝰ cum oībus ſcīs. Sancti igitur compꝛehendunt. Queris quomō?
Si ſanctus es. cōpꝛehendiſti et noſti: ſi non. eſto. et tui expimento ſci-

es. Sanctum facit affectio ſancta:et ipſa gemina. timor dñi ſanctus. et ſcũs amor. His perfecte affecta aĩa: veluti quibuſdã brachijs ſuis comprehendit. amplectitur. ſtringit. tenet et ait. Tenui eum:nec dimittam Et timor quidem ſublimi et ꝓfundo: amor. lato longoqꝫ reſpõdet. Quid tam timendum. ꝙ poteſtas. cui non poteſt reſiſtere? ꝙ ſapiẽcia cui abſcondi non potes? Poterat minus timeri deus: alterutro carens. Nunc aũt perfecte oportet timeas illũ cui nec oculus deeſt omnia videns: nec manus potens omnia. Quid item tam amabile ꝙ amor ipſe quo amas et quo amaris? Amabiliorem tamen iuncta eternitas facit? que dum nõ excidit. foras mittit ſuſpitionem. Ama igiť perſeueranter et longanimiter: et habes longitudinem. Dilata amorem tuum vſqꝫ ad iimicos: et latitudinem tenes. Eſto eciã in oĩ ſollicitudine timoratꝰ: et ſublime profundũqꝫ apprehendiſti. Aut ſi maius q̃tuor eque tuis donis quatuor reſpondere: facis hoc ſi ſtupes. ſi paues ſi ferues. ſi ſuſtines. Stupenda plane ſublimitas maieſtatis: pauẽda abyſſus iudiciorum. Feruorem exigit caritas: eternitas perſeuerantiã ſuſtinendi. Quis ſtupet? niſi qui contemplatur gloriã dei? Quis pauet? niſi qui ſcrutatur profunda ſapiencie? Quis feruet? niſi qui meditatur caritatem dei? Quis ſuſtinet et ꝑſeuerat in amore? niſi qui emulatur eternitatem caritatis? Nempe eternitatis quandam ymaginem perſeuerantia prefert. Deniqꝫ ſola eſt cui eternitas redditur: vel potius que eternitati hominem reddit. dicente dño. qui perſeuerauerit vſqꝫ in finem hic ſaluus erit. Et nunc aduerte in quatuor iſtis contemplationis ſpecies quatuor. Prima et maxima contemplatio eſt admiratio maieſtatis. Hec requirit cor purgatum vt a vicijs liberum atqꝫ exoneratum peccatis. facile ad ſuperna leuet: interdum quoqꝫ vel per aliquas morulas ſtupore et extaſi ſuſpenſum teneat ammirantem. Secunda autem neceſſaria eſt huic. eſt enim intuens iudicia dei. Quo ſane pauido aſpectu. dum vehementius concutit intuentem. fugat vicia. fundat virtutes? iniciat ad ſapienciam: humilitatem ſeruat. Virtutum ſiquidem bonum quoddam ac ſtabile fundamentum. humilitas. Nempe ſinutet illa: virtutum aggregatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

non niſi ruina eſt. Tercia contēplatio occupat᷑ vel pocius ociat᷑ circa
memoria beneficioꝝ: et ne dimittat ingratū ſollicitat memorantē ad a
morē benefactoris. De talibꝰ dicit ꝓpheta. loquens ad dn̄m. Memoriā
habūdancie ſuauitatis tue eructabunt. Quarta que retro ſunt obliuiſ
cens: in ſola requieſcit expectatione ꝓmiſſorrū. Que cum ſit meditatio
eternitatis. ſiquidem que ꝓmittunt᷑ eterna ſunt. longanimitatē alit: et
perſeuerantie dat vigorem. Puto iam facile eſt q̄tuor nr̄a hec. quatuor
illis apoſtoli ſignare: dū longitudinē cōprehendit meditatio promiſſo
rum⁊ latitudinē recordatio beneficioꝝ⁊ ſublimitatē contēplatio maieſ
tatis: profundū inſpectio iudiciorū. Querendꝰ adhuc fuerat qui nec ſa
tis adhuc inuentꝰ eſt: nec queri nimis poteſt. Adorando forte ꝗ̄ diſpu
tando dignꝰ queritur: et inuenit᷑ facilius. Proinde hic ſit finis libri:
ſed non finis querendi.

Explicit liber quintꝰ beati bernardi
De conſideratione ad eugenium papam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
168 E 11